This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Google

Jest to cyfrowa wersja książki, która przez pokolenia przechowywana byla na bibliotecznych pólkach, zanim zostala troskliwie zeskanowana przez Google w ramach projektu światowej biblioteki sieciowej.

Prawa autorskie do niej zdążyly już wygasnąć i książka stala się częścią powszechnego dziedzictwa. Książka należąca do powszechnego dziedzictwa to książka nigdy nie objęta prawami autorskimi lub do której prawa te wygasly. Zaliczenie książki do powszechnego dziedzictwa zależy od kraju. Książki należące do powszechnego dziedzictwa to nasze wrota do przeszlości. Stanowią nieoceniony dorobek historyczny i kulturowy oraz źródlo cennej wiedzy.

Uwagi, notatki i inne zapisy na marginesach, obecne w oryginalnym wolumenie, znajdują się również w tym pliku – przypominając dlugą podróż tej książki od wydawcy do biblioteki, a wreszcie do Ciebie.

Zasady użytkowania

Google szczyci się wspólpracą z bibliotekami w ramach projektu digitalizacji materialów będących powszechnym dziedzictwem oraz ich upubliczniania. Książki będące takim dziedzictwem stanowią wlasność publiczną, a my po prostu staramy się je zachować dla przyszlych pokoleń. Niemniej jednak, prace takie są kosztowne. W związku z tym, aby nadal móc dostarczać te materialy, podjęliśmy środki, takie jak np. ograniczenia techniczne zapobiegające automatyzacji zapytań po to, aby zapobiegać nadużyciom ze strony podmiotów komercyjnych.

Prosimy również o:

- Wykorzystywanie tych plików jedynie w celach niekomercyjnych
  Google Book Search to usluga przeznaczona dla osób prywatnych, prosimy o korzystanie z tych plików jedynie w niekomercyjnych celach prywatnych.
- Nieautomatyzowanie zapytań
  Prosimy o niewysylanie zautomatyzowanych zapytań jakiegokolwiek rodzaju do systemu Google. W przypadku prowadzenia badań nad tlumaczeniami maszynowymi, optycznym rozpoznawaniem znaków lub innymi dziedzinami, w których przydatny jest dostęp do dużych ilości tekstu, prosimy o kontakt z nami. Zachęcamy do korzystania z materialów będących powszechnym dziedzictwem do takich celów. Możemy być w tym pomocni.
- Zachowywanie przypisań
  Źnak wodny"Google w każdym pliku jest niezbędny do informowania o tym projekcie i ulatwiania znajdowania dodatkowych materialów za pośrednictwem Google Book Search. Prosimy go nie usuwać.
- Przestrzeganie prawa
  W każdym przypadku użytkownik ponosi odpowiedzialność za zgodność swoich działań z prawem. Nie wolno przyjmować, że skoro dana książka zostala uznana za część powszechnego dziedzictwa w Stanach Zjednoczonych, to dzielo to jest w ten sam sposób traktowane w innych krajach. Ochrona praw autorskich do danej książki zależy od przepisów poszczególnych krajów, a my nie możemy ręczyć, czy dany sposób użytkowania którejkolwiek książki jest dozwolony. Prosimy nie przyjmować, że dostępność jakiejkolwiek książki w Google Book Search oznacza, że można jej używać w dowolny sposób, w każdym miejscu świata. Kary za naruszenie praw autorskich mogą być bardzo dotkliwe.

Informacje o usłudze Google Book Search

Misją Google jest uporządkowanie światowych zasobów informacji, aby staly się powszechnie dostępne i użyteczne. Google Book Search ulatwia czytelnikom znajdowanie książek z calego świata, a autorom i wydawcom dotarcie do nowych czytelników. Caly tekst tej książki można przeszukiwać w internecie pod adresem `http://books.google.com/`

RADZISZEWSKI - O BIBLIOTEKACH.
Królestwie, W. ks. Zachodnich Państwa

B
8828
5

B 8828.5

Harvard College
Library

FROM THE FUND BEQUEATHED BY

Archibald Cary Coolidge

Class of 1887

PROFESSOR OF HISTORY
1908–1928

DIRECTOR OF THE UNIVERSITY LIBRARY
1910–1928

WIADOMOŚĆ

HISTORYCZNO-STATYSTYCZNA

O ZNAKOMITSZYCH BIBLIOTEKACH

I ARCHIWACH PUBLICZNYCH I PRYWATNYCH,

tak niegdyś byłych jako i obecnie istniejących w krajach dawną Polskę składających, a mianowicie:

w Królestwie Polskiem, Galicyi, W. Ks. Poznańskiem i Zachodnich guberniach Państwa Rossyjskiego.

Porządkiem abecadłowym miejsc ułożona

przez

FRANCISZKA RADZISZEWSKIEGO.

KRAKÓW.
Nakładem autora.

W drukarni Wł. L. Anczyca i Sp., pod zarządem St. Gralichowskiego.
1875.

WIADOMOŚĆ
HISTORYCZNO-STATYSTYCZNA

O ZNAKOMITSZYCH BIBLIOTEKACH

I ARCHIWACH PUBLICZNYCH I PRYWATNYCH, etc.

(tak niegdyś byłych jako i obecnie istniejących w krajach dawną Polskę składających, a mianowicie:)

w Królestwie Polskiem, Galicyi, W. Ks. Poznańskiem i Zachodnich guberniach Państwa Rossyjskiego.

Porządkiem abecadłowym miejsc ułożona

PRZEZ

FRANCISZKA RADZISZEWSKIEGO.

KRAKÓW.
Nakładem autora.

W drukarni Wł. L. Anczyca i Sp., pod zarządem St. Gralichowskiego.

1875.

~~B 8825.5~~
B8828.5
HARVARD COLLEGE LIBRARY
COOLIDGE FUND
SEP 26 1938

Kilka słów wstępnych.

Zajmując się od wielu lat zbieraniem materyałów do *Słownika Pisarzy Polskich*, notowałem skrzętnie rozrzucone po rozmaitych pismach wiadomości o bibliotekach Polskich. Z tych notat po większéj części ułożone zostało obecne dziełko. Nie mieliśmy i dotąd nie mamy w literaturze naszéj oddzielnego dzieła, poświęconego wyłącznie bibliotekom Polskim. Ażeby zapełnić ten brak, postanowiłem ogłosić drukiem pracę obecną. Sądzę bowiem, że dziełko to, czy to uważane jako przyczynek do dziejów oświaty w kraju naszym, czy jako podręczna książka dla archeologów, posiadaczy bibliotek, bibliotekarzy i t. d., zawsze nie będzie bezużyteczną dla literatury krajowéj.

Litynka na Podolu 1 września 1875 r.

F. R.

A.

Abele (gub. Kowieńska, pow. Nowo-Aleksandrowski). Była tu dosyć obszerna biblioteka Pietkiewiczów, którzy przez kilka wieków władali tym majątkiem. Obecnie po przejściu majątku w inne ręce, wywieziona ztąd.

Agłona (gub. Witebska, pow. Dynaburgski). Biblioteka klasztorna XX. Dominikanów, zawierająca kilkaset dzieł, po skasowaniu klasztoru wywieziona ztąd.

Aleksandrówka (gub. Kijowska, pow. Czehryński). Biblioteka zebrana staraniem znanego literata Michała Grabowskiego, zmarłego w roku 1863.

Andruha (gub. Wołyńska, pow. Rowieński). Zbiór książek polskich, po większéj części powieści, zawierający kilkaset tomów i należący do właściciela téj wsi Moszyńskiego, po jego śmierci (r. 1871) przewieziona do Butejek.

Andrzejów ob. Jędrzejów.

Antonin (gub. Wołyńska, pow. Staro-Konstantynowski). Biblioteka hrabiów Potockich, dziedziców tego miejsca.

B.

Bakuńczyce (gub. Galicyi pod Przemyślem). Biblioteka hrabiów Cetnerów, dziedziców tego miejsca.

Bar (gub. Podolska, pow. Mohilewski): 1) Biblioteka XX. Dominikanów, jeszcze pod koniec XVII. wieku była dosyć liczna, jak o tém świadczy Okolski w dziele: *Russia florida* str. 109. — 2) Biblioteka Jezuicka, po kassacie zakonu oddana Bazylianom, którzy do r. 1831 utrzymywali tu szkoły; nareszcie po skasowaniu szkół wywieziona ztąd.

Baranow (w Galicyi, obw. Tarnowski). Biblioteka hrabiów Krasickich, dziedziców tego miejsca, zawierała kilka tysięcy tomów; w téj liczbie wiele bardzo rzadkich dzieł polskich, nadto niektóre rękopisma. Przed r. 1850 zniszczona pożarem.

Baszarówka (gub. Wołyńska, pow. Krzemieniecki). Biblioteka polska, zebrana staraniem Samuela Nowoszyckiego zm. około 1860 r., zawierała 1300 tomów najrzadszych dzieł polskich, lub Polski tyczących się. Po śmierci właściciela zbiór ten sprzedany został częściowo.

Bejsce (gub. Radomska, pow. Szkalmierski). Biblioteka Badenich, dziedziców tego miejsca. Archiwum tutejsze, darowane przez księcia Stanisława Poniatowskiego, zawierała nieocenione skarby do historyi polskiéj, zwłaszcza z czasów króla Stanisława Augusta (ob. Koźmiana: Pamiętnik. T. II, str. 276—280.

Belmont (gub. Kowieńska, pow. Nowo-Aleksandrowski). Biblioteka hrabiów Platerów, dziedziców tego miejsca, zebrana po większéj części staraniem hr. Ignacego Platera, zmarłego w r. 1854, zawiera więcéj 4000 tomów, w téj liczbie blisko połowy polskich. Jest tu także znaczne archiwum po hrabiach Mamozzich, b. dziedziców Belmontu.

Bełz (w Galicyi, w obw. Żółkiewskim). 1) Biblioteka i zbiór numizmatów X. Kraińskiego, tutejszego proboszcza i dziekana. Odziedziczył on ją po bracie swoim, profesorze gimnazyum Lwowskiego. Zawierała kilka tysięcy dzieł bardzo wielkiéj wartości. Co się z nią stało po śmierci księdza Kraińskiego, nie wiadomo mi. X. Kraiński żył w pierwszéj połowie XIX w. Biblioteka jego pomieszczała się w klasztorze podominikańskim. 2) Biblioteka Szkoły wydziałowéj.

Berdyczew (gub. Kijowska): 1) Biblioteka b. klasztoru XX. Karmelitów, dosyć liczna. 2) Biblioteka szambelana Szteina, żyjącego pod koniec XVIII i na początku XIX w. Była dosyć liczna i składała się z doborowych i szacownych dzieł; było tu prócz tego wiele ciekawych rękopismów i innych osobliwości. Zbiór ten ksiąg i gabinet fizyczny szacowano po śmierci Szteina na 50,000 złp.

Bereza (gub. Grodzieńska, pow. Prużański). Biblioteka klasztorna XX. Kartuzów. W r. 1819, kiedy ją zwiedzał J. U. Niemcewicz, zawierała niewielką liczbę dawnych klasycznych edycyj; więcéj ksiąg ascetycznych, tudzież wiele kazań i medytacyi w rękopismach. Po kassacie klasztoru r. 1831 i resztki te poszły w rozsypkę.

Berszada (gub. Podolska, pow. Olhopolski). Biblioteka i archiwum Miecz. Jurjewicza, dziedzica tego miejsca.

Biała (gub. Siedlecka): 1) Biblioteka szkoły powiatowéj, od r. 1867 gimnazyalna, zawiera kilka tysięcy tomów. 2) Biblioteka książąt Radziwiłłów, znajdująca się na zamku, znacznie pomnożona przez księżnę Annę z Wiśniowieckich Radziwiłłowę, około r. 1750 przewieziona do Nieświeża. 3) Biblioteki przy byłych klasztorach Bazyliańskim i Reformackim nie były liczne.

Biała Cerkiew (gub. Kijowska, pow. Wasilkowski): 1) Biblioteka gimnazyalna, przewieziona tu z Winnicy w roku 1832, zawiera do 9000 tomów. 2) Biblioteka hrabiów Branickich, dziedziców tego miejsca.

Biała Krynica (gub. Wołyńska, pow. Krzemieniecki). Biblioteka Czosnowskiego, b. dziedzica tego miejsca, po jego śmierci wywieziona ztąd.

Białozórka (gub. Wołyńska, pow. Krzemieniecki). Biblioteka hrabiów Brzostowskich, b. dziedziców tego miejsca, zawierała do 5000 tomów, po większéj części francuzkich. Niedawnemi czasy (r. 1870) francuzkie książki przewieziono ztąd do Ilkowiec, a reszta poszła w rozmaite strony. Było tu także znaczne archiwum familijne Brzostowskich.

Białynicze (gub. i pow. Mohylewski). Biblioteka XX. Karmelitów, którzy tu mieli swoją drukarnię; po skasowaniu klasztoru, wywieziona ztąd.

Białystok (gub. Grodzieńska): 1) Biblioteka hrabiów Branickich, po śmierci hetmanowej Branickiej wywieziona ztąd. 2) Biblioteka Instytutu wychowania panien. 3) Biblioteka gimnazyalna zawiera do 10,000 tomów. 4) Biblioteka pomissyonarska.

Bielany (pod Krakowem). Biblioteka XX. Kamedułów. Początkiem jéj były książki darowane przez Jana Chryzostoma Bodzętę, kanonika krakowskiego na początku XVII w. Niektóre rzadkości bibliograficzne przeszły ztąd do K. Swidzińskiego.

Bielany (pod Warszawą). Biblioteka XX. Kamedułów, zawiera przeszło 4000 tomów.

Bieliczany (gub. Mińska, pow. Ihumeński). Biblioteka Massalskich, dziedziców tego miejsca. Niektóre rzadkości téj biblioteki opisane są w dzienniku Wileńskim 1830. Nowiny naukowe. T. V, str. 365—376.

Bielsk (gub. Grodzieńska): 1) Biblioteka szkoły ludowéj, przewieziona tu z Drohiczyna, po zamknięciu tamecznéj szkoły dworzańskiéj w r. 1864. 2) Zbiór ksiąg Józefa Jaroszewicza, b. profesora uniwersytetu wileńskiego, zmarłego w r. 1860.

Bieniada (gub. i pow. Radomski). Biblioteka Modzelewskich, dziedziców tego miejsca.

Biniszewo (gub. Kaliska, pow. Koniński). W XVIII wieku był tu liczny i szacowny księgozbiór XX. Kamedułów.

Birże (gub. Kowieńska pow. Poniewieski): 1) Biblioteka ordynacyi hrabiów Tyszkiewiczów, umieszczona w Ostrowiu (ob. to nazwisko) pod Birżami. 2) W XVII w. była tu dosyć liczna biblioteka przy gimnazyum kalwińskiém.

Biedziewo (w W. Ks. Poznańskiem). Biblioteka XX. Cystersów, zawierała do 6000 t. i była bogata w najrzadsze polskie druki. Po zniesieniu klasztoru w r. 1843 przewieziona do Międzyrzecza i weszła do biblioteki tamecznéj szkoły realnéj.

Bobrujsk (gub. Mińska). Biblioteka szkoły powiatowéj, zawiera do 2000 tomów.

Boćki (gub. Grodzieńska, pow. Bielski): Biblioteka klasztoru XX. Reformatów, po zniesieniu klasztoru w r. 1832 wywieziona do Dederkał i wcielona do tamecznéj biblioteki klasztornéj. 2) Biblioteka Potockich, niegdyś dziedziców tego miejsca. Piotr Potocki starosta Szczyrzecki, żyjący pod koniec XVIII i na początku XIX w. zebrał tu liczne archiwum familijne.

Boczanica (gub. Wołyńska, pow. Ostrogski). Biblioteka dosyć liczna Lenkiewiczów.

Boleszyn (gub. Radomska, pow. Opatowski). Biblioteka Aleksandra Fijałkowskiego, dzierżawcy téj wsi, który cały swój dochód obracał na zbieranie ksiąg. Bibliotéka ta zawierała kilka tysięcy dzieł polskich, w téj liczbie wiele rzadkości bibliograficznych (ob. Bibl. Warsz. 1851 rok. T. IV. str. 439).

Bołoczyce (gub. Mińska, pow. Słucki). Biblioteka dosyć liczna Niepokojczyckich, dziedziców tego miejsca.

Brahiłow (gub. Podolska, pow. Winnicki). Była tu biblioteka Jukowskich, niegdyś dziedziców tego miejsca, składająca się po większéj części z belletrystyki francuzkiéj.

Bramka (pod Kamieńcem Podolskim). Zbiór książek i rękopismów po Janie Leonie Sieńkiewiczu.

Brańsk (gub. Grodzieńska, pow. Bielski). Było tu dawne archiwum ziemi Bielskiej, przewiezione w ostatnich czasach do Wilna i wcielone do tamecznego archiwum centralnego.

Brasław (gub. Kowieńska, pow. Nowo-Aleksandrowski). Zbiór ksiąg polskich księdza Dowgiałłowicza, proboszcza tutejszego.

Braunsberg ob. Brunsberg.

Brdow (gub. Warszawska, pow. Włocławski). Biblioteka XX. Paulinów, licząca do 400 dzieł. Po kassacie klasztoru r. 1819 przewieziona do Warszawy i wcielona do tamecznéj uniwersyteckiéj biblioteki.

Brody (w Galicyi, w obw. Złoczowskim): 1) Biblioteka żydowska zawiera więcéj 8000 tomów. 2) Biblioteka szkoły realnéj zawiera więcéj tysiąca tomów.

Brunsberg (w Prusiech zachodnich, w Warmii): 1) Była tu dosyć liczna biblioteka kollegium Jezuickiego, zapisana temuż kollegium przez Burzyńskiego, regenta koronnego. Szwedzi opanowawszy Brunsberg 1626 r., zabrali tę bibliotekę i wywieźli ją do Upsali. 2) Biblioteka gimnazyalna zawierała w r. 1817 do 4000 t. Cały ten zbiór jest jeszcze po Jezuitach.

Brześć Litewski (gub. Grodzieńska): 1) Biblioteka szkoły powiatowéj zawierała do 2000 t. 2) Biblioteki klasztorne Jezuitów, Dominikanów, Bazylianów, Augustyanów i Trynitarzy. Po kassacie tych klasztorów wywiezione ztąd.

Brzeżany (w Galicyi): 1) Biblioteka gimnazyalna zawiera do 2000 t. 2) Księgozbiór hr. Stanisława Potockiego, dziedzica Brzeżan, pomnożony w r. 1854 zakupieniem licznéj biblioteki hr. Ignacego Łosia, zawiera wiele rzadkości bibliograficznych polskich. 3) Biblioteka Jakubowicza, prezesa wydziału powiatowego. 4) Sieniawscy, niegdyś właściciele Brzeżan, posiadali tu także znaczny księgozbiór.

Buczacz (w Galicyi, obw. Stanisławowski): 1) Biblioteka gimnazyalna zawiera do 1000 t. 2) Biblioteka XX. Bazylianów, którzy tu niegdyś szkoły utrzymywali, zawierała do 10,000 tomów i wiele słowiańskich rękopismów. Spaliła się w r. 1865. Tylko nieznaczna część jéj ocalała.

Buszynka (gub. Podolska, pow. Bracławski). Biblioteka i zbiór rękopismów Edm. Steckiego.

Butejki (gub. Wołyńska, pow. Rowieński). Zbiór ksiąg polskich Stanisława Chamca.

Bydgoszcz (w W. Ks. Poznańskiem): 1) Biblioteki klasztorne XX. Bernardynów i Reformatów, obie z dawniejszych dzieł teologicznych składające się. 2) Biblioteka gimnazyalna. 3) Biblioteka Seminaryum nauczycielskiego.

Bykow (gub. Witebska, pow. Rzeżycki). Biblioteka Benisławskich, dziedziców tego miejsca, zebrana staraniem Teofila Benisławskiego, składająca się po większéj części z dzieł polskich, jest najliczniejsza w tych stronach. Niedawno wcielono do niéj obce dzieła z biblioteki hr. M. Borcha z Prel; część polską Prelskiej biblioteki nabył hrabia J. Tyszkiewicz do swego zbioru w Ostrowiu pod Birżami.

Bystrzany (na Podolu). Biblioteka Ostomskich, dziedziców tego miejsca, niebardzo liczna, ale zawierająca dobór dzieł krajowych i zagranicznych.

C.

Cepcewicze (gub. Wołyńska, pow. Łucki). Była tu biblioteka K. Urbanowskiego, dziedzica tego miejsca, zawierająca do 2000 t. Po śmierci właściciela wywieziona ztąd.

Chałajdow (gub. Kijowska, pow. Lipowiecki). Księgozbiór Ign. Jagiełłowicza, zawierający do 600 dzieł.

Chełm (gub. Lubelska): 1) Biblioteka po-Bazyliańska. 2) Biblioteka przy katedrze greko-unickiéj, zawierająca wiele rzadkich druków. 3) Biblioteka Seminaryum greko-unickiego, do któréj w r. 1853 wcielono zbiór książek po ś. p. Pawle Szymańskim, profesorze b. uniwersytetu warszawskiego; ostatniemi czasy pomnożona wielu dziełami w rossyjskim języku, oraz przyłączeniem do niéj bibliotek po-Bazyliańskiej i po-Pijarskiej w Chełmie. 4) Biblioteka kapituły greko-unickiéj. 5) Biblioteka gimnazyalna. 6) Biblioteka Seminaryum nauczycielskiego.

Chełmno (w Prusiech Zachodnich): 1) Biblioteka Seminaryum rzymsko-katolickiego. 2) Biblioteka gimnazyalna. 3) Biblioteka Dominikańska dosyć liczna i z samych dzieł duchownych złożona. 4) Biblioteka Dra Łozińskiego.

Chodorkow (gub. Kijowska, pow. Skwirski). Był tu czas niejaki księgozbiór Konst. Swidzińskiego, niegdyś dziedzica téj majętności. Zbiór ten zawierał do 18,000 t. i broszur polskich, słowiańskich, łacińskich itd. tyczących się Polski, 943 rękopismów, aktów poje-

dynczych i autografów przeszło 6000. Mieściła się tu znaczna część archiwów: książąt Lubomirskich, Szczęsnego Potockiego, Morzkowskich, Swidzińskich, Charlęskich, Rohozińskich, Borejków itd. Prócz biblioteki i archiwum, był tu zbiór numizmatów, malowideł, rycin, rzeźby i rozmaitych starożytności. Zbiory te swoim testamentem w roku 1855 powierzył opiece ordynacyi margrabiów Myszkowskich w osobie hr. Aleksandra Wielopolskiego, z warunkiem, aby otwarte były dla publiczności i umieszczone w Warszawie. Na zakupienie domu potrzebnego na umieszczenie tych zbiorów przeznaczył osobny fundusz, a na utrzymanie ich zapisał Sulgostowski majątek. Zbiory te miały nosić nazwę *Muzeum imienia Swidzińskich.* Swidziński umarł 29 listopada 1855 r. Wkrótce po jego zgonie wszczął się proces między Swidzińskiemi i hr. Aleks. Wielopolskim o ważność testamentu; nakoniec senat utwierdził testament i zbiory Swidzińskiego w r. 1858 przewiezione zostały z Sulgostowa (gdzie je czasowo umieszczono) do majętności A. Wielopolskiego Chrobrza, gdzie zostawały przez przeciąg trzech lat. Gdy jednak obrót, jaki wzięły te zbiory, nie dogadzał wielu i wywołał protestacye egzekutorów testamentu, margrabia Wielopolski zrzekł się ich dobrowolnie i wrócił rodzinie Swidzińskich, która oddała potém na innych warunkach ordynacyi Krasińskich; ta zaś wcieliwszy je do swoich zbiorów, umieściła je w Warszawie (r. 1862), dozwalając do nich przystępu publiczności. Szczegóły tyczące się zbiorów Swidzińskiego, obrócenia ich na pożytek publiczny i wszczętego z tego powodu procesu, znaleźć można w dziełach: 1) Biblioteka ordynacyi Myszkowskich. Zapis Swidzińskiego. R. 1859 i 1860 in 4to 2 T. Kraków 1859—1860. 2) Zapis Swidzińskiego. 2 zeszyty. 8vo. Warszawa. 1857 i 1858. 27 i 31 str. 3) J. Łoskiego: Biblioteka i Muzeum K. Swidzińskiego. 12. Warszawa 1858. 4) Konstanty Swidziński, przez J. Bartoszewicza (w trzech zeszytach Biblioteki Warszawskiej 1857).

Chołopienicze (gub. Mińska, pow. Borysowski). Biblioteka XX. Dominikanów, którzy tu do roku 1832 szkoły utrzymywali, obecnie wywieziona ztąd.

Chroberz (gub. Radomska, pow. Pińczowski). Biblioteka ordynacyi Myszkowskich. Od roku 1859 do 1861 umieszczone tu były zbiory Swidzińskiego, lecz te w r. 1861 przewieziono do Warszawy i wcielono do biblioteki ordynacyi Krasińskich. Na miejscu pozostała tylko własna biblioteka hrabiów Wielopolskich. Jako pamiątka

bytności w Chrobrzu zbiorów K. Swidzińskiego wyszło 2 T. dzieła: Biblioteka ordynacyi Myszkowskich. Zapis K. Swidzińskiego. 4to. Kraków 1859—1860.

Chrystynowka (gub. Kijowska, pow. Humański). Biblioteka Czarnkowskich, dziedziców tego miejsca.

Chrząstów gub. Kielecka, pow. Włoszczowski). Biblioteka hrabiów Potockich, dziedziców tego miejsca.

Cielętniki (gub. i pow. Piotrkowski). Biblioteka Kołaczkowskich, dziedziców tego miejsca, zawiera przeszło 3000 tomów.

Cieszyn (w Szląsku). 1) Biblioteka miejska zawiera do 14,000 t., w téj liczbie więcéj tysiąca polskich. 2) Biblioteka Czytelni ludowéj, zawiera przeszło 2000 tomów dzieł polskich.

Cucułowce (w Galicyi, obw. Stryjski). Biblioteka Jerzego Dzieduszyckiego, zmarłego w r. 1730, zawierała 3565 dzieł; w téj liczbie polskich 188, łacińskich 1490, francuzkich 1230, włoskich 593. Umieszczona po śmierci właściciela u Jezuitów we Lwowie, spaliła się w r. 1734.

Cudnow (gub. Wołyńska, pow. Żytomierski). Biblioteka hrabiego Henryka Rzewuskiego, znanego literata, który tu umarł w r. 1866, zawiera do 2000 t.

Cybulow (gub. Kijowska, pow. Lipowiecki). Biblioteka i starożytne archiwum Wład. Rohozińskiego.

Czarnkowa (w Sandomierskiem). W połowie XVII. w. była tu liczna biblioteka z kilku tysięcy tomów składająca się Stanisława Lubienieckiego, zniszczona w czasie szwedzkich wojen.

Czarny Las (gub. Radomska, pow. Sandomirski). Biblioteka tutejsza, zgromadzona przez księżnę Teresę Jabłonowską, dziedziczkę tego miejsca, zawierała kilka tysięcy tomów. Zniszczona pożarem w r. 1853.

Czarny Ostrow (gub. Podolska, pow. Proskurowski): 1) Biblioteka i archiwum familijne hrabiów Przezdzieckich, dziedziców tego miejsca, zawierają wiele ciekawych rękopismów. 2) Biblioteka szkoły powiatowéj, przewieziona w r. 1866 do Proskurowa.

Czercze (gub. Podolska, pow. Kamieniecki). Przy tutejszym kościele (jak świadczy Marczyński w Opisie Podola) było archiwum rzadkie i ciekawe rękopisma.

Czerna (pod Krakowem). Biblioteka XX. Karmelitów, zawierająca parę tysięcy tomów, po większéj części treści duchownéj.

Czerniatyn (gub. Podolska, pow. Lityński). Była tu biblioteka kilka tysięcy tomów zawierająca Witosławskich, niegdyś właścicieli tego miejsca; obecnie wywieziona ztąd.

Czerniejow (w W. Ks. Poznańskiem, pow. Gnieznieński). Biblioteka hrabiów Skórzewskich, dziedziców tego miejsca, zebrana po większéj części staraniem hr. Rajmunda Skorzewskiego (zm. 1859), który całe życie poświęcał na uzupełnienie swoich zbiorów naukowych, należy do najlepszych prywatnych bibliotek w Polsce.

Czernlowce (w Galicyi, w Bukowinie). Biblioteka publiczna tutejsza, złożona z dzieł w obcych językach, zawiera do 4000 tomów.

Czerwińsk (w gub. Płockiej i tymże powiecie). Biblioteka XX. Kanoników Regularnych do 3000 t. zawierająca, w r. 1819 przewieziona do Warszawy i wcielona do biblioteki uniwersyteckiéj.

Czerwony Dwór (gub. i pow. Kowieński). Biblioteka hrabiów Tyszkiewiczów, dziedziców tego miejsca.

Częstochowa (gub. Piotrowska): 1) Biblioteka klasztorna XX. Paulinów pod koniec XVIII. i na początku XIX. wieku, ograbiona przez amatorów, utraciła wiele rzadkich dzieł; prócz tego część znaczną zabrano do biblioteki b. uniwersytetu warszawskiego. Najwięcéj ubyło dzieł polskich. Pozostała biblioteka zawiera do 10,000 tomów, w téj liczbie wiele rzadkości bibliograficznych i kilka mniéj ważnych rękopismów. Archiwum klasztorne przechowuje w sobie wiele przywilejów i innych dokumentów. Między innemi rzeczami jest tu tak zwana *Historia domus*, czyli akta prowincyi polskiéj XX. Paulinów, pisana przez zakonników tutejszego klasztoru w kilkunastu wielkich tomach in fol. (ob. Balińskiego: Podróż do Jasnej Góry Częstochowskiej str. 56—59). 2) Biblioteka szkoły powiatowéj (pro-gimnazyum). 3) Biblioteka i rękopisma po Ign. Zagórskim, znanym numizmatyku.

Czortków (w Galicyi). Biblioteka i archiwum XX. Dominikanów.

D.

Dagda (gub. Witebska, pow. Dynaburgski). Biblioteka Kazimierza Bujnickiego, znanego literata. Było tu znaczne archiwum po Hylzenach, niegdyś właścicielach téj majętności, zniszczone po większéj części w czasie rozruchów roku 1863; wówczas i biblioteka ucierpiała.

Daugieliszki (gub. Wileńska, pow. Święciański). Od r. 1809 do 1854 była tu złożona biblioteka hrabiów Platerów do 15,000 tomów zawierająca i zebrana po większéj części staraniem hr. Kazimierza Konstantego Platera, podkanclerzego litewskiego, zmarłego w r. 1808. W r. 1854 przewieziono ją do Krasławia.

Dąbrowica (gub. Wołyńska, pow. Rowieński): 1) Biblioteka XX. Pijarów zawierała do 2000 tomów; po skasowanin klasztoru Pijarskiego w r. 1832, poszła w rozsypkę. 2) Biblioteka hrabiów Platerów, zebrana po większéj części staraniem hr. Filipa Platera (zm. 1838 r.), zawiera do 5000 tomów (w téj liczbie najwięcéj francuzkich). Między rękopismami zasługują na uwagę prace samego F. Platera, obszerne jego korespondencye, oraz papiery wizytatorskie (po Tadeuszu Czackim; był on wizytatorem szkół na Wołyniu, Podolu i Ukrainie), mogące służyć za materyał do historyi oświaty w tych trzech prowincyach.

Dąbrówka (gub. Kijowska, pow. Lipowiecki). Biblioteka zebrana staraniem Feliksa Draczewskiego (zm. 1869 r.).

Dederkały (gub. Wołyńska, pow. Krzemieniecki). Biblioteka XX. Reformatów zawiera kilka tysięcy tomów; do niéj wcielono r. 1833 bibliotekę skasowanego klasztoru w Boćkach.

Dereczyn (gub. Grodzieńska, pow. Prużański). Biblioteka i archiwum książąt Sapiehów, niegdyś właścicieli téj majętności. Poprzednio zbiory te umieszczone były w Rożanéj; dopiéro pod koniec XVIII. w. książe Aleksander Sapieha, przeniósłszy swoją rezydencyę do Dereczyna, umieścił tu i zbiory naukowe. Syn Aleksandra powiększył te zbiory. Po r. 1831 większą część biblioteki i archiwum Sapieżyńskiego wywieziono ztąd do Petersburga, a resztę do Grodna, gdzie przechowywały się przy tamecznéj Izbie dóbr państwa, a w r. 1858 oddano je Wileńskiéj archeologicznéj komissyi.

Dermań (gub. Wołyńska, pow. Dubieński). Biblioteka monasteru prawosławnego. Jeszcze na początku XVII. w. książe Konstanty Bazyli Ostrogski, wojewoda wołyński, zbogacił ją wielu rękopismami. W roku 1874 wyszło rozporządzenie władzy duchownéj, aby rękopisma z monasterskich bibliotek wołyńskich (w téj liczbie i z Dermańskiéj), były oddane do biblioteki duchownéj akademii w Kijowie.

Diatkowce (gub. Wołyńska, pow. Równieński). Biblioteka i zbiór starożytności S. Koprowskiego.

Dobromil (w Galicyi, obw. Sanocki): 1) W XVII. w. był tu liczny księgozbiór Herburtów, dziedziców tego miejsca. 2) Biblioteka XX.

Bazylianów zawiera 700 z górą dzieł starych, po większéj części treści teologicznéj, kilka ciekawych rękopismów i do 70 dzieł ruskich.

Dolsk (gub. Wołyńska, pow. Kowelski). Była tu dosyć liczna biblioteka hrabiów Moszyńskich, niegdyś dziedziców tego miejsca. Część jéj, a mianowicie 2603 tomów darowane b. liceum wołyńskiemu. Jest tu także starożytne archiwum.

Dołhobyczew (gub. Lubelska). Biblioteka zebrana staraniem barona Edw. Rastawieckiego, niegdyś dziedzica tutejszego (zm. 1874), zawierała do 10,000 tómów. Nabył ją hr. Sew. Mielżyński za 3000 talarów dożywotniéj renty bar. Rastawieckiemu wypłacanéj i darował Towarz. Nauk. Poznańskiemu. Obecnie przewieziona do Poznania i wcielona do biblioteki tamecznego Towarzystwa naukowego.

Dorohusk (gub. Lubelska). Była tu biblioteka zebrana staraniem hr. Jana Suchodolskiego i zawierająca wiele rzadkości bibliograficznych.

Drohiczyn. (gub. Grodzieńska, pow. Bielski): 1) Biblioteka kollegium Jezuickiego dosyć liczna, dostała się Pijarom, którzy po Jezuitach szkoły tu utrzymywali. 2) Biblioteka klasztoru księży Franciszkanów była mniéj liczna. Resztki tych dwóch bibliotek do 4000 tom. wynoszące, złożone są przy kościele parafialnym po-Pijarskim. 3) Biblioteka szkoły powiatowéj zawierała (r. 1857) 1185 dzieł w 2337 tomach. Po zamknięciu szkoły r. 1864 przewieziona do Bielska i przyłączona do Biblioteki tamecznéj szkoły narodowéj. Było tu dosyć liczne archiwum akt dawnych ziemi Drohickiéj i Mielnickiéj. Niedawnemi czasy przewieziono je do Wilna i wcielono do tamecznego archiwum centralnego.

Drohobycz (w Galicyi, w obw. Samborskim). Biblioteka przy kościele farnym.

Druja (gub. Wileńska, pow. Dziśnieński). 1) Biblioteka Miłoszów, dziedziców tego miejsca. — Były tu nieliczne biblioteki przy klasztorach: Dominikańskim i Bernardyńskim. Po skasowaniu tych klasztorów, biblioteki ich wywieziono.

Druskieniki (w gub. i pow. Grodzieńskim). Biblioteka przy zakładzie kąpielowym.

Dubiecko (w Galicyi, w obw. Sanockim). Biblioteka hrabiów Krasickich, dziedziców tego miejsca.

Dublany (w Galicyi, obw. Lwowski). Biblioteka Szkoły rolniczéj.

Dubno (w gub. Wołyńskiéj). 1) Biblioteka książąt Lubomirskich,

niegdyś dziedziców tego miejsca, była dość liczna i składała się p większéj części z francuzkich dzieł, obecnie i śladów jéj nie m Bogate archiwum Lubomirskich, a tam dawne archiwum książą Ostrogskich, przewiezione tu z Ostroga, również zostały rozszarpan i poszły w rozsypkę. 2) Biblioteka klasztoru księży Bernardynów po zamknięciu tego klasztoru przewieziona do Zasławia w r. 185 i wcielona do tamecznéj biblioteki Bernardyńskiéj.

Dubrowlany (gub. Wileńska, pow. Święciański). Była tu biblioteka hr. Güntherów, b. dziedziców tego miejsca.

Dubrowna (gub. Mohilewska, pow. Orszański). Biblioteka książąt Lubomirskich, właścicieli tego miejsca.

Dukla (w Galicyi w cyrk. Jasielskim). 1) Było to starodawne archiwum hr. Mniszków, niegdyś posiadaczy téj majętności. Szczątki jego niedawnémi czasy przewiezione do Lwowa i umieszczone w bibliotece Ossolińskich. 2) Biblioteka klasztoru księży Bernardynów.

Dukora (w gub. Mińskiéj powiecie Ihumeńskim). Była to biblioteka Osztorpów, niegdyś właścicieli téj majętności.

Dynaburg (w gub. Witebskiéj). 1) Biblioteka b. kollegium Jezuickiego, przewieziona do Użwałdy (ob. to nazwisko), gdzie i Jezuitów przeniesiono r. 1813 z powodu zajęcia Dynaburga na fortecę. 2) Biblioteka doktora Jastrebcowa b. dyrektora tutejszego gimnazym zawierała do 5000 tomów i odznaczała się doborem klasycznych autorów. Do zbioru tego weszły między innemi lepsze dzieła z biblioteki po-Pijarskiéj w Szczuczynie (gub. Grodzieńskiéj). 3) Biblioteka gimnazyalna zawiera kilka tysięcy tomów.

Dziewiątkowice (w gub. Grodzieńskiéj blisko Słonima). Biblioteka Slizniów, dziedziców tego miejsca, dosyć liczna i zawierająca wiele rzadkich i kosztownych dzieł.

Dzików (w Galicyi, w obwodzie Rzeszowskim). 1) Biblioteka hrabiów Tarnowskich, dziedziców tego miejsca, zebrana po większéj części staraniem i kosztem hr. Jana Tarnowskiego, zmarłego w r. 1842. Zawiera kilkanaście tysiący dzieł w starożytnych i nowożytnych językach, w najcelniejszych przytém wydaniach, oraz 13.000 tomów polskich lub Polski dotyczących się, gdzie są najrzadsze druki, przytém wiele rękopismów ważnych dla historyi polskiéj. Do zbioru tego weszły: biblioteka hr. Waleryana Strojnowskiego, zbierana w Horohowie na Wołyniu i brata jego Hieronima, biskupa Wileńskiego, przewiezione z Wilna r. 1816. Obie te biblioteki dostały się Tarnowskiemu spadkowo, (żonaty był bowiem ze Strojnowską);

łaléj zbiór książek po X. Hieronimie Juszyńskim, autorze „Dykcyonarza Poetów Polskich“, kupiony za 200 czerwonych złotych; daléj książki z opactwa Oliwskiego, z biblioteki po-Jezuickiéj w Sandomierzu, część biblioteki po królu Stefanie Batorym, itd. Zbiór dzieł do sztuk pięknych, jest może najzupełniejszy w Polsce. 2) Biblioteka klasztoru XX. Dominikanów.

E.

Elbląg (w Prusiech zachodnich). Biblioteka gimnazyalna zawiera więcéj 10.000 tomów. Jest o niéj w druku dziełko G. D. Seylera: *De bibliothecae Elbingensis publice origine, fatis atque ineremeritis. Dissertatio. 4. Elbingae, 1736.*

F.

Frauenburg (w Prusiech wschodnich). Archiwum biskupie i konsystorskie. Między innémi rzeczami znajduje się tu ciekawy nader i bardzo ważny dla dziejów polskich zbiór aktów dawnych biskupów Warmińskich od r. 1240 do 1767 w 120 tom. in folio. (Ob. „Dziennik Warszawski 1855 Nr. 164, 165, 166, 167, 170 i 171.)

G.

Gandzałówka (gub. Kijowska, pow. Zwinogrodzki). Biblioteka Juliana Przesmyckiego.

Garbacz (gub. Radomska, pow. Opatowski). Biblioteka Józefa Gołuchowskiego, znanego literata, który tu umarł w r. 1858.

Gdańsk (w Prusiech). 1) Biblioteka radziecka, czyli miejska około r. 1795 liczyła 50.000 ksiąg, oraz 20.000 broszur i pism ulotnych. Założona w r. 1580. W r. 1592 pomnożył ją cennym doborem dzieł margrabia Doria z Neapolu. Zamożniejsi miasta patrycyusze i uczeni, jak Engelne, Ferber W., Schlief, Hanow, etc., przekazywali jéj wielkie swoje księgozbiory. Burmistrz miasta Szwarc, przeznaczył prócz książek, na wzniesienie gmachu bibliotecznego 10.000 zł., a ten dopiéro w r. 1805 został ukończony. W czasie wojen z Francuzami, gmach biblioteczny przeznaczono na szpital wojskowy, a bibliotekę i gimnazyum przeniesiono do kościoła ś. Jakóba. W r. 1815, gmach ten ostatecznie został urządzony na po-

mieszczenie tych zakładów. W r. 1858 biblioteka (po odtrąceni duplikatów) liczyła 40.000 tomów, w téj liczbie 260 inkunabułów i cokolwiek rękopismów. Na zakupywanie książek przeznaczono o 500 do 600 talarów. Przy Bibliotece jest zbiór medalów i mone polsko-pruskich. Archiwum miejskie oddzielnie w ratuszu w trzecl obszernych pokojach mieści się. Jest to zbiór ogromny starych dokumentów, tyczących się miasta Gdańska, poczynających się z wiekiem XIII., a kończących się bez przerwy z istnieniem Rzeczypospolitéj Polskiéj. Posiada tamże archiwum nieoszacowane skarby w materyałach do dziejów Polski i Prus królewskich. 2) Biblioteka gimnazyalna, pierwotnie była razem z miejską; od r. 1815 wraz z gimnazym jest osobno umieszczona. Składa się z dzieł szkolnych i do nauk potrzebnych. Wiadomość o niéj wydał S. Schelwig pod tyt.: *Epistola de increm. bibl. Gedanensis. 8vo Gedani, 1677.* 3) Biblioteka przy kościele Panny Maryi, należy do najdawniejszych. Założył ją w r. 1413 Jędrzej ze Słomowa, proboszcz tamtejszy, wzrastała późniéj rozmaitemi darami. Spisał ją K. B. Lengnich i opis ten umieścił w Hist. liter. Bibliogr. Magazin 1785, III. str. 863 i następn. Według tego opisu zawierała rękopismów samych pargaminowych 266 w 203 tomach; papierowych 451 w 135 tomach, inkunabułów 60 bez oznaczenia roku; tyleż z lat 1471 — 1500; późniejszych nieco tomów z XVI. wieku 142; oraz zbiór ciekawy muzykaliów najdawniejszych w 68 tomach. 4) Biblioteka przy kościele ś. Bartłomieja jest niedawna i umieszczona w zakrystyi. Założona przez pastora tutejszego K. H. Rohr (1771 — 1805) i zawiera do 700 tomów. 5) Biblioteka Szwarcenwaldowska założona przez hr. Szwarcenwalda. starszego Gdańskiego, składa się z 3500 tomów, a posiada najwięcéj wydań wyborowych klasyków rzymskich. Z powodu, że do niéj mało uczęszczano, połączona dziś z Radziecką, przy któréj w r. 1832 w osobném pomieszczeniu zostawiona. 6) Biblioteka przy kościele ś. Jana Chrzciciela. Założył ją w r. 1680 proboszcz tutejszy Z. Zapp i rocznym dochodem 300 złp. opatrzył. Zawiera do 2000 tomów, w téj liczbie wiele do historyi kościelnéj i zbiory ojców kościoła. Zostaje pod dozorem miejscowego proboszcza. 7) Biblioteka Towarzystwa badaczów przyrody, składa się z darów rozmaitych osób; przy niéj szacowny gabinet naturalny. 8) Biblioteka Uphagenowska pomiędzy prywatnemi najznakomitsza w Gdańsku. Zebrana została przez naszego dziejopisa Jana Uphagena, zmarł. w r. 1802. Zawiera do 18.000 tom. Bogata w rękopisma do historyi polskiéj, Prus i

Gdańska. Należy do majoratu Uphagenów. 9) Biblioteka Akademii handlu, założona r. 1814 przez Jakóba Kabruna. Ilość w niéj tomów nie wielka, bo niedawno wyłączono z niéj 1677 tomów, które nie będąc w związku z zawodem kupieckim jako głównym przedmiotem, do miejskiéj biblioteki wcielone zostały. 10) Biblioteka prywatna Jana Heweliusza, sławnego astronoma, spaliła się w r. 1679. 11) Biblioteka K. C. Mrongowiusza, po jego śmierci w r. 1855 w części rozebrana do innych zakładów miejscowych, a resztę zakupił hr. Adam Zamojski (do Łopatyna pod Brodami w Galicyi.) 12) Biblioteka Szlieffa, jedna z najzamożniejszych w Gdańsku, w XVIII. wieku rozprzedana drogą publicznéj licytacyi; nie wielka jéj część wpłynęła do dzisiejszéj miejskiéj. 13) Biblioteka XX. Dominikanów, dosyć liczna, spaliła się razem z klasztorem w r. 1807. 14) Biblioteka Jerzego Segera, profesora gimnazyum gdańskiego. Po jego śmierci sprzedana w licytacyi w r. 1679. Katalog jéj ogłoszony drukiem w Gdańsku 1679, 8vo 174 str. 15) Biblioteka Beniamina Grodka, prof. gimn. gdańskiego, zmarłego r. 1776, sprzedana z licytacyi w tymże roku. Katalog jéj ogłoszony drukiem, Gdańsk, 8vo, 1776, 2 części. 16) Biblioteka Karola Lengnicha, archidyakona przy kościele Panny Maryi, po śmierci właściciela sprzedana z licytacyi w r. 1796. Katalog jéj ogłoszony drukiem w Gdańsku 1796, 8vo, 142 str. (Ob. Kronikę wiadomości krajowych i zagranicznych 1858 r. Nr. 124 i 126.)

Głębokie (gub. Wileńska, pow. Dziśnieński). Biblioteka klasztorna XX. Karmelitów zawierała przeszło 3000 tomów, obecnie wywieziona ztąd.

Gidle (gub. Piotrkowska, pow. Radomski). 1) Biblioteka XX. Kartuzów. Resztki jéj w liczbie 1200 tomów po skasowaniu klasztoru r. 1819 przeniesione do Warszawy i wcielone do biblioteki b. uniwersytetu Warszawskiego. 2) Biblioteka XX. Dominikanów.

Głobikowice (w Galicyi pod Pilznem). Księgozbiór Konstantego Słotwińskiego (zm. 1846.) Po śmierci właściciela sprzedana.

Gniezno (w W. Ks. Poznańskiém). 1) Biblioteka i archiwum kapitulne*). (Do biblioteki kapitulnéj zapisał swój szacowny księgozbiór

*) Akta kapituły Gnieźnieńskiéj zaczynają się od r. 1408; dyplomatów pergaminowych jest do 800 (r. 1136 — 1821). Dekretów kapitulnych ksiąg 30 (r. 1408 — 1875). Biblioteka kapitulna zawiera do 20.000 tom. i 100 rękopismów.

X. prałat Zienkiewicz, zm. r. 1871). 2) Biblioteka Seminaryum du chownego.

Gogolewo (w W. Ks. Poznańskiém). Biblioteka i archiwum hr Czarneckiego.

Goniądz (gub. Grodzieńska, pow. Białostocki). Biblioteka X. J. Matyszewicza, proboszcza tutejszego, przewieziona tu niedawn z Wierzchowa.

Gostyń (w W. Ks. Poznańskiém): 1) Biblioteka XX. Filipinów. 2) Biblioteka towarzystwa kassynowego.

Góra Kalwarya (gub. Warszawska): 1) Biblioteka XX. Pijarów, którzy tu do r. 1819 szkoły utrzymywali. 2) Biblioteka XX. Bernardynów, niegdyś liczniejsza, zawierała w r. 1854 tylko do 100 tomów; archiwum klasztorne jeszcze w roku 1807 wywiezione ztąd. 3) Biblioteka XX. Maryanów, nie bardzo liczna, ale zawierająca rzadkie dzieła.

Gorajewice (w Galicyi, w obw. Jasielskim). Biblioteka Trzecieskich, dziedziców tego miejsca.

Grodno: 1) Biblioteka Kollegium Jezuickiego. Po kassacie tego zgromadzenia w r. 1773 część jéj oddana dla szkoły wydziałowéj w Grodnie, a resztę wcielono do biblioteki akademickiéj w Wilnie. 2) Biblioteka Dominikańska, zawierała do 15,000 tomów. Do urządzenia i powiększenia jéj najwięcéj się przyczynił X. Dominikan Siwicki. W r. 1762 przekazali do téj biblioteki swoje książki Dominikanie Pomian i Piskowski w liczbie 600 różnych autorów. Po skasowaniu klasztoru w r. 1832, biblioteka ta, za wyłączeniem dzieł treści duchownéj dla klasztorów prowincyi Litewskiej, obrócona na gimnazyalną. 3) Biblioteka Szkoły Lekarskiéj, założonéj tu przez Tyzenhauza w r. 1777, wzbogacona wielu darami króla Stanisława Augusta; po przyłączeniu téj szkoły do Akademii Wileńskiej w r. 1781, przeniesiona do Wilna i wcielona do biblioteki akademickiéj. 4) Biblioteka gimnazyalna w r. 1862 zawierała 8644 tomów, w téj liczbie: w rosyjkim języku 2194 tomów, w polskim 1339, w nowszych europejskich językach 3031, w greckim i łacińskim 2028 tomów, pism peryodycznych 90, map 54, atlasów 28. Do składu téj biblioteki weszły część Grodzieńskiej po-Dominikańskiej i część Szczuczyńskiej po-Pijarskiej biblioteki. 5) Biblioteka księdza Gintowta, dziekana Grodzieńskiego, umieszczona przy tutejszym kościele po-Bernardyńskim, zawierała do 4000 tomów, w téj liczbie wiele bardzo rzadkich dzieł polskich. 6) Biblioteka miejska w r. 1849 za-

wierała 1661 tomów. 7) Księgozbiór Żyłłoha. 8) Biblioteka XX. Franciszkanów nieliczna. 9) Biblioteka XX. Bernardynów, do 400 tomów. 10) Księgozbiór Mironowicza. 11) Rossyjska publiczna biblioteka.

Grodzisk (w W. Ks. Poznańskiem, w pow. Bukowskim). Biblioteka X. Prusinowskiego, zmarłego w r. 1872. Po śmierci właściciela sprzedana.

Grudziąż (w Prussiech Zachodnich). Biblioteka b. Kollegium Jezuickiego.

Gumniska (w Galicyi pod Tarnowem). Biblioteka książąt Sanguszków, dziedziców tego miejsca, zawiera do 12,000 tomów. Jest tu także archiwum familijne Tarnowskich.

Gziki (w W. Ks. Poznańskiem). Biblioteka Tadeusza Wolańskiego, ceniona na 8000 talarów, spaliła się r. 1875.

H.

Hebdów (w gub. Kieleckiej, w pow. Miechowskim). Biblioteka tutejszego opactwa Norbertanów, należała do zamożniejszych i zawiera kilka tysięcy tomów. Pod koniec XVIII. i na początku XIX. wieku ogołoconą została z najrzadszych dzieł. I tak Linde zwiedzając ją w r. 1799, wybrał dla zbiorów Ossolińskiego kilkadziesiąt najrzadszych dzieł polskich i łacińskich. Resztki téj biblioteki, po zamknięciu klasztoru w 1819 r. przewiezione do Warszawy i wcielone do biblioteki uniwersyteckiéj.

Heilsberg (w Prussiech Wschodnich, w Warmii): Biblioteka dosyć liczna Stanisława Grabowskiego, biskupa Warmińskiego, darowana przez tegoż Tomaszowi Szczepańskiemu, kanonikowi Warmińskiemu; ten wzbogaconą przez się nowemi dziełami sprzedał prymasowi Poniatowskiemu, a prymas darował ją Akademii Krakowskiej. 2) Archiwum biskupów Warmińskim. W zamku tutejszym jeszcze na początku XVIII wieku znajdowały się bardzo znaczna biblioteka i starożytne archiwum. W r. 1703 Szwedzi, naładowawszy z biblioteki i archiwum Heilsbergskiego siedm wozów czterokonnych, uwieźli te skarby do Szwecyi. Część jednak archiwum Heilsbergskiego, wywieziona poprzednio do Królewca, ocaloną została i wróciła r. 1711 do Heilsbergu, gdzie w stosach przez lat 20 bez ładu leżała. Krzysztof Szembek, biskup Warmiński, kazał je w r. 1733 uporządkować i spisać. Krasicki objąwszy rządy biskupstwa Warmińskiego,

poznał natychmiast ważność tych dokumentów do dziejów krajowych, a pragnąc je ocalić od zatracenia, kazał je introligatorowi porządkiem chronologicznym i osób, których tyczyły, pozszywać i oprawić. Tym sposobem utworzyło się 120 tomów in folio, które obecnie znajdują się w archiwum biskupiem we Frauenbergu. (Ob. *Dziennik Warszawski* 1855 Nr. 164.)

Horochów (gub. Wołyńska, pow. Włodzimierski). Biblioteka hrabiów Strojnowskich, dziedziców tego miejsca, zebrana staraniem hr. Waleryana Strojnowskiego, senatora państwa Rossyjskiego, powiększona przywiezionemi z Wilna w r. 1815 książkami po bracie jego Hieronimie, biskupie Wileńskim, następnie wzbogacona wielu nabytkami przez hr. Jana Tarnowskiego (zięcia senatora Strojnowskiego). Po śmierci tego ostatniego w roku 1834 przewieziona do Dzikowa i przyłączona do tamecznéj biblioteki hrabiów Tarnowskich.

Horodec (w gub. Wołyńskiej, pow. Łuckim). Biblioteka zebrana staraniem i kosztem Antoniego Urbanowskiego, dziedzica tego miejsca, zmarłego w 1842 r., zawierała do 13,000 tómów, z których prawie połowę składały dzieła polskie, lub w obcych językach o Polsce. Zbiór polskich dzieł po r. 1840 był dosyć kompletny i rzadko w któréj bibliotece można znaleźć taki dobór jak w téj, zwłaszcza w przedmiocie historyi. Broszur z czasów Stanisława Augusta mnóstwo. Rzadkich druków polskich jest bardzo wiele. W wydziale obcych dzieł zwracają uwagę przepyszne wydania dzieł tyczących się historyi naturalnéj, oraz wspaniałe edycye opisów rozmaitych galeryj; wydział historyczny i tu bogaty. Biblioteka ta po śmierci Urbanowskiego przeszła na własność jego krewnych Starzyńskich i w r. 1868 przeniesiona do majętności Starzyńskich Zahiniec (w gub. Podolskiej, pow. Latyczewskim). Ob. o téj bibliotece *Tygodnik Petersburski* r. 1836 Nr. 2 i J. I. Kraszewskiego: *Wspomnienia Wołynia, Polesia i Litwy.* T. I., str. 106—111.

Horodyszcze (gub. Mińska, pow. Piński). Biblioteka tutejszego klasztoru Benedyktyńskiego, zawierająca do 2000 tomów, po zniesieniu klasztoru w roku 1864 przewieziona do Wilna i wcielona do tamecznéj biblioteki publicznéj.

Horodyszcze (gub. Wołyńska, pow. Zasławski). Biblioteka XX. Karmelitów, po zniesieniu tego klasztoru w r. 1832 wywieziona ztąd.

Horyhorki (w gub. Mohilewskiej, pow. Orszańskim). Biblioteka b. Instytutu agronomicznego (od r. 1864 szkoły rolniczéj), zawierała do 6000 tomów.

Hranie (w gub. Wołyńskiej, pow. Łuckim). Biblioteka Szczepana Chamca, dziedzica tego miejsca, zmarłego około r. 1868, zawierała więcéj 2000 tomów, z których większa połowa polskich. Do niéj weszła część po-Pijarskiej Dąbrowickiej biblioteki. Po śmierci właściciela poszła w rozsypkę.

Hrubieszów (w gub. Lubelskiej). Biblioteka szkoły powiatowéj, obecnie gimnazyalna.

Hubin (w gub. Wołyńskiej, pow. Łuckim). Zbiory naukowe J. I. Kraszewskiego, znanego literata, niegdyś właściciela tego miejsca.

Hulowce (gub. Podolska, pow. Winnicki). Biblioteka zebrana staraniem Szydłowskiej, właścicielki téj majętności, zawiera więcéj 3000 tomów. Do niéj wcielono zbiór ksiąg po K. Podwysockim, znajdujący się uprzednio w Rychtach.

Humań (w gub. Kijowskiej). Biblioteka XX. Bazylianów, którzy tu do r. 1831 liczne utrzymywali szkoły, zawierała do 10,000 t. Do zbioru tego weszły 3000 tomów darowanych przez Hylzena; klasztor wydawał rocznie na pomnożenie biblioteki 2000 złp. Po zniesieniu tego klasztoru w r. 1832 biblioteka Bazylianów wywieziona ztąd. Część jéj przyłączona do biblioteki uniwersyteckiéj w Kijowie.

Huszcza (w gub. Wołyńskiej, pow. Ostrogskim). Biblioteka Lenkiewiczów, dziedziców tego miejsca, zawierająca kilka tysięcy tomów, zebrana po większéj części staraniem Wiktora Lenkiewicza, zmarłego w r. 1817.

J.

Jabłonna (pod Warszawą). Biblioteka hrabiów Potockich, dziedziców tego miejsca, do któréj między innemi weszły biblioteka i zbiory naukowe po księciu Józefie Poniatowskim.

Jabłonna (w gub. i pow. Lubelskim). Biblioteka Owidzkich, dziedziców tego miejsca.

Jakuszyńce (gub. Podolska, pow. Winnicki). Biblioteka Russanowskich, dziedziców tego miejsca.

Janów (w gub. Kowieńskiej, pow. Wiłkomierskim). Zbiór ksiąg biskupa Inflantskiego, Józefa Kossakowskiego, dziedzica tego miejsca. Po jego śmierci w r. 1794 postąpił do biblioteki Seminaryum Wileńskiego.

Janów (w gub. Siedleckiej, pow. Konstantynowskim). Biblioteka b. Seminaryum rzymsko-katolickiego, po zamknięciu tego zakładu w r. 1865 przewieziona do Lublina.

Janów w gub. Podolskiej, pow. Lityńskim). Biblioteka hrabiów Chołoniewskich, dziedziców tego miejsca, zawiera kilka tysięcy tomów. Jeden z właścicieli tych zbiorów, chcąc je oczyścić od dzieł szkodliwych, kazał spalić znaczną część dzieł francuzkich z XVIII. w. Charakterystyczne to auto-da-fe miało miejsce w niedawnych czasach.

Jarosław (w Galicyi, w obw. Przemyślskim): 1) Biblioteka tutejszego kollegium Jezuickiego, założona przez Jana Kostkę, wojewodę Sandomierskiego, pod koniec XVI. w. była jedną z największych klasztornych bibliotek w Polsce. 2) Biblioteki klasztorne XX. Dominikanów i Reformatów.

Jasieniec (w gub. i pow. Radomskim). Biblioteka hr. Tadeusza Matuszewicza, ministra skarbu Królestwa Polskiego, dziedzica tego miejsca, zmarłego w r. 1819.

Jasan (w gub. Kowieńskiej, pow. Wiłkomirskim niedaleko Uciany). Zbiór książek i starożytności litewskich F. Wilczyńskiego, dziedzica tego miejsca.

Jaszuny (w gub. i pow. Wileńskim). Biblioteka Michała Balińskiego, właściciela téj wsi, znanego literata, który ostatnie lata życia tu przepędził i tu życie zakończył w r. 1864. Biblioteka ta zawiera kilka tysięcy tomów, w téj liczbie samych polskich więcéj trzech tysięcy tomów, między któremi mnóstwo rzadkości bibliograficznych. Jest tu także wiele ważnych rękopismów do historyi polskiéj. (Ob. „Wyciągi Piotrowickie“ A. E. Koźmiana. Zeszyt I., str. 115—116.)

Jemna (gub. Kijowska, pow. Skwirski). Archiwum Szaszkiewiczów.

Jeziory (w gub. i pow. Grodzieńskim). Biblioteka Walickich, b. dziedziców tego miejsca, po skonfiskowaniu majątku w r. 1864 przewieziona do Wilna i wcielona do tamecznéj publicznéj biblioteki.

Jędrzejów (w gub. Kieleckiej): 1) Biblioteka tutejszego opactwa Cystersów, jedna z najdawniejszych, zamożna była w starodawne księgi i rękopisma, spaliła się w r. 1800. Co późniéj Cystersi zebrali, przewieziono do Warszawy. 2) Biblioteka Seminaryum nauczycielskiego.

Ilińce (gub. Kijowska, pow. Lipowiecki): 1) Zbiór ksiąg dawnych polskich księdza Antoniego Korniłowicza, proboszcza tutej-

szego, po jego śmierci w r. 1856 sprzedany. 2) Dosyć liczny zbiór ksiąg polskich księdza Newelskiego, proboszcza tutejszego niedawno zmarłego, testamentem właściciela przekazany został do biblioteki Seminaryum rzymsko-katolickiego w Żytomierzu.

Ilkowce (gub. Wołyńska, pow. Starokonstantynowski). Jest tu dosyć liczny zbiór ksiąg po większéj części z belletrystyki, dziedziców tego miejsca Pruszyńskich. Do tego zbioru wcielono w r. 1870 większą część biblioteki Białozoreckiej.

Iłłukszta (w gub. Kurlandzkiej, pow. Sandomierskim). Biblioteka Jezuicka dostała się Missyonarzom. 2) Biblioteka po-Missyonarska umieszczona przy tutejszym kościele parafialnym, zawiera do 2000 tomów.

Iłża (w gub. Radomskiej, pow. Sandomierskim). Biblioteka przy tutejszym kościele parafialnym zawierała w roku 1759 książek 364, a w r. 1834 dzieł 475.

Iwacewicze (w gub. Grodzieńskiej, pow. Słonimskim). Biblioteka Jundziłłów, dziedziców tego miejsca, bogata w rzadkie druki polskie.

Iwankowce (w gub. Kijowskiej, pow. Berdyczowskim). Biblioteka Żurowskich, dziedziców tego miejsca.

Iwje (w gub. Wileńskiej, pow. Oszmiańskim). Biblioteka XX. Bernardynów zawierała w r. 1858 do 500 tomów.

Iwnica (w gub. Wołyńskiej, pow. Żytomierskim). Biblioteka właściciela téj wsi Stanisława bar. Chaudoira, zmarłego w r. 1858. Zbiory jego szczególnie monet rossyjskich i polskich, gabinet sztychów i biblioteka kilka tysięcy tomów licząca, w rękopisma obfita, liczyć się mogły do najbogatszych w kraju. Zbiór ksiąg polskich i do historyi polskiéj odnoszących się, był bardzo znaczny; wiele tu było niewydanych rękopismów. Baron Chaudoir zostawał w ścisłych stosunkach z Konstantym Swidzińskim i wiele od niego kopii pospisywał. Zbiory te podobno zostały przeznaczone testamentem żonie zmarłego. (*Gazeta Codzienna* 1860 r. Nr. 50.)

Józefpol (na Podolu). Władysław Siekierka posiada tu bibliotekę przeważnie historyczną.

K.

Kahartyk (gub. i pow. Kijowski). Biblioteka D. Troszczyńskiego, ministra sprawiedliwości za czasów Katarzyny II., dziedzica tego

miejsca, zawierała do 10,000 tomów w rossyjskim po większéj części języku. Po śmierci właściciela sprzedana księgarzowi Fedorowowi w Kijowie. Katalog jéj wyszedł w Kijowie 1874 r. 8vo 343 str.

Kalinówka (gub. Kijowska, pow. Taroszczański). Zbiór ksiąg Jana Leona Sieńkiewicza, znanego literata, który tu umarł w r. 1850. Później przewieziona do Bramki pod Kamieńcem Podolskim.

Kalisz (w Królestwie Polskiem): 1) Biblioteka Kollegium Jezuickiego. Zaraz po założeniu tego kollegium, prymas Karnkowski w r. 1581 obdarzył je znacznym zbiorem książek i to było początkiem biblioteki. Odtąd pomnażał się ciągle ten księgozbiór hojnością ofiar osób prywatnych, jak niemniéj przez samych Jezuitów zasilany. Brudecki Protop, dziekan kaliski i Lisiecki Jędrzej, sławny prawnik za Zygmunta III., przekazali swoje księgozbiory Jezuitom tutejszym. Molska, stolnikowa kaliska, zmarła w pierwszéj połowie XVIII. w., na powiększenie ich biblioteki 10,000 złp. przeznaczyła. W późniejszym czasie znacznie się pomnożyła nowemi dziełami. Po zniesieniu Jezuitów biblioteka dostała się w zarząd Komissyi edukacyjnéj. Biblioteka ta w r. 1806, po oddzieleniu z niéj wielu ważniejszych dzieł dla seminaryów a także duplikatów, zawierała do 5000 tomów; w r. 1809 utworzono z niéj szkolną bibliotekę (ob. Bibliotekę Warszawską 1857 r. tom II. karta 759—760 i r. 1859 t. II. str. 561—562). 2) Biblioteka szkolna, utworzona z po-Jezuickiej, zawierała w r. 1830 dzieł 2488 w 4940 tomach, pism peryodycznych 266 tomów, atlasów i kart geograficznych 420. Niedawnemi czasy 3000 tomów z téj biblioteki przewieziono do Warszawy i wcielono do tamecznéj głównéj biblioteki. 3) Było tu jeszcze kilka klasztornych bibliotek, jako to: Kanoników Regularnych, Franciszkanów, Reformatów i Bernardynów, lecz te nie były liczne. 4) Biblioteka byłego korpusu Kadetów, po roku 1832 wywieziona do Petersburga i rozdana pomiędzy zakłady naukowe. 5) Archiwum akt dawnych, zawiera akta dawnego województwa Kaliskiego, ziemskie i grodzkie, oraz lustracye starostw, taryffy powiatów, oraz akta dawnéj ziemi Wieluńskiej, powiatów: Konińskiego, Ostrzeszowskiego, Praszki, Działoszyńskiego, Kleczewa, Słupcy, Lutomierska, Szczercowa, Tuliszkowa, razem ksiąg 2748 od r. 1410 do 1793.

Kalwarya (pod Krakowem): 1) Biblioteka klasztoru XX. Bernardynów. Powstała ona z darów Mikołaja i Jana Zebrzydowskich, Anny Radziwiłłównej, Anny Lubomirskiej, Zofii Jordanowej, księdza K. del Campo Scypiona i X. M. Postękalskiego. W początkach

swego istnienia w r. 1617 liczyła już do 1000 dzieł. Obecnie liczy do 6000 dzieł. Ostatniemi czasy wzbogacona znacznie biblioteką X. Pruskiego. 2) Pod koniec XVIII. i na początku XIX. wieku była tu dosyć liczna biblioteka (po większéj części francuzka) książąt Czartoryskich linii Koreckiej, wówczas właścicieli tego miejsca.

Kalwarya (w Galicyi w obw. Przemyskim). Biblioteka klasztorna XX. Franciszkanów.

Kalwarya (w gub. Kowieńskiej, pow. Telszewskim). Biblioteka XX. Dominikanów, którzy tu do r. 1831 utrzymywali szkoły.

Kalwarya (pod Wilnem). Biblioteka XX. Dominikanów spaliła się w r. 1812.

Kamionna (w gub. Warszawskiej, pow. Włocławskim). Jest tu dosyć liczne archiwum familijne. (Ob. *Dziennik Warszawski* 1855 r.)

Kamieniec Podolski: 1) Biblioteka Kollegium Jezuickiego nie bardzo liczna; po kassacie zakonu postąpiła na bibliotekę szkolną. 2) Biblioteka XX. Teatynów, utrzymujących tu szkoły po Jezuitach, zawierała do 2000 tomów; około r. 1815 oddana na użytek szkoły gimnazyalnéj w Winnicy. 3) Biblioteka XX. Dominikanów. Potocki, starosta Trębowelski, który w r. 1750 odnowił zburzony przez Tatarów klasztor Dominikański, sam jeździł do Rzymu w celu zaopatrzenia téj biblioteki w najlepsze dzieła. 4) Biblioteka gimnazyalna zawiera do 7000 tomów. 5) Biblioteka miejska, w r. 1849 zawierała 3035 tomów. 6) Rossyjska publiczna biblioteka, w r. 1873 zawierała 1891 dzieł w 3336 tomach i 317 pism peryodycznych w 1760 tomach. 7) Biblioteka b. Towarzystwa Lekarskiego zawierała do 2000 tomów; w r. 1869 przewieziona do Kijowa i wcielona do biblioteki uniwersyteckiéj. 8) Biblioteka Seminaryum duchownego prawosławnego, zawiera kilkanaście tysięcy tomów. 9) Biblioteka Seminaryum rzymsko-katolickiego. 10) Biblioteka i Archiwum Kapituły rzymsko-katolickiéj. Z powodu przyłączenia dyecezyi rzymsko-katolickiéj Kamienieckiej do Żytomierskiej, dwie te ostatnie biblioteki i archiwum przewieziono w r. 1867 do Żytomierza. 11) Biblioteka adwokata Niedźwieckiego, zmarłego przed kilku laty, zawierała do 2000 tomów po większéj części prawnych. 12) Księgozbiór Michała Grejma. 13) Biblioteka i Zbiór numizmatyczny Grzegorza Glinki.

Kamienica (w Galicyi, w okolicach Nowego-Sącza). Biblioteka dosyć liczna Maksymiliana Marszałkowicza, dziedzica tego miejsca.

Kanlów (w gub. Kijowskiej). Biblioteka XX. Bazylianów. Po zamknięciu klasztoru przewieziona do Kijowa i wcielona do biblioteki uniwersyteckiéj.

Karozówka (pod Kielcami). Biblioteka XX. Bernardynów zawierała do 2000 tomów, teraz ledwo kilkaset. Obecnie po skasowaniu klasztoru wywieziona ztąd.

Kawęczyn (w gub. Radomskiej, pow. Opoczyńskim). Biblioteka dosyć liczna jenerała francuzkiego Moranda, dziedzica téj wsi, który w r. 1819 wyjechał do Francyi, a biblioteka jego sprzedana częściami.

Kęty (w Galicyi, w obw. Wadowickim). Biblioteka XX. Reformatów dosyć liczna.

Kiejdany (w gub. i pow. Kowieńskim): Biblioteka b. szkoły kalwińskiéj w XVII. w. była dosyć liczna. 2) Biblioteka b. gimnazyum zawierała w r. 1860 dzieł 907 w 2304 tomach. Po zamknięciu gimnazyum wywieziona ztąd. 3) Biblioteka hr. Marjana Czapskiego, b. właściciela tego miasta, zebrana własnym kosztem i staraniem jego, zawierała wiele dawnych i wszystkie ważniejsze nowsze dzieła polskie. Po skonfiskowaniu majątku w r. 1865 wywieziona do Wilna i wcielona do tamecznéj publicznéj biblioteki.

Kielce (w Królestwie Polskiem): 1) Biblioteka Seminaryum dyecezalnego zawiera do 5000 tomów. 2) Biblioteka gimnazyalna zawiera do 8000 tomów. Do niéj weszły między innemi zbiory dzieł obywateli: Chwaliboga (z Galicyi) i Sroczyńskiego. 3) Biblioteka Tomasza Zielińskiego, b. naczelnika powiatu Kieleckiego, zmarłego w r. 1859, zawierała do 4000 dzieł, nie licząc broszur i pism peryodycznych, rękopismów 8, przywilejów pargaminowych 69, dokumentów oddzielnych 600, nadto zbiór map, rycin i t. d. Zbiory te Zieliński przekazał Bronikowskim i następnie przewieziono je do Warszawy (ob. J. Łepkowskiego: Zbiór starożytności T. Zielińskiego w Kielcach. 8. Warszawa 1860 r. 107 str.). 4) Biblioteka Duchnowskiego. 5) Biblioteka Tułowskiego. 6) Archiwum akt dawnych b. powiatów: Wiślickiego, Chęcińskiego, Lelowskiego, Opoczyńskiego i Księstwa Siewierskiego od r. 1395 do 1796 w 888 księgach i 490 plikach.

Kielmy (w gub. Kowieńskiej, pow. Szawelskim). Biblioteka Grużewskich, dziedziców tego miejsca, liczy więcéj 5000 tomów. Jest tu wiele ksiąg polskich, protestanckich i aryańskich w Rakowie wy-

dawanych. Głównym pomnożycielem tego księgozbioru był generał Grużewski.

Kleny (pod Wilnem). Biblioteka Sławińskiego, profesora astronomii w b. uniwersytecie Wileńskim. Spaliła się około r. 1860.

Kijów: 1) Biblioteka przy soborze Ś. Zofii, w r. 1857 zawierała dzieł drukowanych 1477 w 1656 tomach; rękopismów 650 w 700 tomach. 2) Biblioteka Kijewsko-Pieczerskiéj Ławry, zawierająca wiele ciekawych rękopismów, spaliła się na początku XVIII. w. 3) Biblioteka Kijowskiej duchownéj Akademii, już w r. 1780 posiadała 12,000 tomów; w r. 1872 zawierała 12,565 dzieł w 26,263 tomach, 155 pism peryodycznych i 330 rękopismów. W r. 1875 wyszło synodalne rozporządzenie, według którego rękopisma znajdujące się w monasterskich bibliotekach gubernij Wołyńskiej i Kijowskiej, powinny być oddane do biblioteki akademickiéj. 4) Biblioteka Seminaryum duchownego, założona w roku 1826, zawiera 6584 dzieł w 10,395 tomach. 5) Biblioteka uniwersytecka, założona w r. 1834, zawierała w r. 1867 dzieł 66,290 w 112,209 tomach, peryodycznych wydań 591, rękopismów 641, a w roku 1871 zawierała 74,660 dzieł w 123,602 tomach. Do zbioru tego weszły: *a)* Biblioteka b. Liceum Krzemienieckiego, zawierająca 24,379 dzieł w 34,378 tomach. *b)* Biblioteka b. Wileńskiej medyko-chirurgicznéj akademii, zawierająca 12,262 dzieł w 17,566 tomach, po większéj części medycznéj treści. *c)* Część biblioteki b. Uniwersytetu Wileńskiego w liczbie 5387 dzieł w 7554 tomach. *d)* Duplikaty Ermitażowej biblioteki w Petersburgu, w liczbie 611 dzieł w 897 tomach. *e)* Część bibliotek po-Bazyliańskich w Humaniu i Kaniowie. *f)* 231 dzieł w 863 tomach z b. Wileńskiej duchownéj rzymsko-katolickiéj akademii. *g)* Reszta dzieł bibliotecznych ukompletowała się coroczném zakupywaniem dzieł (według etatu z r. 1833 na kupno dzieł naznaczono 1425 rs. i na wypisywanie pism peryodycznych 383 rubli rocznie, lecz późniéj summę tę podwyższono); ofiarami rozmaitych osób (w pierwsze pięć lat po otwarciu uniwersytetu, ofiarowano do 5000 tomów) i przez zamianę duplikatów. Katalog téj biblioteki wyszedł pod tytułem: *Catalogus librorum Bibliothecae Caesareae, Uuiversitatis S. Vladimiri. 4. Kijev.* 1856—1858. 5 t. XII, 350, 276, 322, 386 i 347 str. Ułożony jest porządkiem alfabetycznym. Późniéj wyszły trzy dodatki do tego katalogu 1860, 1861 i 1862 r. 4to. 104, 83 i 73 str. Przy bibliotece uniwersyteckiéj mieści się tak zwane Centralne Archiwum gubernij

Kijowskiej, Podolskiej i Wołyńskiej, powstałe z byłych archiwów grodzkich i ziemskich tychże gubernij, utworzone w r. 1859, zawiera 5882 ksiąg aktowych i 453,881 pojedynczych aktów, zacząwszy od XVI. wieku. Opis tego archiwum wyszedł pod tytułem: Списокъ Актовыхъ Книгамъ Кіевскаго Центральнаго Архива. 8. Кіевъ 1862. 216 str. Bibliotekarzami uniwersyteckiéj biblioteki byli: Paweł Jarkowski (dawny bibliotekarz Krzemieniecki), po nim Antoni Krasowski, a obecnie jest bibliotekarzem Cyryl Carewski. 6) Biblioteka podręczna dla Studentów uniwersytetu zawierała w r. 1867 dzieł 5280 w 10,313 tomach i 97 peryodycznych wydań. 7) Biblioteka pierwszego gimnazyum, założona w roku 1820, zawiera do 6000 t. 8) Biblioteka drugiego gimnazyum zawiera do 5000 t. 9) Biblioteka szkoły powiatowéj, założona w r. 1836, zawiera do 5000 t. 10) Biblioteka Instytutu wychowania Szlachetnych Panien. 11) Biblioteka gimnazyum wojennego. 12) Biblioteka i archiwum Wydubieckiego monasteru pod Kijowem. Szczególniéj bogate jest archiwum (ob. *Kijewlanin* 1875 Nr. 100). 13) Publiczna rossyjska biblioteka, składająca się wyłącznie z książek w rossyjskim języku, zawierała w r. 1872 dzieł 1049 w 3239 tomach i 76 pism peryodycznych w 1473 tomach. 14) W r. 1858 Michał Grabowski liczną, posiadaną przez niego bibliotekę ofiarował na czytelnię dla Studentów uniwersytetu. 15) Zbiór ksiąg znanego literata Aleksandra Weryhy Darowskiego, zm. w r. 1874, posiadał wiele szacownych i rzadkich dzieł, szczególnie w przedmiocie historyi. 16) Biblioteka znanego literata Antoniego Marcinkowskiego. 17) Archiwum Izby skarbowéj Kijowskiej zawiera 1583 starych dokumentów 1748—1811. Niektóre z nich zawierają po kilkaset arkuszy.

Kisiele (w gub. Wołyńskiej, pow. Starokonstantynowski). Biblioteka i inne naukowe zbiory J. I. Kraszewskiego.

Kitajgród (w gub. Kijowskiej, pow. Lipowieckim). Biblioteka Wołłodkowiczów, dziedziców tego miejsca, zawierająca wiele rzadkich dzieł i rękopismów, a także archiwum familijne. Spaliły się w 1871 r.

Klewań (gub. Wołyńska, pow. Równeński): 1) Biblioteka szkoły powiatowéj, późniéj gimnazyalna. Początkiem jéj były 237 dzieł w 600 tomach, darowane w r. 1820 dla szkoły przez księcia Konstantego Czartoryskiego, b. dziedzica tego miejsca. W r. 1839 gimnazyum przeniesiono do Równego i tamże przewieziono bibliotekę. 2) Biblioteka księdza Choroszyńskiego, prałata kollegiaty Ołyckiej

proboszcza tutejszego, zmarłego w r. 1770, zawierała kilka tysięcy tomów razem z broszurami, których było mnóstwo. Zebrana z pobasztornych bibliotek i książek pozostałych po infułacie Ołyckim, Aloizym Osińskim, zawierała wiele rzadkości bibliograficznych. Jeszcze za życia Choroszyńskiego mnóstwo książek rozeszło się po rozmaitych rękach, a po śmierci jego resztki około 2000 tomów przewieziono do Dąbrowicy. 3) Było tu także starodawne archiwum familijne książąt Czartoryskich, b. dziedziców tego miejsca.

Klementowice (w gub. Lubelskiej pod Kurowem). Biblioteka hrabiego Ignacego Potockiego, zmarłego w r. 1809, była dosyć liczna i zawierała rzadkie druki polskie.

Klimuntów (w gub. Radomskiej, pow. Sandomirskim). Biblioteka klasztoru XX. Dominikanów.

Klimuntowice (w gub. Lubelskiej). Biblioteka Dębowskich, dziedziców tego miejsca.

Kobylin (w W. Ks. Poznańskiem, pow. Krotoszyński). Była tu dość liczna biblioteka klasztoru XX. Bernardynów, prócz dzieł drukowanych do 205 rękopismów licząca.

Kodeń (w gub. Siedleckiej, pow. Bialskim). Biblioteka tutejsza książąt Sapiehów, niegdyś dziedziców Kodnia, zebrana po większéj części staraniem Jana Frydryka Sapiehy, kanclerza litewskiego, zm. w r. 1752, i zawierająca więcéj 5000 tomów, darowana w r. 1802 przez księcia Aleksandra Sapiehę b. Towarzystwu Przyjaciół Nauk w Warszawie.

Kojrany (pod Wilnem). Był tu księgozbiór Łopacińskich, niegdyś dziedziców tego miejsca.

Koniecpol (gub. Piotrkowska, pow. Radomski). Archiwum familijne Koniecpolskich. Kiedy te dobra przeszły w inne ręce, archiwum z czasem poszło w zaniedbanie. Niedawno tylko Zamojscy uratowali ostatki i umieścili je w familijném archiwum w Warszawie.

Koło (gub. Kaliska). Biblioteka XX. Bernardynów zawierała do 2000 tomów i niektóre dawne rękopisma.

Kopajgród (w gub. Podolskiej, pow. Mohilewskim). Biblioteka Sulatyckich, dziedziców tego miejsca.

Koprzywnica (w gub. Radomskiej, pow. Sandomirskim). Opactwo tutejsze Cystersów posiadało dość zamożny księgozbiór, zawierający 1267 dzieł i 269 rękopiśmiennych kodeksów. Pod koniec XVIII. w. ogołocili go amatorowie z rzadszych dzieł, a jeszcze w r. 1799 Linde zwiedzając tę bibliotekę, zemknął z niéj (jak się naiwnie

wyraża w liście do Ossolińskiego) kilkanaście bardzo rzadkich dzieł polskich i łacińskich dla zbiorów Ossolińskiego. Reszta bibliotek po kassacie klasztoru w r. 1819 przewieziona do Warszawy i wcielona do biblioteki uniwersyteckiéj.

Korczew (gub. Siedlecka, pow. Węgrowski). Biblioteka i archiwum familijne Kuczyńskich, dziedziców tego miejsca.

Kórnik (w W. Ks. Poznańskiem, pow. Szremskim). Biblioteka hrabiów Działyńskich, dziedziców tego miejsca, zebrana po większéj części staraniem hr. Tytusa Działyńskiego (zm. w r. 1861). Od najdawniejszych czasów swego istnienia słynął Kórnik księgozbiorami. W XVI. wieku Stanisław Górka zgromadził tu bogatą książnicę, do któréj wcielił uczone zasoby po braciach swoich Łukaszu, wojewodzie poznańskim i Andrzeju, kasztelanie międzyrzeckim, odziedziczone. W zbiorze tym znajdowały się najrzadsze dziś dzieła polskie, mianowicie dyssydenckie druki: Brzeskie, Szamotulskie, Pińczowskie, Rakowskie i inne; z dzieł zagranicznych kosztowne wydania Oporynów, Plantynów i innych. Po śmierci Stanisława Górki, biblioteka jego dostała się Czarnkowskim, nowym dziedzicom Kórnika; po nich zaś, niewiadomo jakim sposobem, część znaczna książek Kórnickich dostała się do Bernardynów we Wschowie. Po Górkach i Czarnkowskich mieszkał w zamku Kórnickim Zygmunt Grudziński, wojewoda kaliski, który posiadał równie bibliotekę i archiwum familijne. Zbiory przecież Górków i Grudzińskiego nie wyrównywały podobno tym, które Tytus hr. Działyński z rzadką znajomością rzeczy, nieszczędząc kosztów i starań, tu nagromadził. Prócz innych rzeczy przez niego nabytych, zasługuje tu na wzmiankę zbiór dawnych dzieł polskich i rękopismów Kajetana Kwiatkowskiego, znajdujący się uprzednio w Warszawie i kupiony przez hr. Tytusa w r. 1820 za 2000 czerwonych złotych, a po r. 1831 hr. Tytus zakupił za 2000 czerw. zł. od spadkobierców T. Czackiego resztę rękopismów i druków z biblioteki Poryckiej. Zbiór samego hr. Tytusa Działyńskiego wynosił do 8000 dzieł (licząc w to broszury) polskich lub Polski tyczących się, między któremi znajdują się najrzadsze druki polskie, oraz wielka ilość rękopismów niezmiernie ważnych dla historyi polskiéj. Małą ich cząstkę hrabia ogłosił drukiem. Można tu znaleźć dzieła w jedynych dotąd znajomych egzemplarzach. Słowem do badań w historyi, literaturze, naukach ścisłych kraju naszego od najdawniejszych do najświeższych czasów, nieprzebrane znajdują się tutaj zasoby na długie lata. Słusznie też bibliotekę Kórnicką na-

wać można najbogatszą w kraju pod względem osobliwości, które posiada, kompletu, którym się zaleca w rzeczach Polski dotyczących. Niedawnemi jeszcze czasy nabyto dla zbiorów Kórnickich rękopisma biblioteki Podwysockiego w Rychtach i bibliotekę matematyczną T. Żebrawskiego w Krakowie. Spis niektórych rzadkich dzieł polskich, znajdujących się w tutejszéj bibliotece, umieszczony jest we *Wspomnieniach Wielkopolskich* hr. E. Raczyńskiego. T. I. XXVI—XXXIV. Prócz polskiego wydziału jest tu dosyć liczny zbiór dzieł w obcych językach, a także zbiór rycin. Wszystkie te zbiory umieszczone są w przepysznym zamku, odnowionym staraniem samegoż hrabiego Tytusa. Od r. 1868 przez lat kilka zarządzał biblioteką W. Kętrzyński, znany literat. Obecnie bibliotekarzem jest Celichowski. W r. 1846 ogłoszono katalog duplikatów téj biblioteki. Berlin. 91 str.

Korostyszew (w gub. Kijowskiej, pow. Radomyślskim. Biblioteka kilka tysięcy tomów licząca i archiwum familijne hrabiów Olizarów b. dziedziców tego miesjca,

Korostki (gub, Wołyńska, pow. Nowogrodwołyński). Biblioteka zebrana staraniem Michała Orłowskiego, dziedzica tego miejsca, zawiera kilkanaście tysięcy tomów i znaczną ilość rękopismów.

Korsuń (w gub. Kijowskiej, pow. Kaniowskim). Biblioteka książąt Łopuchinów, dziedziców tego miejsca.

Korzec (w gub. Wołyńskiej, pow. Nowogrod-Wołyńskim). Było tu bogate archiwum familijne książąt Koreckich, Czartoryskich i innych familij. W nowszych czasach w znaczniejszéj części rozgrabione, resztki podobno przewieziono do Warkowicz, majętności Mołodeckich, w powiecie Dubieńskim. Biblioteka tutejsza książąt Czartoryskich po śmierci ks. Stolnika na początku XIX. w. wywieziona w części do Sławuty a reszta do Żukowiec i Oleksińca.

Kośków (gub. Wołyńska, pow. Zasławski). Zbiór rękopismów Wiktora Krajewskiego.

Kossów (w gub. Grodzieńskiej, pow. Słonińskim). Biblioteka dosyć liczna proboszcza tutejszego, księdza Stanisława Narbutta, zmarłego w r. 1858.

Koszki (wioska pod Białymstokiem). Biblioteka Mikołaja Wolskiego, zmarłego w r. 1812.

Kowalówka (w gub. Podolskiej, pow. Bracławskim). Była tu pod koniec XVIII. i na początku XIX. w. dosyć liczna biblioteka

hr. Wincentego Potockiego, zmarłego około r. 1803. Sprzedan później częściowo.

Kowno: 1) Biblioteka Jezuicka w r. 1773 oddana dla tameczné szkoły, a resztę przewieziono do Wilna i wcielono do bibliotek akademickiéj. 2) Biblioteki klasztorne: XX. Dominikanów, Augustyanów, Bernardynów itd. nieliczne, po kassacie tych klasztorów przewiezione do Wilna. 3) Biblioteka gimnazyalna zawiera do 6000 t 4) Zbiór ksiąg P. Prekiera.

Kraków: 1) Biblioteka Uniwersytecka. Początek swój wzięła w wieku XIV. razem z założeniem Akademii. Dary i zapisy profesorów Akademii utworzyły ją; temiż darami wzrastała następnie, a nawet gmach na jéj pomieszczenie wzniesiony był kosztem samychże profesorów. Przy końcu XVI. w. liczyła już do 2000 rękopismów, kilka tysięcy inkunabułów i kilkanaście tysięcy drukowanych książek. Lecz w XVII. i XVIII. wieku wzrost jéj był bardzo mały, przytém rozruchy krajowe przyprawiły ją o znaczne straty i przez cały wiek XVIII. w wielkim była nieładzie. Po kassacie Jezuitów oddano Akademii szczątki ich bibliotek. Dopiero z naznaczeniem w r. 1811 na bibliotekarza J. S. Bandtkiego nastały dla niéj lepsze czasy. Jego staraniem biblioteka wkrótce została uporządkowana i skatalogowana. W roku 1821 okazało się w niéj rękopismów 2100; dzieł drukowanych 35,261 (w téj liczbie polskich dzieł tylko 1280 w 2245 tomach i łacińskich tyczących się polskiéj literatury do 3000 tomów), nie licząc w to broszur, rozpraw akademickich, kazań pojedynczych i zeszytów nowszych pism peryodycznych, ogółem wynoszących do 10,000 sztuk. Od téj epoki, pomimo szczupłych funduszów krakowkiego Uniwersytetu, wzrost biblioteki był bardzo znaczny, tak, że w roku 1874 zawierała 172,528 tomów, do 5738 rękopismów, 20,000 tomów duplikatów; atlasów i map 1417, rycin 6420, numizmatów 8978, dyplomatów 212. Fundusz stały biblioteczny na książki, oprawy i potrzeby kancelaryjne wynosi rocznie 4000 złotych reńskich. Po śmierci Bandtkiego (w roku 1835) jego miejsce zajął Józef Muczkowski do r. 1857; po nim był bibliotekarzem Stroński, a od r. 1868 Karol Estrejcher. Szczegóły o uniwersyteckiéj bibliotece można znaleźć w dziełach: *a)* J. S. Bandtkiego: Historya biblioteki uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. 8vo. Kraków 1821. 200 str. *b)* Zakłady uniwersyteckie w Krakowie. 8vo. Kraków 1864. 2) Biblioteka kapitulna przy katedrze Krakowskiéj już za czasów Władysława Hermana liczyła 48 voluminów pargaminowych. Późniéj

często wzbogacaną była prywatnemi darami. 3) Bibliotek Jezuickich w Krakowie było trzy: *a)* Domu profesorów przy kościele S. Barbary już w r. 1621 była dosyć liczna, bo katalog jéj zawierał 590 stronic in. fol. *b)* Domu probationis w r. 1698 zawierała do 2500 dzieł i *c)* przy kościele Ś. Piotra, była podobno najliczniejsza; między innemi biskup Tylicki zapisał jéj całą bibliotekę. Spaliła się r. 1719 razem z klasztorem. Wszystkie te trzy biblioteki czyli raczéj szczątki ich (bo wiele rozkradziono) do 3000 książek wynoszące, po kassacie zakonu wcielone były do biblioteki uniwersyteckiéj. 4) Biblioteka Dominikańska, należąca do najdawniejszych w Krakowie. Początki jéj sięgają XIV. wieku. Rudolf, uczony prowincyał Dominikanów (um. r. 1512) zbudował im w Krakowie bibliotekę. W późniejszym czasie bibliotekę tę wzbogacili Abraham Bzowski, Mikołaj Oborski i inni zapisując klasztorowi swoje zbiory. Biblioteka ta w r. 1850 liczyła przeszło 16,000 dzieł, wiele rękopismów i osobny volumen dyplomatów XIII. w. i następnych wieków. Wszystko to spaliło się w czasie pożaru w lipcu 1850 r. Razem z biblioteką spaliło się bogate archiwum Dominikańskie. 5) Biblioteka XX. Franciszkanów, odnowiona i przyozdobiona przez księdza Korczyńskiego w końcu XVIII. w., składała się blizko z 10,000 dzieł francuzkich, włoskich i niemieckich, a szczególnie też łacińskich odnoszących się do teologii, z w. XVII. i dawniejszych; były i późniejsze książki i cokolwiek rękopismów. Spaliła się w tymże 1850 r. 6) Biblioteka przy klasztorze XX. Augustyanów (de Saxia), już w XV. w. posiadała 216 rękopisów. 7) Biblioteka XX. Karmelitów na Piasku, dosyć liczna. 8) Biblioteka XX. Pijarów. 9) Biblioteka Seminaryum dyecezalnego, do któréj w roku 1865 zapisał swój zbiór ksiąg ksiądz F. Piątkowski. 10) Biblioteka b. Towarzystwa Nauk. Krakowskiego. Towarzystwo to miało dawniéj wspólną bibliotekę z uniwersytetem, niedawnemi tylko czasy zaczęło formować oddzielne zbiory naukowe i archeologiczne. Do biblioteki Towarzystwa między innemi weszły: Zbiór M. Konarskiego (zm. r. 1861) zawierający 1395 tomów i 130 rękopismów; liczny zbiór książek i rękopismów J. Smoniewskiego, zm. w r. 1868; zbiór dzieł matematycznych J. Bayera itd. W 1870 r. zawierała ona do 13,000 tomów. Opis rękopismów téj biblioteki wydał Seredyński pod tytułem: *Rękopisma Towarzystwa Naukowego Krakowskiego systematycznie zestawione.* 8vo. Kraków. 1869. XI i 81 str. W r. 1873 po utworzeniu w Krakowie Akademii Nauk, biblioteka i inne zbiory naukowe Towarzystwa przeszły na własność Akademii.

11) Biblioteka Akademii Nauk utworzona w. r. 1873 z bibliotek b. Towarzystwa Naukowego wzrosła znacznie ofiarami osób prywat- W roku 1875 zawierała do 13,000 dzieł. Pomnożona z końcem roku 1875 darem prywatnym 13,000 dzieł. 12) Biblioteka Instytutu Technicznego zawiera do 7000 tomów. Dawniejsza biblioteka tego zakładu spaliła się 1850 r. 13) Biblioteka Gimnazyum wyższego. 14) Biblioteka Towarzystwa gosp. rolniczego zawiera więcéj 2000 t. 15) Biblioteka Towarzystwa Lekarskiego. 16) Biblioteka czytelni akademickiéj zawiera do 2500 tomów. Księgozbiory prywatne: 1) Biblioteka Józefa Ossolińskiego, wojewody Podlaskiego zmarłego w roku 1791, zawierała 7330 tomów. Katalog jéj ogłosił Speiser w Krakowie. 8vo. 1803 r. 594 str. 2) Biblioteka księcia Maksymiliana Jabłonowskiego, zmarłego w r. 1845. 3) Biblioteka Teofila Żebrawskiego zawiera 2039 dzieł matematycznych. Katalog jéj litografowany w Krakowie. 8vo. 1864. r. 64 str. Niedawnemi czasy sprzedana hr. J. Działyńskiemu i przewieziona do Kórnika. 4) Biblioteka filologiczna profesora Trojańskiego, spaliła się w r. 1850. 5) Biblioteka profesora K. Mecherzyńskiego, zawierająca kilka tysięcy dzieł polskich lub tyczących się polskiéj literatury. 6) Biblioteka dzieł wojskowych J. Głębockiego. 7) Biblioteka i zbiór rycin hrabiego Morsztyna, zbierana przez wiele lat wielkim kosztem. 8) Biblioteka dzieł obcych o Polsce i zbiór rycin Friedleina. 9) Biblioteka techniczna i matematyczna Radwańskiego. 10) Biblioteka Odrowąża. Biblioteki wymienione pod numerem 5—11 spaliły się w roku 1850. 11) Biblioteka hr. J. Szembeka, do któréj wcielony został zbiór ksiąg Józefa Muczkowskiego. 12) Biblioteka doktora Karola Soczyńskiego, zmarłego w r. 1862. Po jego śmierci sprzedana. 13) Biblioteka hr. Piotra Moszyńskiego zawiera do 6000 dzieł i wiele rycin. 14) Biblioteka Marcina Strzelbickiego, nabyta przez D. E. Friedleina. 15) Biblioteka księdza Ludwika Łętowskiego. 16) Biblioteka Zygmunta Antoniego Helcla, jedna z najbogatszych w Galicyi, zmarłego w r. 1870. Po jego śmierci sprzedana hr. Adamowi Potockiemu za 8000 reńskich i przewieziona do Krzeszowic. 17) Biblioteka Ludwika Bierkowskiego, zmarłego w r. 1860, bogata szczególnie w dzieła medyczne, sprzedana w r. 1861. 18) Zbiór ksiąg i rękopismów Ambrożego Grabowskiego, zmarłego w r. 1868. 19) Biblioteka A. Tomkowicza, zmarłego w r. 1851. 20) Zbiór książek F. Zglinickiego, kanonika katedralnego krakowskiego, zmarłego w r. 1841. Sprzedany z licytacyi. 21) Biblioteka Bansemera,

sprzedana z licytacyi w r. 1869. Katalog jéj ogłoszono drukiem w Krakowie. 8vo. 1869 r. 68 str. 22) Biblioteka Ludwika Helcla zmarłego w roku 1872, wywieziona do Krzeszowic. 23) Biblioteka K. Hoszowskiego. 24) Biblioteka Krzyżanowskiego Stanisława przeważnie historyczna, zawiera kilka tysięcy tomów, przytém archiwum zawierające do 5000 aktów. 25) W roku 1875 przewieziono tu z Sieniawy zbiory naukowe księcia Władysława Czartoryskiego, składające się z biblioteki zawierającéj przeszło 5000 dawnych dzieł polskich, do tysiąca tomów rękopismów itd. Archiwa: 1) Archiwum kapituły Krakowskiéj było niegdyś bardzo bogate, miarkując z tego co ztąd wyniósł Załuski, biskup Kijowski; pomimo poniesionych strat zawiera i teraz jeszcze wiele ciekawych materyałów do historyi polskiéj. Bulle i dyplomata papiezkie poczynają się od XII. w. Akta kapitulne zaczynają się od r. 1429. Księgi przywilejów zawierają kilkanaście tomów. 2) Archiwum sekretne, gdzie za dawnych czasów przechowywano akta dyplomatyczne, jako to: traktaty, uchwały wszelkiego rodzaju, korespondencye z dworami zagranicznemi do czasów Stanisława Augusta, złożone były w Krakowie na Zamku królewskim. W r. 1764 przewieziono je do Warszawy. Jest w druku Inwentarz tego Archiwum z r. 1682. Wydano go niedawno w Paryżu pod tytułem: *Inventarium omnium et singulorum privilegiorum etc. 8vo. Parisiis.* 1862. XV. i 483 str. 3) Archiwum akt dawnych województwa Krakowskiego zawiera: *a)* akta ziemskie województwa Krakowskiego od r. 1388 do 1792, ksiąg 685; *b)* akta grodzkie tegoż województwa od r. 1428 do 1796, ksiąg 2272; *c)* akta apellacyjne po-Austryackie Galicyi zachodniéj od r. 1796 do 1810, sztuk 1404. 4) Archiwum uniwersytetu Jagiellońskiego. 5) Archiwum miejskie składają: *a)* Księgi radzieckie; *b)* Akta radzieckie (1392—1796); *c)* Akta radzieckie inkwizycyjne (od r. 1589); *d)* Akta controversiorum (1449—1620); *e)* Wilkierze; *f)* Księgi wójtowsko-ławnicze (od r. 1538).

Krakowiec (w Galicyi, obwodzie Przemyskim). Biblioteka hrabiów Cetnerów, niegdyś dziedziców tego miejsca.

Krasław (w gub. Witebskiej, pow. Dynaburgskim): 1) Biblioteka hrabiów Platerów, zebraną po większéj części staraniem hr. Kazimierza Platera, podkanclerzego litewskiego, zawierała kilkanaście tysięcy tomów; w téj liczbie wiele kosztownych i rzadkich wydań. Po śmierci podkanclerzego w r. 1810 wywieziona do Daugieliszek (w gub. Wileńskiej, pow. Święciańskim), wiele ucierpiała

w czasie przejścia Francuzów w r. 1812, następnie pomnożona nowszemi polskiemi dziełami przez hr. Konstantego Platera (um. 184[illegible] r.), w r. 1856 przywieziona napowrót do Krasławia. Zawiera do 15,000 tomów i cokolwiek rękopismów. Według przedmiotów biblioteka ta zawiera dzieł teologicznych 1176 tomów (w téj liczbie piękny zbiór ojców kościoła, w pierwotnych wydaniach in folio): historycznych 1736 tomów; są tu najrzadsze wydania, szczególniéj do historyi krajów północnych; polskich kronik pisanych po łacinie dosyć; do prawa i polityki 1436 tomów, belletrystyki 2140 tomów; historyi literatury 407 tomów; pism peryodycznych 2354 tomów; medycyny 510 t.; nauk przyrodzonych 606 t.; geografii i podróży 690 t.; wiele kosztownych atlasów itd. Między rękopismami zasługują na wzmiankę: Dzieje Królestwa Polskiego za Stanisława Augusta, pisane przez samegoż podkanclerzego w 16 t. in 8vo.; dwadzieścia kilka tomów listów pisanych do podkanclerzego przez rozmaite znakomite osoby. 2) Biblioteka po-Missyonarska przy kościele parafialnym zawiera do 1500 tomów; dawniéj była liczniejsza. 3) Biblioteka hrabiów Platerów, dziedziców Krasławia, zebrana po większéj części staraniem hr. Adama Platera, zawiera kilka tysięcy tomów. 4). Archiwum familijne hrabiów Platerów.

Krasnosiółka (gub. Kijowska, pow. Humański), Biblioteka H. Lipkowskiego, dziedzica tego miejsca, zmarłego 1871 r.

Krasne (w gub. Łomżyńskiéj, pow. Pułtuskim). Biblioteka i archiwum familijne hrabiów Krasińskich, dziedziców tego miejsca. Część znaczna tych zbiorów niedawnemi czasy wcielona do biblioteki ordynackiéj hr. Krasińskich w Warszawie.

Krechów (w Galicyi, w obwodzie Żółkiewskim). Biblioteka XX. Bazylianów zawierała w r. 1830 dzieł 396. Jest tu także archiwum.

Kretynga (gub. Kowieńska, pow. Telszewski). Biblioteka XX. Bernardynów w roku 1842 zawierała tylko 752 tomy; lecz niedawnemi czasy wcielono do niéj część biblioteki X. Gintyłły i bibliotekę XX. Bernardynów Telszewskich.

Królewiec (w Prusach): Biblioteka księcia Bogusława Radziwiłła w r. 1668 przekazana do biblioteki Elektoralnéj na Zamku, zawierała około 450 dzieł z różnemi rękopismami i rzadkościami. Katalog jéj ogłosił S. Grabe w Królewcu 1673 fol. Dodatek do tego katalogu wyszedł tamże r. 1713. Umieszczono w nim spis dzieł zakupionych po śmierci Bogusława Radziwiłła, z dochodów tegoż domu do

biblioteki królewskiéj. 2) Biblioteka Zamkowa założona w r. 1565. Książe Bogusław Radziwiłł, generalny gubernator Pruss, znacznie bibliotekę tę pomnożył. Znaczniejsze z niéj rękopisma wywieziono do Berlina. W r. 1817 posiadała 16,000 tomów. 3) Biblioteka tak zwana Wallenrodska, najprzód przez kanclerza tegoż imienia w r. 1650 darowana; pomnożona późniéj przez następców jego i innych gorliwych obywateli, zawierała w 1817 r. 10,000 tomów, najwięcéj teologicznych i historycznych. 4) Biblioteka Akademicka czyli Uniwersytecka zawierała w r. 1860 do 80,000 tomów. 5) Biblioteka Królewska zawierała w r. 1868 dzieł 9327. Archiwum tajne, przechowywane na Zamku Królewskim, zawiera wszystkie oryginalne traktaty i tranzakcye od początku zakonu krzyżackiego aż do zgaśnienia onego, podług krajów osobno podzielone i w najlepszym porządku utrzymywane. Najdawniejszy dokument pargaminowy jest z r. 1225, polskie pargamina zaczynają się od roku 1300. Jest tu 4000 pargaminów, umów i traktatów z różnemi mocarstwami, najwięcéj z Litwą i Polską. W archiwum tém przechowywano także bardzo ciekawe korespondencye z królami i królowemi polskimi od r. 1525 (ob. o tém archiwum „Bibliotekę Warszawską“ 1856. T. III. str. 614—615).

Królikarnia (pod Warszawą). Była tu niegdyś biblioteka książąt Radziwiłłów, przewieziona późniéj do Nieborowa. Katalog duplikatów téj biblioteki ogłoszony drukiem. 8vo Warszawa 1856. 47 str. Obecnie jest tu dość liczna blblioteka Pusłowskich, dziedziców tego miejsca.

Krośno (w Galicyi, w obw. Jasielskim): 1) Biblioteka b. Kollegium Jezuickiego, obecnie wywieziona ztąd. 2) Biblioteka doktora Bośniackiego, zawierająca wiele rzadkości bibliograficznych, spaliła się w r. 1872. 3) Biblioteki klasztorne XX. Franciszkanów i Kapucynów.

Kroże (w gub. Kowieńskiej, pow. Rosieńskim): 1) Biblioteka Kollegium Jezuickiego, wzbogacona starodawném Księstwa Żmudzkiego archiwum, w połowie XVIII. w. niemałego doznała uszczerbku. Całe archiwum i znaczna liczba ksiąg koło r. 1750 wyrzucone zostały przez okna, jako wilgocią zbutwiałe i zepsute. Tak wyrzucone dogniły na ziemi lub na gałęziach drzew, na których pozaczepiały się i zawisły (ob. Lelewela bibliograficznych ksiąg dwoje T. II. str. 422). Po zniesieniu Jezuitów część ich biblioteki zostawiono dla szkoły wydziałowéj, ustanowionéj w Krożach, a resztę odesłano do

Wilna i wcielono do tamecznéj akademickiéj biblioteki. 2) Biblioteka gimnazyalna zawierała kilka tysięcy tomów. Po zamknięciu Gimnazyum w r. 1844 biblioteka przeniesiona do Kowna i wcielona do biblioteki tamecznego gimnazyum. 3) Było tu dawniéj archiwum Chodkiewiczów.

Krynki (w gub. i pow. Grodzieńskim). Biblioteka Liphardtów, dziedziców tego miejsca, liczy do 5000 tomów.

Krzemieniec (gub. Wołyńska): 1) Biblioteka b. Liceum Wołyńskiego w roku 1831 zawierała 24,379 dzieł w 34,378 tomach. Do składu jéj weszły: *a)* Biblioteka b. Kollegium Jezuickiego w Krzemieńcu. *b)* Biblioteka po królu Stanisławie Auguście w r. 1804 od synowca jego księcia Józefa Poniatowskiego kupiona, zawierała 15,580 tomów. Tadeusz Czacki zapłacił za nią razem z gabinetem numizmatycznym 7500 czerwonych złotych. Biblioteka ta opatrzona była porządnym katalogiem w XI. tomach in 4to, wypracowanym przez Jana Albertrandego. Między książkami królewskiemi ważniejsze oddziały były: teologiczny zawierał 2400 dzieł; filologiczny 2200 dzieł i tak zwana *collectio Polona*, tj. zbiór dzieł w rozmaitych językach tyczących się Polski we wszelkich jéj względach do 2000 dzieł. *c)* Biblioteka książąt Jabłonowskich (z Teofilpina) 2246 tomów, darowana przez księżnę Teofilę Jabłonowską. *d)* Dar F. Moszyńskiego 2603 tomów; ofiara Mikoszewskich 788 tomów; ofiara bezimiennego 1327 tomów. Nadto Scheidt, dyrektor szkół Podolskich, ofiarował 912 tomów, po większéj części w przedmiocie historyi naturalnéj i chemii, a J. Lernet, doktor, dzieła medyczne. Sam Czacki nabył za summy biblioteczne (po 340 rs. na rok) do r. 1812 tomów 3826. Od r. 1813 etat biblioteki podniesiony do 650 rs.; do r. 1815 kupiono 1141 tomów. W r. 1818 naznaczono było bibliotece na rok rs. 300 na pisma peryodyczne, 100 na introligatora, 700 na nabywanie ksiąg, tudzież 6000 rs. na skompletowanie poprzerywanych dzieł wielkich, oraz na nadzwyczajny nabytek. Do r. 1824 nabyto 3092 tomy. Tym sposobem po odtrąceniu duplikatów, których była znaczna ilość, biblioteka licealna w r. 1825 liczyła 31,000 tomów. Późniéj po skasowaniu Bazylianów w Poczajowie (r. 1829), część ich biblioteki oddano Liceum. Rękopismów w bibliotece Krzemienieckiej nie było. Biblioteką zarządzał Paweł Jarkowski. W r. 1832, gdy Liceum zostało zniesioném, zbiory jego naukowe przewieziono do Kijowa i oddano tamecznemu nowozałożonemu uniwersytetowi. 2) Biblioteka Seminaryum prawosławnego,

złożona po większéj części z bibliotek klasztornych, zawiera do kilkunastu tysięcy tomów. 3) Biblioteki klasztorne XX. Franciszkanów i Reformatów nie były liczne; ostatnia z nich przewieziona do Dederkał.

Krzeszowice (pod Krakowem). Biblioteka hrabiów Potockich, dziedziców tego miejsca. W roku 1870 wzbogaconą została kupnem (za 8000 złr.) zbioru książek po Zygmuncie Aleksandrze Helclu.

Krzewin (w gub. Wołyńskiej, pow. Ostrogskim). Biblioteka i archiwum książąt Jabłonowskich, byłych dziedziców tego miejsca. Wywiezione podobno późniéj do majętności tychże Jabłonowskich Płużnego, w tymże powiecie.

Krzywicze (w gub. Wileńskiéj, pow. Wilejskim). Biblioteka Chodźków, dziedziców tego miejsca, zebrana po większéj części staraniem X. Ignacego Chodźki, rektora Kollegium Jezuickiego w Zodziszkach (zmarłego pod koniec XVIII. wieku), zawierała kilka tysięcy tomów.

Krzysztoporów (pod Grodnem). Biblioteka Kułakowskich, dziedziców tego miejsca, zawiera niektóre rękopisma i wiele listów oryginalnych.

Książenice (pod Warszawą). Była tu dosyć liczna biblioteka Eustachego Marylskiego, właściciela tego miejsca. Po jego śmierci w r. 1871 sprzedana.

Kublicz (gub. Podolska, pow. Hajsyński). Biblioteka Jaroszyńskich, dziedziców tego miejsca.

Kulików (pod Lwowem). Była tu znaczna biblioteka, zebrana staraniem Aleksandra Batowskiego, właściciela tego miejsca, zmarłego r. 1862.

Kunka (gub, Podolska, pow. Hajsyński). Biblioteka i archiwum Drzewieckich, dziedziców tego miejsca.

Kurnik ob. Kórnik.

Kuryłowce murowane (gub. Podolska, pow. Uszycki). Biblioteka Komarów, niegdyś dziedziców tego miejsca, zawierała kilka tysięcy tomów, po większéj części z belletrystyki; obecnie wywieziona ztąd.

Kuszczyńce (gub. Podolska, pow. Hajsyński). Biblioteka Kudrewiczów.

L.

Lachowce (gub. Wołyńska, pow. Ostrogski). Była tu bardzo liczna biblioteka książąt Jabłonowskich, niegdyś dziedziców tego

miejsca, zebrana staraniem uczonego księcia Józefa Aleksandra Jabłonowskiego, wojewody Nowogrodzkiego (umarł 1777 r.), później przewieziona do Teofilpola. Katalog jéj ogłoszono drukiem w Lipsku. 8vo. 4 tomy. 1755 r. 360, 196, 288 i 194 str.

Lady (gub. Mińska, pow. Ihumeński). Biblioteka XX. Bazylianów, którzy tu do r. 1831 utrzymywali szkoły świeckie, a później duchowne.

Latyczew (w gub. Podolskiej). Była tu liczna biblioteka przy klasztorze XX. Dominikanów; po skasowaniu klasztoru wywieziona ztąd.

Ląd, Lenda (gub. Kaliska, powiat Koniński). Biblioteka tutejszego opactwa Cystersów zawierała kilka tysięcy tomów; w r. 1819 większa jéj część w liczbie 3208 tomów przewieziona do Warszawy. Uprzednio jeszcze w roku 1810 utraciła do 2000 wyborowych dzieł; reszta pozostała na miejscu i jeszcze w roku 1848 były tam jéj szczątki.

Laszki murowane (w Galicyi, w obwodzie Samborskim). Było tu starodawne archiwum Mniszchów, niegdyś dziedziców tego miejsca; po przejściu téj majętności w inne ręce, archiwum pomienione poszło w największe zaniedbanie i po większéj części zniszczone; co ocalało, pomieszczono w bibliotece Ossolińskich we Lwowie. W bibliotece hr. Włodzimierza Platera w Wiśniowcu znajduje się inwentarz tego archiwum.

Lepel (gub. Witebska). Biblioteka szkoły powiatowéj.

Lesko (w Galicyi, w obw. Sanockim). Księgozbiór hrabiów Krasickich, dziedziców tego miejsca.

Leszcz (pod Pińskiem). Biblioteka b. opactwa XX. Bazylianów. Po skasowaniu opactwa wywieziona ztąd.

Leszno (w Ks. Poznańskiém). 1) Biblioteka szkoły Braci Czeskich. Składała się ona pierwiastkowo z książek zebranych przez familię Ostrorogów, właścicieli miasteczka Ostroroga w Wielkopolsce; następnie pomnożona nowemi darami i przykupnem, umieszczona była przy kościele Braci Czeskich w Ostrorogu; w r. 1636 przewieziona do Obrzycka, następnie do Skoków, a w końcu w r. 1640 darowana szkole Leszneńskiéj. Zawierała dosyć kompletny zbiór dyssydentskich druków polskich. Spaliła się w r. 1656. Gdy na nowo zaczęła się formować, spalono ją powtórnie w czasie wojny ze Szwedami w r. 1707. 2) Biblioteka przy tutejszym kościele kalwińskim, prócz dzieł drukowanych, zawiera znaczną ilość rękopismów. Przy

tymże kościele przechowuje się i dawne archiwum Braci Czeskich. 3) Biblioteka gimnazyalna zawiera kilka tysięcy tomów. 4) Biblioteka książąt Sułkowskich (niegdyś właścicieli tego miasta), (ordynacya), sprzedana w r. 1798. Jest w druku jéj katalog. 8vo, Leszno, 1798, 214 str.

Leżajsk (w Galicyi, w pow. Przemyskim). Biblioteka klasztoru XX. Bernardynów.

Lida (gub. Wileńska). 1) Biblioteka Pijarska niegdyś liczna, w ostatnich czasach zawierała ledwo 800 tomów. 2) Biblioteka szkoły powiatowéj.

Lipinki (w Galicyi w obw. Jasielskim). Biblioteka i archiwum hr. Kuropatnickich, dziedziców tego miejsca. Niektóre rzadkości bibliograficzne téj biblioteki opisał Chłędowski w „Spisie dzieł", 8vo, Lwów, 1818, Jeszcze za życia swego Kuropatnicki wiele rękopismów darował do biblioteki Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk. Po śmierci hr. Józefa Kuropatnickiego około r. 1830 biblioteka ta zakupiona przez hr. Wiktora Baworowskiego i przyłączona do zbiorów jego we Lwowie.

Linów (gub. Grodzieńska, pow. Prużański). Biblioteka zebrana staraniem Władysława Trębickiego, właściciela tego miejsca, zmarłego w r. 1861, zawierała kilka tysięcy dzieł polskich lub Polski tyczących się, między którémi były najrzadsze druki polskie. Było i dosyć rękopismów. Do tego zbioru wcielony został zbiór ksiąg i rękopismów po X. Michale Bobrowskim, profesorze b. uniwersytetu Wileńskiego, nabyty w r. 1847 za 1000 czerw. złot. Po śmierci W. Trębickiego sprzedana hr. Zamojskim i wcielona do biblioteki ordynackiéj w Warszawie.

Lipówka (gub. i pow. Kijowski). Archiwum familijne Piaseczyńskich, Bykowskich i Rościszewskich, itd. Inwentarz jego ułożył K. Świdziński. (Ob. Kronikę wiadomości krajowych i zagranicznych, 1857, Nr. 176, 178 i 180).

Liszków (gub. Suwałkowska, pow. Sejneński). Biblioteka po-Dominikańska; tylko małe jéj szczątki pozostały w probostwie tameczném.

Lityn (gub. Podolska). Biblioteka doktora Aleksandra Stańkiewicza zawiera do 3000 tomów, w téj liczbie część trzecia polskich. Zasługują tu na wzmiankę znaczne zbiory pism peryodyczn. polskich.

Litynka (gub. Podolska, pow. Lityński). 1) Był tu znaczny zbiór ksiąg Tytusa Kalińskiego, niegdyś dziedzica tego miejsca, zmarłego

w r. 1861. Po jego śmierci wywieziony ztąd. 2) Biblioteka Radziszewskich, właścicieli tego miejsca zawiera tysiąc kilkaset tomów.

Liw (gub. Siedlecka, pow. Węgrowski). Było tu złożone archiwum dawnéj ziemi Liwskiéj, zawierające dokumenta od r. 1445 do 1794 w 500 volum. Obecnie archiwum to przewiezione do Siedlec.

Lixna (gub. Witebska, pow. Dynaburgski). Biblioteka hrabiów Zybergów, zawierająca do 10.000 tom. zebrana po większéj części staraniem hr. Zyberg-Platera, zmarł. około r. 1866. Było tu i dawne archiwum po Zybergach. W r. 1861 część biblioteki spaliła się, a reszta przewieziona do Szlossbergu (w Kurlandyi pod Iłłukształ), gdzie téż i archiwum przewieziono.

Lubar (gub. Wołyńska, pow. Nowogrod-Wołyński). 1) Biblioteka XX. Bazylianów, zawierająca do 17.000 tomów, po skasowaniu klasztoru w r. 1833 wywieziona do Kijowa. 2) Biblioteka XX. Dominikanów.

Lubasz (w W. Ks. Poznańskiém pod Czarnkowém). Biblioteka X. Lewandowskiego.

Lubieszów (gub. Mińska, pow. Piński). Biblioteka Pijarska dosyć liczna: szczątki jéj weszły do zbioru Moszyńskiego w Pińsku.

Lubin (w W. Ks. Poznańskiém w pow. Kościańskim). Biblioteka XX. Benedyktynów w dawniejszych czasach była dość liczną. Następnie zniszczona przez Szwedów, późniéj ograbiona przez Załuskiego, a za czasów Księstwa Warszawskiego pozbawiona licznych swych rękopismów i dzieł rzadszych, dziś jeszcze zawiera dobór dzieł teologicznych z dawniejszych czasów.

Lublin (w Królestwie Polskiém). 1) Biblioteka Jezuicka dość znaczna, (w r. 1786 oddana była Trynitarzom, którzy po Jezuitach szkoły jakiś czas utrzymywali, późniéj obrócona na gimnazyalną. — 2) Biblioteka XX. Dominikanów zawierała więcéj 6.000 tomów po większéj części we włoskim, łacińskim, hiszpańskim i francuzkim języku. Hieronim Makowski uczony Dominikan wzbogacił ją kilkuset voluminami ksiąg włoskich i hiszpańskich. W r. 1703 Szwedzi dowiedziawszy się o téj bibliotece, wszystkie książki w rzece Bystrzycy zatopić chcieli i ledwo za wielką opłatą obywateli m. Lublina zamiaru swego odstąpili. Na początku wieku XIX. Czacki, Działyński i inni uczeni, zabrali z niéj niektóre rzadsze dzieła i rękopisma. 3) Biblioteka gimnazyalna w r. 1866 zawierała 3.063 dzieł w 6190 tomach; 1135 tomów pism peryodycznych; 113 kart geograficznych i atlasów; 17 historycznych kart i atlasów. 4) Biblioteka XX. Missyonarzów

późnié jSeminarska. 5) Biblioteka XX. Kapucynów. 6) Biblioteka XX. Bernardynów. 7) Biblioteka Tow. lekarskiego zawiera do 4.000 tom. 8) Biblioteka XX. Wal. Baranowskiego, biskupa dyecezyi Lubelskiéj, bogata w naukowe i rzadkie dzieła. Archiwum akt dawnych zawiera akta ziemskie, grodzkie i podkomorskie Lubelskie, Urzędowskie, Chełmskie, Krasnostawskie, Parczowskie, Szczebrzeszyńskie, Horodelskie od r. 1402 do 1810, ogółem wraz z plikami ksiąg 3.967. (Dziennik Powszechny 1863 r. Nr. 128 i 130).

Lubostroń (W. Ks. Poznańskie, pow. Szubiński). Biblioteka hr. Skórzewskich, dziedziców tego miejsca.

Lutomiesk (gub. Kaliska, pow. Sieradzki). Biblioteka klasztoru XX. Reformatów.

Lwów (w Galicyi): Biblioteka i inne zbiory naukowe imienia Ossolińskich. Biblioteka ta założona staraniem i kosztem Józefa Maksymiliana Ossolińskiego (um. w r. 1826). Za życia założyciela znajdowała się w Wiedniu, dopiero po jego śmierci przewieziona do Lwowa. Ustawa jéj zatwierdzona przez Cesarza Franciszka I. 4go czerwca 1817 r. Hr. Ossoliński na utrzymanie tego zakładu zapisał swe dobra w Galicyi, składające się z kilkunastu wsi i miasteczka Rakowiec, nabytego za 300,000 złp., zapisanych na rzecz tegoż Instytutu przez hr. Marcelinę Worcellową. Następnie fundusz biblioteczny znacznie pomnożony został innemni zapisami. W początkach dochód roczny instytutu wynosił tylko 6000 złr., a obecnie do 20,000. Według ustawy dyrektor biblioteki pobiera rocznie 1000 złr., kustosz 700 a pisarz 350 złr. Dom na pomieszczenie zbioru jeszcze w roku 1817 został nabyty i wyrestaurowany kosztem hr. Ossolińskiego. Celem tego zakładu jest: gromadzić zbiory ksiąg, rękopismów, dyplomatów, autografów, monet, medali, malowideł, rysunków i innych dzieł sztuki, zabytków starożytności szczególniéj polskich, na użytek publiczny i celem przekazania ich potomności; drukować swoim kosztem stare rękopisma i nowe dzieła ważniejsze, oraz utrzymywać czytelnię otwartą i przystępną dla wszystkich. Biblioteka Ossolińskiego po przywiezieniu jéj z Wiednia do Lwowa w r. 1827 zawierała 10,121 dzieł w 19,055 tomach, dubletów 456 tomów, pism drobnych 76 związek, rękopismów dzieł 552, tomów 708; map sztuk 133, rycin 1445 itd. Zbiory te przez kupno nowych dzieł a jeszcze więcéj przez liczne ofiary rozmaitych osób, wzrosły bardzo prędko i coraz więcéj pomnażają się, tak że w r. 1874 biblioteka ta zawierała już 67,000 dzieł, 1952 rękopismów, 20,000 rycin, 889 atlasów i map,

do 5000 monet, 480 obrazów olejnych itd. Biblioteka Ossolińskich składa się przeważnie z dzieł polskich lub Polski tyczących się. Samych polskich dzieł liczy się tu do 32,000 tomów. Kuratorami zakładu Ossolińskich byli: książe Henryk Lubomirski do r. 1850, po nim hr. Maurycy Dzieduszycki (zastępca kuratora); daléj książe Jerzy Lubomirski zmarły w r. 1872 a obecnie kuratorem jest hr. Kazimierz Krasicki. Dyrektorami zakładu byli: ksiądz Franciszek Siarczyński, Konstanty Słotwiński, Adam Kłodziński i August Bielowski (obecnie pełniący te obowiązki). Rękopisma Biblioteki Ossolińkich szczegółowo opisał A. Batowski; mała tylko część tego opisu wyszła we Lwowie r. 1843. 8vo 401 str. O zakładzie Ossolińskiego ob: Ustawy zakładu imienia Ossolińskich. 4. Lwów 1851; wydanie drugie tamże 1857. 8vo. 143 str. Czasopism naukowy księgozbioru Ossolińskich. 8vo. Lwów 1828—1834 zeszytów 32. Biblioteka zakładu naukowego Ossolińskich. 12 t. 8vo. Lwów 1842—1844; tejże biblioteki serya II. 4 t. 8vo. Lwów 1847-1848; serya III. tamże 1861—1870. 12 t. 8vo. Nadto każdego roku ogłaszają się sprawozdania o stanie tego zakładu. W r. 1871 ogłoszono katalog duplikat biblioteki Ossolińskich. 2) Biblioteka Uniwersytecka powstała z następujących zbiorów: *a)* z biblioteki Garellowskiéj, liczącéj przeszło 11,000 tomów, którą Cesarz Józef II. przy zaprowadzeniu uniwersytetu Lwowskiego w r. 1784 z Wiednia do Lwowa sprowadzić kazał. *b)* Z bibliotek poklasztornych galicyjskich. Po zniesieniu klasztorów rozkazał rząd Austryacki spisywać wszystkie księgi klasztorne i przesyłać sobie ich katalogi; z tych wybierano to co się w bibliotece uniwersyteckiéj nie znajdowało, a resztę sprzedawano na miejscu. Lecz wydarzyło się, iż mimo tego wiele było duplikatów; uczyniono więc z nich wybór; brak poszedł hurtem na sprzedaż po 8 złp. za centnar. Lepsze duplikaty sprzedano na aukcyach publicznych: pierwszéj roku 1790 sprzedano 4935 dzieł, na drugiéj roku 1795 dzieł 2021, a trzeciéj 1801 r. nie ma drukowanego katalogu. W dwóch pierwszych aukcyach najrzadsze dzieła poszły za bezcen w ręce nieznajome; szczęściem jednak wiele z nich dostało się do bibliotek Ossolińskiego i Czackiego. Prócz tego przez niedbałość bibliotekarzy (Niemców) wiele dzieł wywędrowało jako duplikaty, a w bibliotece wcale ich nie było. *c)* Z biblioteki Treterowskiej, złożonéj z 3179 tomów samych dzieł polskich. *d)* Z dzieł nowszych przykupywanych corocznie z funduszu bibliotecznego. Ogółem cała biblioteka w roku 1817 liczyła przeszło 36,000 tomów, między któremi

było blizko 7000 dzieł polskich. Pierwszym bibliotekarzem był Brettschneider (ob. Chłędowskiego Spis dzieł itd. k. 151—153). Biblioteka ta zgorzała w r. 1848; uratowano tylko niewielką część, a mianowicie 13,000 tomów; teraźniejsza zasilona dubletami z zakładu Ossolińskich, darem z Wiednia kilkunastu tysięcy tomów, tudzież zbiorem Stanisława Borkowskiego (5000 tomów), w r. 1860 liczyła przeszło 24,000 dzieł w 34,000 tomach, w roku 1873 zawierała 29,437 dzieł w 60,000 tomach oraz 368 rękopismów, a pod koniec 1874 roku 63,164 tomów. Na pomnożenie téj biblioteki rząd assygnuje rocznie 4000 złr. Bibliotekarzem obecnie jest Urbański. 3) Biblioteka Kollegium Jezuickiego w r. 1734 liczyła do 17,000 t., w tymże roku zniszczona pożarem razem z kollegium, tak że ledwo część jéj wyratowano. 4) Biblioteka XX. Bazylianów liczy do 7000 dzieł, w téj liczbie wiele historycznych i 200 rękopismów, opisanych przez G. Głowackiego w dziele: *Rusałka Dniestrowcaja*. Budym 1837. 5) Biblioteka XX. Dominikanów liczy do 5000 dzieł, do 200 rękopismów. Posiadała też archiwum. 6) Biblioteka XX. Karmelitów zawiera do 4000 dzieł (w 6342 tomach) i 368 rękopismów. 7) Biblioteka XX. Bernardynów niegdyś bardzo liczna, obecnie zawiera ledwo do 1600 dzieł. 8) Biblioteka kapitulna obrządku greckiego zawierała 3,354 dzieł i kilkanaście rękopismów, obecnie pomnożona zbiorem ksiąg arcybiskupa Angiettowicza, zawierającym do 8000 t. 9) Biblioteka katedry łacińskiéj liczy 1361 dzieł i 30 rękopismów. 10) Biblioteka kapituły ormiańskiéj zawierała do 5000 tomów i posiadała kilkanaście rękopismów ormiańskich i kilkadziesiąt polskich, tyczących się dziejów tego wyznania (opisane przez księdza Sadoka Barącza w *Dzienniku literackim*. 1853). Kapituła w r. 1866 darowała tę bibliotekę do zakładu Ossolińskich. 11) Biblioteka XX. Franciszkanów spaliła się. 12) Biblioteka Stauropigialna, jedna z najdawniejszych we Lwowie. 13) Biblioteka czytelni akademickiej w roku 1873 zawierała 6000 tomów. 14) Biblioteka galicyjskiego Towarzystwa Rolniczego założona w r. 1846, zawierała do 7000 t. 15) Biblioteka Gimnazyum akademickiego zawiera przeszło 3000 t, 16) Biblioteka drugiego Gimnazyum Lwowskiego zawiera do 4000 t. 17) Biblioteka Szkoły realnéj zawiera do 2000 tomów. 18) Biblioteka Akademii technicznéj. — Księgozbiory prywatne: 1) Biblioteka W. Wronowskiego (r. 1829) zawierała do 15,000 tomów. większą jéj część, a mianowicie 10,000 wcielono późniéj do biblioteki Ossolińskich. 2) Biblioteka i zbiór rękopismów Józefa Dzierz-

kowskiego (um. 1830 r.). Późniéj wcielona do biblioteki Ossoli
skich. 3) Biblioteka hr. Wiktora Baworowskiego zawiera do 70(
dzieł polskich lub dotyczących polskiéj literatury, do 4000 obcy(
i do 500 rękopismów. Weszły do tego zbioru: biblioteka hr. Kaz
mierza Stadnickiego dosyć liczna i zawierająca wiele rzadkości b
bliograficznych; zbiory rękopismów księdza Aloizego Osińskieg(
Aleksandra Batowskiego, Ambrożego Grabowskiego (120 tomów
Kazimierza Strończyńskiego i Dyonizego Zubrzyckiego, a także zbió
ruskich dzieł tego ostatniego najkompletniejszy w Galicyi. 3) Bi
blioteka generała Mrozińskiego, przywiezioną z Warszawy r. 1839
4) Biblioteka A. Kłodzińskiego (um. 1858). 5) Biblioteka Mieczy
sława Pawlikowskiego, przewieziona tu z Medyki 1849 r. Zebran
została kosztem i staraniem Jana Gwalberta Pawlikowskiego (um
1852 r.), zawiera przeszło 20,000 dzieł i broszur (w téj liczbie pol-
skich przeszło 7000 tomów). Odznacza się bardzo licznym zbiorem
dzieł niemieckich o Polsce. Zawiera nadto do 200 rękopismów i dc
tysiąca map polskich i największy zbiór w Polsce rycin i rysunków
treści narodowéj, przeszło 20,000 sztuk liczący. 6) Biblioteka hra-
biego Włodzimierza Dzieduszyckiego zawiera do 20,000 t., w téj
liczbie przeszło 7000 dzieł polskich i do 1000 rękopismów. Do niéj
wcielona biblioteka przywieziona z Poturzyc. Bibliotekarzem obe-
cnie jest Józef Łoziński. 7) Biblioteka hr. Kazimierza Stadnickiego,
zawierająca kilka tysięcy tomów, niedawnemi czasy wcielona do bi-
blioteki hr. Baworowskiego. 8) Biblioteka Tadeusza Wasilewskiego
sprzedana z licytacyi. 9) Biblioteka Ksawerego Godebskiego (um.
1869 r.) zawierała kilka tysięcy dzieł i broszur, z których połowa
w języku francuskim, przytém wiele rzadkich pism do historyi
współczesnéj ostatnich lat 50. Sprzedana z licytacyi. 10) Biblioteka
mecenasa Augusta Wysockiego (um. 1871 r.) zawierała do 10,000
tomów; bogata była szczególnie w dzieła prawnicze, historyczne i
belletrystyczne. Cokolwiek w tych trzech wydziałach wyszło znako-
mitszego w ostatnich latach 50 bądź w polskim, bądź w obcych ję-
zykach, zgromadzone było w tym zbiorze. 11) Biblioteka do 3000
dzieł zawierająca i archiwum Antoniego Sznejdera. — Archiwa:
1) Archiwum akt dawnych galicyjskich, złożone w klasztorze Ber-
nardyńskim, zawiera 6944 ksiąg i 1137 fascykułów. Opatrzone jest
dokładnym indexem z 600 tomów składającym się. Akta zaczynają
się od roku 1384. Na wydawnictwo tutejszych dokumentów zapisał
fundusz hr. Aleksander Stadnicki. Dotąd wyszło 5 tomów tego wy-

sławnictwa. Archiwum tém zawiaduje obecnie Ksawery Liske. 2) Archiwum miejskie. 3) Archiwum katedry łacińskiéj poczyna się od r. 1521. 4) Archiwum katedry ormiańskiéj. 5) Archiwum kościoła Ś. Jerzego. 6) Archiwum Stauropigialne. 7) Archiwum monasteru Ś. Onufrego. 8) Archiwum Treterowskie, złożone przy uniwersytecie. — O bibliotekach Lwowskich pisał obszeruy artykuł A. Bielowski w *Dzienniku Lwowskim* 1852 r. Nr. 10, 11, 14 i 120. O archiwach Galicyjskich wydał niedawno X. Dudik ciekawe dzieło pod tytułem: *Archive im Königreiche Galizien und Lodomerien.* 8vo. Wien 1868. Większą część tego dzieła zajmuje opis Krakowskich archiwów.

Ł.

Łańcut (w Galicyi, obw. Rzeszowskim). Biblioteka kilkanaście tomów licząca i archiwum familijne hr. Potockich, dziedziców tego miejsca.

Łaszczów (w gub. Lubelskiéj, pow. Zamojskim). Biblioteka tutejszego kollegium Jezuickiego, zapisana temuż kollegium przez hr. Kuropatnickiego, kasztelana Bełzkiego, była dosyć liczna.

Ławrów (w Galicyi, w obw. Samborskim). Biblioteka XX. Bazylianów należy do liczniejszych.

Ławrynowce (gub. Wołyńska, pow. Zasławski). Biblioteka Szymona Konopackiego, właściciela tego miejsca.

Łęczyca (w Król. Polskiém, gub. Kaliska). Biblioteka Szkoły powiatowéj, zawiera kilka tysięcy tomów.

Łódź (w Król. Polskiém, w gub. Piotrkowskiéj). Biblioteka Wyższéj Szkoły rzemieślniczéj.

Łohojsk (w gub. Mińskiéj, w pow. Borysowskim). Bibloteka hr. Tyszkiewiczów, dziedziców tego miejsca, zebrana po większéj części staraniem hrabiny Augusty z Platerów Tyszkiewiczowéj żyjącéj na początku XIX. wieku. Pozostałe po niéj księgi starannie zachowane, a przez następców, a szczególniéj przez hr. Konstantego Tyszkiewicza pilnie pomnażane, podniosły liczbę voluminów przeszło do 3.000 dzieł wyborowych. Oddział ksiąg starych z 500 exemplarzy złożony, zawiera w sobie niemało rzadkich dzieł. W zbiorze rękopismów, autografów i dokumentów, znajdują się rzeczy ważne dla historyi krajowéj.

Łomża (w Królestwie Polskiém): 1) Biblioteka Jezuicka dostała się Pijarom, zniszczona w czasie wojny 1807 r. Część jéj, a mianowicie 1000 tomów, dostały się do Biblioteki Głównéj w Warszawie. 2) Biblioteka gimnazyalna; w r. 1861 było w niéj 1866 dzieł w 3.855 tomach i 300 pism peryodycznych w 1.192 tom.; nadto 29 atlasów i 98 kart geograficznych. 3) Biblioteka XX. Kapucynów. 4) Archiwum akt dawnych, obejmuje akta sądowe ziemskie, grodzkie, podkomorskie: Łomżyńskie, Zambrowskie, Ostrołęckie, Kolskie, Wiskie, Radziwiłowskie, Wąsowskie, Szczucińskie, Bielskie i Tykocińskie; oraz akta wojskie i miejskie burmistrzowskie magdeburskie, także prawa i konstytucye w dawnéj Polsce ustanowione i uniwersały, ogółem ksiąg 2.230 od r. 1421 do 1809.

Łopatyn (w Galicyi, w obw. Złoczowskim). Była tu biblioteka hrabiów Zamojskich, niegdyś właścicieli tego miejsca, dosyć liczna: między innémi wcielony był do niéj zbiór ksiąg po znanym literacie Mrongowiuszu, zmarłym w r. 1855.

Łowicz (w gub. Warszawskiéj): 1) Biblioteka kapituły kollegiackiéj, powstała z ofiar członków téjże kapituły, zawiera przeszło 1000 tom., po większéj części dzieł dawnych. 2) Biblioteka Missyonarska liczyła (r. 1844) do 15.000 tom. 3) Pijarska do 2.000 dzieł. 4) Biblioteka szkoły powiatowéj 1500 dzieł. 5) Biblioteka Bernardyńska dosyć liczna, powstała po większéj części z darów arcybiskupów Gnieźnieńskich. 6) W r. 1844 istniała tu jeszcze prywatna biblioteka z szczątków bibliotek po Bernardynach i po Dominikanach utworzona i do 8.000 dzieł licząca. 7) Archiwum kapituły Łowieckiéj zawiera acta poczynające się od r. 1517.

Łuck (w gub. Wołyńskiéj): 1) Biblioteka Jezuicka oddana kapitule łacińskiéj Łuckiéj. 2) Biblioteka Dominikańska dosyć liczna i kosztowna, spaliła się w r. 1803; nowo zebrana spaliła się w r. 1845. 3) Biblioteka Trynitarska, po spaleniu tego klasztoru przeniesiona do Żytomierza i wcielona do biblioteki Seminaryum dyecezyalnego. 4) Biblioteki: Bernardyńska, Franciszkańska i Karmelitańska, spaliły się w r. 1845. 5) Biblioteka Szkoły powiatowéj. 6) Archiwum kapituły katedralnéj łacińskiéj. 7) Archiwum akt dawnych b. województwa Wołyńskiego, obecnie wywiezione do Kijowa.

Łunin (gub. Mińska, pow. Piński). Zbiór ksiąg X. P. Gieniusza, kapelana tutejszego, (ostatniego przeora Kartuzów w Berezie) zmarł. r. 1848, składała się po większéj części z szczątków biblioteki Kartuzów Berezskich. Po śmierci właściciela sprzedana częściowo

Łużki (gub. Wileńska, pow. Dziśniański). Biblioteka XX. Pijarów, wzbogacona licznym zbiorem ksiąg X. Serafinowicza Pijara. Po skasowaniu Pijarów wywieziona ztąd.

Łukow (Królestwo Polskie, gub. Siedlecka): 1) Biblioteka Pijarska. 2) Biblioteka Gimnazyalna. Po skasowaniu Gimnazyum wywieziona ztąd do Siedlec i wcielona do tamecznéj gimnazyalnéj biblioteki.

Łysa góra (gub. Radomska, pow. Opoczyński). Biblioteka tutejszego klasztoru Benedyktynów, liczyła się do najdawniejszych bibliotek klasztornych w Polsce. W r. 1459 już dość zamożna, znacznie ucierpiała od pożaru; lecz wkrótce pomnożona nowémi rękopismami. W XVII. wieku, gdy zamiłowanie do nauk upadło u nas, a fanatyzm religijny zmuszał duchowieństwo do niszczenia dzieł tak zwanych heretyckich, nie uniknęła téj klęski i biblioteka Łysogórska. Jakiś Adam (zapewne zakonnik Łysogórski), w katalogu biblioteki tutejszéj chwali się, że przepurgował tę bibliotekę. Gdy w r. 1703 Jerzy Janston wygotował pierwszy porządniejszy katalog téj biblioteki, okazało się w niéj 3.839 dzieł, a pod koniec XVIII. w. liczyła do 9.000 tom. i dwieście kilkadziesiąt rękopismów, lecz następnie przez nieuctwo porządkujących ją, wiele ucierpiała. Znaczna jéj część, a mianowicie 6.300 tomów w r. 1819 przewieziona do Warszawy i wcielona do uniwersyteckiéj biblioteki.

M.

Maciejowice (w gub. Siedleckiéj, pow, Łukowskim). Biblioteka hrabiów Potockich, niegdyś dziedziców tego miejsca, zniszczona w czasie wojny 1794 r.

Mańkowce (gub. Podolska, pow. Latyczowski). Biblioteka Kosielskich, dziedziców tego miejsca.

Małejowce (gub. Podolska, pow. Uszycki). Biblioteka Orłowskich, dziedziców tego miejsca, zawiera do 8.000 dzieł.

Mała Wieś (gub. i pow. Płocki). Biblioteka Cypryana Walewskiego, bogata szczególniéj w rzadkie dzieła polskie i broszury z XVIII. wieku, w r. 1869 przewieziona do Warszawy.

Maryampol (gub. Suwałkowska): 1) Biblioteka gimnazyalna. 2) Zbiór książek A. Langry, zmarłego w r. 1867.

Matuliszki (gub. Kurlandzka, pow. Jakobstadzki). Biblioteka S wickich, dziedziców tego miejsca, przewieziona potem do Neuboi (w tymże powiecie).

Matwiejcha (gub. Kijowska, pow. Taraszczański). Biblioteka archiwum hrabiów Moszczeńskich, dziedziców tego miejsca.

Medyka (w Galicyi, obw. Przemyski). Biblioteka do 20.00 dzieł zawierająca, oraz inne zbiory naukowe J. G. Pawlikowskiego w r. 1849 przewiezione do Lwowa. (Ob. to miejsce).

Merecz (gub. Wileńska, pow. Trocki). Biblioteka XX. Dominikanów, którzy tu do r. 1831 szkoły utrzymywali. Po zamknięciu klasztoru wywieziona ztąd.

Merecz (ob. Pawłów).

Merecowszczyzna (gub. Grodzieńska, pow. Słonimski). Biblioteka Pusłowskich, dziedziców tego miejsca, zawiera kilka tysięcy tomów i niektóre rękopisma.

Miechów (gub. Kielecka): 1) Biblioteka opactwa kanoników regularnych, jedna z najdawniejszych w Polsce; w początkach XVIII. wieku zawierała do 9.000 tom. i kilkaset rękopismów; w większéj części spaliła się w r. 1732, część rozgrabili amatorowie, resztę przewieziono do Warszawy w 1819 r. 2) Biblioteka i zbiór starożytności Piątkowskiego, naczelnika pow. Miechowskiego.

Międzybóż (gub. Podolska, pow. Latyczowski). Biblioteka szkoły powiatowéj; któréj początek zrobił książę Adam Czartoryski, niegdyś właściciel tego miejsca, darem 500 dzieł rozmaitych. Po zamknięciu Szkoły (po r. 1831) wywieziona podobno do Kamieńca.

Międzyrzec (gub. Wołyńska, pow. Rowieński): 1) Biblioteka Steckich, dziedziców tego miejsca, wywieziona później do Rasnik, a obecnie przewieziona do Warszawy. 1) Biblioteka XX. Pijarów, niegdyś bardzo liczna; po kassacie tego zgromadzenia r. 1832, przewieziona do Żytomierza.

Międzyrzec (gub. Wołyńska pod Ostrogiem). Biblioteka tutejszego klasztoru Franciszkańskiego (zniesionego r. 1866), zawierała niektóre rzadkie dzieła.

Międzyrzec (w W. Ks. Poznańskiém). Biblioteka Szkoły Realn., do któréj w r. 1843 przyłączono zbiór książek po XX. Cystersach w Bledzewie.

Międzyrzec (gub. Siedlecka). Biblioteka bardzo cenna doktora Kuczyka.

Mikitycze (gub. Grodzieńska, pow. Prużański). Biblioteka Trębickich, dziedziców tego miejsca.

Milanów (gub. Siedlecka, pow. Radzyński). Biblioteka książąt Czetwertyńskich, przewieziona tu niedawno z Woronczyna na Wołyniu.

Miłosław (w Poznańskiém). Biblioteka hr. Mielżyńskich, dziedziców tego miejsca; w r. 1872 darowana Towarzystwu Naukowemu Poznańskiemu.

Mińsk: 1) Biblioteka tutejszego Kollegium Jezuickiego była dosyć liczną; w r. 1773 z szczątków jéj utworzono bibliot. szkolną. 2) Biblioteka gimnazyalna zawierała w r. 1863 dzieł 1.491 w 3.306 tomach i 88 geograficznych map i atlasów. 3) Biblioteka Seminaryum rzymsko-katolickiego. Po przyłączeniu Mińskiéj rzymsko-katolickiéj dyecezyi do Wileńskiéj około r. 1867, biblioteka ta przewieziona do Wilna. 4) Biblioteka Seminaryum prawosławnego. 5) Zbiór książek Radcy Stanu Witanowskiego, zawierający do 6.000 tomów, w znacznéj części polskich; po śmierci właściciela (przed r. 1850) sprzedany częściowo. 6) Zbiór książek polskich Ignacego Legatowicza, b. profesora szkół (zm. r. 1867). 7) Rossyjska publiczna biblioteka, niedawno założona. 8) Biblioteka miejska, w r. 1849 zawierała 1385 tomów.

Miropol (gub. Wołyńska, pow. Nowogrod-Wołyński). Biblioteka zebrana staraniem Anny Rostworowskiéj, dziedziczki tego miejsca.

Mitawa (w Kurlandyi): 1) Biblioteka gimnazyalna zawierała (r. 1861) 29.421 tomów. 2) Mitawska gubernialna biblioteka około 3.000 tom. 3) Biblioteka przy Kurlandzkiém Muzeum 7.384 tomów. 4) Biblioteka Kurlandzkiego Towarzystwa Literatury i Sztuk Piękn. 10.000 tom. 5) Dawna biblioteka zamkowa b. książąt Kurlandzkich. W r. 1714 wywieziono z niéj 2.500 tom. do Petersburga.

Mizocz (gub. Wołyńska, pow. Dubieński). Biblioteka Karwickich, dziedziców tego miejsca, dosyć liczna i zawiera dosyć rzadkich druków, zebranych staraniem kanclerza Małachowskiego (spokrewnionego z Karwickiemi); nadto posiada szacowny zbiór rękopismów, między którémi znajdują się akta i korespondencye kanclerzów: Jana Szembeka i Jana Małachowskiego; kompletny zbiór akt kanclerskich od r. 1513 do 1793; akta tyczące się sprawy Toruńskiéj r. 1724; zbiór wielki dyaryuszów sejmowych, pochodzących z biblioteki Załuskich i króla Stanisława Augusta, mnóstwo listow i mów nigdzie niedrukowanych, itd.

Młynów (gub. Wołyńska, powiat Dubieński). Biblioteka hr. Chodkiewiczów, dziedziców tego miejsca. Zebrana po większéj części staraniem hr. Aleksandra Chodkiewicza (zm. 1858). Józef Rzewuski starosta Drohobyski, wuj A. Chodkiewicza, zmarły 1816 r., przez 50 lat z górą skupował najrzadsze dzieła. Wszystkie nabył Chodkiewicz, mający po matce kilka tysięcy tomów. Do tego zbioru sam do końca życia zbierał księgi i bibliotekę pomnażał. Część znaczną téj biblioteki hr. Chodkiewicz wywiózł do Warszawy, gdzie ona późniéj, po wyjeździe jego z Warszawy, r. 1818 w znacznéj części sprzedana była z licytacyi, a resztę powrócono do Młynowa. Lecz i pozostała w Młynowie, tworzyła jeszcze znaczny zbiór ksiąg. W r. 1826 było w niéj 25.000 tomów. Późniéj jeszcze więcéj przybyło. Znajduje się tu znaczna liczba rękopismów, tudzież archiwum familijne Chodkiewiczów, z różnych stron pozyskane. Między rękopismami znajdują się ciekawe materyały do czasów Stanisława Augusta.

Mogilany (w Galicyi, w obw. Wadowickim). Biblioteka Konopków, dziedziców tego miejsca.

Mogiła (pod Krakowem). Była tu biblioteka Opactwa Cystersów.

Mohilew (na Dnieprze): 1) Biblioteka gimnazyalna zawiera przeszło 7.000 tom. 2) Biblioteka Seminaryum prawosławnego. 3) Archiwum konsystorza prawosławnego.

Mołoczki (gub. Wołyńska, powiat Żytomierski). Biblioteka Giżyckich, dziedziców tego miejsca, zebrana po większéj części staraniem B. Giżyckiego, b. gubernatora Wołyńskiego, zawiera do 6.000 tomów.

Monasterzyska (gub. Kijowska, pow. Lipowiecki). Biblioteka Kalm-Podoskich, dziedziców tego miejsca.

Mołodeczno (gub. Wileńska, pow. Wilejski): 1) Biblioteka XX. Trynitarzów, pod koniec XVIII. w. była dosyć liczna. 2) Biblioteka Szkoły powiat., a późniéj Seminaryum nauczycielskiego, w r. 1868 liczyła 1.263 dzieł w 3.380 tomach.

Mosarz (gub. Wileńska). Było tu archiwum familijne Brzostowskich, niegdyś dziedziców tego miejsca.

Mostyszcze (niedaleko Kijowa). Biblioteka Antoniego Marcinkowskiego, znanego literata, obecnie przewieziona do Kijowa.

Moszny (gub. Kijowska, pow. Czerkaski). Biblioteka książąt Worońcowych, dziedziców tego miejsca, zawiera przeszło 4000 tom.

Motowidłówka (gub. Wołyńska, pow. Żytomierski). Biblioteka polska, zebrana staraniem Elig. Piotrowskiego.

Mozyr (gub. Mińska). Biblioteka gimnazyalna, w r. 1863 zawierała 769 dzieł w 1.350 tomach.

Mroczeń (W. Ks. Poznańskiém. pow. Ostrzeszowskim). Zbiór ksiąg i starożytności krajowych Feliksa Wężyka, dziedzica tego miejsca.

Mścisław (gub. Mohilewska): 1) Biblioteka b. kollegium Jezuickiego (zniesionego w r. 1820). 2). Biblioteka szkoły powiatowéj.

Mściż (gub. Mińska, pow. Borysowski). Biblioteka Slizniów, dziedziców tego miejsca, zawierała do 8.000 tom.

Mysz (gub. Mińska, pow. Nowogrodzki). Biblioteka Chodkiewiczów, niegdyś dziedziców tego miejsca, w r. 1619 przez Aleksandra Chodkiewicza darowana Dominikanom Szkłowskim.

Myszkowice (w Galicyi, w obw. Tarnopolskim). Biblioteka hr. Wiktora Baworowskiego, bardzo liczna. Wcielono tu zbiory A. Batowskiego.

N.

Narol (w Galicyi, w obw. Żółkiewskim). Biblioteka hr. Feliksa Łosia, dziedzica tego miejsca, założona w drugiej połowie XVIII. w. Po jego śmierci zakupiona przez hr. Stanisława Potockiego i przyłączona do jego księgozbioru w Brzeżanach.

Nawra (w Prusach zachodnich blisko Torunia). Biblioteka Kruszyńskich, dziedziców tego miejsca, obecnie M. Szczanieckiego.

Nepie (gub. Siedlecka, pow. Konstantynowski). Była tu biblioteka Mierzejewskich, b. dziedziców tego miejsca, składająca się z wyborowych dzieł polskich i w znacznéj części obcych.

Neuborn (w Kurlandyi, w pow. Iłłuksztańskim). Biblioteka Siwickich. dziedziców tego miejsca. Przyłączono tu zbiór książek przywiezionych z Matuliszek.

Newel (gub. Witebska). Biblioteka szkoły powiatowéj.

Nieborów (gub. Warszawska, pow. Łowicki). Biblioteka książąt Radziwiłłów, zebrana po większéj części staraniem księżnéj Heleny z Przezdzieckich Radziwiłłowej, zawierała do 50.000 tom. w kosztownych i wspaniałych oprawach, w téj liczbie mnóstwo poszukiwanych edycyj z XVI., XVII. i XVIII. wieku i dosyć rękopismów ważnych do historyi polskiéj. Obce dzieła z téj biblioteki sprzedane były z licytacyi w Paryżu r. 1866 za 200.000 franków. Katalog téj sprze-

daży ogłoszony drukiem w Paryżu 1865 r. 8vo. W Nieborowie pozostała tylko polska biblioteka, oraz archiwum.

Niedrzwica (gub. Radomska, pow. Sandomierski). Na początku XIX. w. była tu znaczna biblioteka Tadeusza Kownackiego.

Niemirów (gub. Podolska, pow. Bracławski): 1) Biblioteka hr. Potockich, zebrana po większej części staraniem hr. Wincentego Potockiego, dziedzica tego miejsca, zmarłego pod koniec XVIII. w., była dosyć liczna. 2) Biblioteka gimnazyalna, do któréj wcielono znaczną część biblioteki hr. Potockich, zawiera do 6.000 tomów, a oddzielna biblioteka dla użytku uczniów gimnazyalnych, przeszło 1000 tomów.

Niemirów (gub. Podolska, pow. Bałtski). Biblioteka B. Zaleskiego.

Nieśwież (gub. Mińska, pow. Nowogrodzki): 1) Biblioteka Ordynacka książąt Radziwiłłów. Biblioteka ta powstała jeszcze za czasów kardynała Jerzego Radziwiłła (zm. r. 1600) i spadkową drogą powoli się dźwigała, lubo za życia jeszcze tegoż kardynała, bardzo wiele książek z niéj darowano Jezuitom Wileńskim. Reszta książek została w zamku Nieświezkim. Późniéj Anna z książąt Sanguszków Radziwiłłowa, przyłączywszy do niéj znaczną swoją bibliotekę, przechowywaną w Białéj, na Podlasiu, co rok za kilkaset czerwonych złotych, nowe większe dzieła kupowała. Ten oddział zwał się Biblioteką Bialską. Księżna Urszula z Wiśniowieckich Radziwiłowa, wojewodzina Wileńska, hetmanowa W. Ks. Lit. (um. r. 1753), lubiąca literaturę, starała się także o pomnożenie tutejszéj biblioteki, zawierającéj już wtenczas do 9.000 tomów. Wreszcie jeden z późniejszych Radziwiłłów nabył drogą tranzakcyi bibliotekę po marszałku polnym Hr. Flemmingu. Ten oddział zwał się Biblioteką Flemingowską. Tym sposobem uformowała się biblioteka Ordynacka. Zawierała ona (r. 1750) przeszło 14.000 tomów, w téj liczbie prawie 3.000 duplikatów i do 200 potrójnych exemplarzy. Machnicki był jéj piérwszym i podobno ostatnim bibliotekarzem. Na umieszczenie onéj przeznaczona była oddzielna budowa w r. 1749 wzniesiona. Rękopismów dosyć było w téj bibliotece, między niémi zasługiwały na uwagę *Acta Tomiciana* w 17 tomach in folio, oraz: *Inventaire général de toute la France*, 8 tomów in folio. Za wydanie tego ostatniego, miano ukarać szubienicą sekretarza królewskiego. Biblioteka ta około r. 1770 zawierała do 20.000 tomów, składała się z dzieł po większéj części francuskich; łacińskich było nie wiele, a polskich jeszcze mniéj.

Wydań do r. 1650 nie było. W r. 1772 przewieziono te zbiory do Petersburga i po większéj części wcielono do Biblioteki Akademii Nauk, gdzie i dotąd przechowuje się umieszczona w oddzielnéj sali. Znaczną jéj część wydzielono dla prawosławnéj Akademii duchownéj w Petersburgu, z któréj znowu część w r. 1800 oddzielono dla tamecznego prawosławnego Seminaryum. Nadto kroniki łacińskie i polskie z biblioteki Radziwiłłowskiéj dostały się bibliotece uniwersyteckiéj w Moskwie. 2) Biblioteka kollegium Jezuickiego, dosyć liczna, oddana była Szkole podwydziałowéj, utworzonéj tu przez Komissyę Edukacyjną. 3) Biblioteki klasztorne XX. Dominikanów, (którzy tu czas niejaki Szkoły utrzymywali), XX. Benedyktynów i Bernardynów. Po kassacie tych klasztorów, przeniesione do Wilna i wcielone do tamecznéj publicznéj biblioteki; z nich Benedyktyńska liczyła do 1000 tomów i posiadała dawne archiwum. — Archiwum Radziwiłłowskie w Nieświżu było najważniejszém i najbogatszém ze wszystkich archiwów prywatnych w całéj Polsce. Mikołaj Radziwiłł marszałek i kanclerz W. Litewski, otrzymał w r. 1551 przywiléj wyłączny na zachowanie w archiwum zamku Nieświezkiego wszystkich przewilejów, nadań, praw i prerogatyw, tak w ogólności dla prowincyi W. Ks. Litewskiego, jako i w szczególności dla obywateli służących. Następnie zaś każdego panowania, Radziwiłłowie wyrabiali sobie tego przewileju potwierdzenie. Tym sposobem utworzyło się ogromne archiwum Radziwiłłowskie w Nieświżu, gdzie i teraz zajmuje jeszcze kilka sal w zamku. Między innémi rzeczami znajdowało się tu do 400 voluminów rodzinnych dokumentów, przywilejów i autografów; antograf zjednoczenia Litwy z Polską, podpisany przez króla Zygmunta Augusta i wszystkich senatorów, itd. Ostatniémi czasy wiele rzeczy z archiwum rozeszło się w rozmaite ręce, np. wiele przeszło do Kaj. Kwiatkowskiego, a późniéj dostało się do zbiorów Kórnickich hr. T. Działyńskiego, np. Tomiciany. A i to co pozostało jeszcze w Nieświżu, zawiera niewyczerpane materjały do historyi Polskiéj. Archiwum Nieświzkie w obecnym czasie dzieli się na część Ordynacką czyli Radziwiłłowską i Witgenstejnowską; pierwsza ma pozostać na miejscu, druga ma być podobno do Słucka przewiezioną. Jakie jest bogactwo tego archiwum, wnieść można ztąd, że dokonany przez Symonowicza spis dokumentów części Witgenstejnowskiéj, zajął 6 tom. in folio. Dokumenta te są już uporządkowane i dotyczą 8.359 rodzin, a na liczbę wynoszą więcej 300.000 sztuk. Część Radziwiłłowska także ma już być uporządko-

wana. Są to dokumenta odnoszące się do osób rodziny Radziwiłłów; mieszczą się one w 396 tekach, w każdéj po 500 sztuk. Tek obejmujących pisma własnoręczne téj familii i do nich osobiście adresowane, jest 37. Uporządkowaniem tego zbioru zajmował się także p. Symonowicz, a wspólnie z p. Boguszem Szyszko uporządkowaniem około 15.000 dokumentów familijnych. Dokumentów pargaminowych spisanych przez samego p. Bogusza Szyszkę, jest sztuk 1245. Tenże sam uporządkował zbiór dokumentów historycznych i dyaryuszów sejmowych około 15.000; rozdzielono to na 70 ksiąg zbiorów i 30 ksiąg dyaryuszów. Różnéj treści dokumenta w liczbie 6.000 sztuk, pomieszczono w 27 tekach. Wszystko to uporządkowane i spisane bardzo sumiennie. Kolosalna to praca, bo dokumentów wszystkich ma być 589.806 sztuk.

Miewierków (gub. Wołyńska, pow. Równieński). Zbiór ksiąg po większéj części w obcych językach Jana Małyńskiego, dziedzica tego miejsca.

Norzyńsk (gub. Wołyńska, pow. Owrucki). Biblioteka M. Zieleniewskiego.

Nowa Wieś (w W. Ks. Poznańskiém, w pow. Szamotulskim). Biblioteka hr. Dzieduszyckich, dziedziców tego miejsca.

Nowe Miasto (gub. Piotrkowska, pow. Rawski). Biblioteka XX. Kapucynów.

Nowe Miasto Korczyn (gub. Kielecka, pow. Stopnicki). Biblioteka X. Tomasza Kossowskiego, proboszcza tutejszego, zm. r. 1873, bogata szczególnie w dzieła historyczne polskie.

Nowogródek (gub. Mińska): 1) Biblioteki tutejsze klasztorne: Jezuicka, Dominikańska i Franciszkańska spaliły się w czasie pożaru miasta w r. 1751. 2) Biblioteka gimnazyalna w r. 1863 zawierała do 2.500 tom.

Nowosiółki (gub. i pow. Miński). Dosyć liczny księgozbiór odznaczający się szczególniéj zbiorem dawnych gazet M. Kostrowickiego, właściciela tego miejsca, zmarłego w r. 1853.

Nowy Sącz (w Galicyi).

Nurzec (gub. Grodzieńska, pow. Bielski). Biblioteka hrabiów Grabowskich, dziedziców tego miejsca. Około r. 1840 sprzedana częściowo.

O.

Obodówka (gub. Podolska, pow. Olhopolski). Biblioteka Sobańskich, dziedziców tego miejsca, zawiera kilka tysięcy tomów.

Obory (gub. Płocka, pow. Lipnowski). Biblioteka klasztoru XX. Karmelitów.

Obra (w W. Ks. Poznańskiém, pow. Babimostskim). Biblioteka tutejszego klasztoru Cystersów, przeznaczona została niedawnemi czasy na bibliotekę dekanalną. Jeszcze przed r. 1830 niektóre rzadsze jéj dzieła oddano do biblioteki uniwersyteckiéj w Warszawie.

Ochmatów (gub Kijowska, pow. Humański). Biblioteka Piątkowskich.

Odnów (w Galicyi, niedaleko Lwowa). Biblioteka A. Batowskiego, zawierająca do 3.000 dzieł polskich (licząc w to broszury i pisma ulotne) oraz 107 tomów rękopismów. W r. 1852 sprzedana w części hr. Wiktorowi Baworowskiemu i wcielona do jego biblioteki w Myszkowcach, resztę nabył Mieczysław Pawlikowski i przyłączył do zbiorów swoich we Lwowie, wyjąwszy rękopisma, które pozostały na miejscu w Odnowie. Jest w druku katalog téj biblioteki, ułożony przez A. Bielowskiego, 4to. Lwów, 1852, XVI. i 212 str.

Okno (Galicya, obw. Kołomyjski). Biblioteka Cieńskich, dziedziców tego miejsca.

Oleksiniec Nowy (gub. Wołyńska, pow. Krzemieniecki): 1) Biblioteka hrabiów Rzyszczewskich, dziedziców tego miejsca, do któréj wcielono część biblioteki Koreckiéj książąt Czartoryskich. 2) Zbiór książek polskich X. Bondyniego, proboszcza tutejszego, dosyć liczna, Po jego wyjeździe wywieziona ztąd.

Olesko (w Galicyi, w obw. Złoczowskim). Biblioteka XX. Kapucynów, zbogacona darami Seweryna Rzewuskiego, wojewody Wołyńskiego, zm. r. 1754.

Oleszyce (Galicya, obw. Żółkiewski). Biblioteka hrabiów Potockich.

Olejniki (gub. Wołyńska, pow. Starokonstantynowski). Biblioteka Kamińskich, dziedziców tego miejsca, zawiera do 6.000 dzieł, po większéj części polskich.

Oliwa (w Prusach, o milę od Gdańska). Biblioteka tutejszego Opactwa Cystersów, była jedną z najliczniejszych klasztornych bibliotek w Polsce. W czasie oblężenia Gdańska w r. 1813, biblioteka

ta w nieporządnych stosach złożona była w jednéj z kaplic kościoła. W tym stanie zostawała jeszcze w r. 1817, jak świadczy J. U. Niemcewicz w swoich podróżach. Mówią, że opat Oliwski książę Hohenzollern lubił nauki i piękny zbiór książek posiadał. Część biblioteki Oliwskiego opactwa, nabył hr. Jan Tarnowski i wcielił ten zbiór do biblioteki Dzikowskiéj. Po spaleniu się miasta Lawenburga około r. 1825, archiwum tego miasta przewiezione zostało do Oliwy.

Olsiady (gub. Kowieńska, pow. Telszewski). Biblioteka X. Gintyłły (zmarł. r. 1857). Uczony ten prałat wszystkie swoje dochody przeznaczał na zakupywanie książek. W tym celu odbywał podróże po Niemczech, gdzie zwłaszcza w Lipsku, Wiedniu i Berlinie nabył nader rzadkie i kosztowne dzieła, a połowa księgarni sławnego niegdyś w Petersburgu antykwaryusza i księgarza Greffa, przeszła do jego biblioteki. Zbiór X. Gintyłły zawierał przeszło 30.000 voluminów. Na kilka lat przed śmiercią znaczną część tego zbioru darował Seminarym dyecezyalnemu Żmudzkiemu; po śmierci ks. Gintyłły, pozostałą jego bibliotekę rozdzielono na dwie części: kilkanaście tysięcy tomów oddano kapitule katedralnéj Żmudzkiéj, a resztę wcielono do biblioteki Bernardyńskiéj w Kretyndze.

Olszana (gub. Kijowska, pow. Zwenigorodzki). Biblioteka hr. Branickich, dziedziców tego miejsca.

Olszewo (gub. Wileńska, pow. Święciański). Biblioteka Chomińskich, dziedziców tego miejsca.

Ołyka (gub. Wołyńska, pow. Dubieński): 1) Biblioteka książąt Radziwiłłów, znajdująca się w zamku Ołyckim. Założona w drugiéj połowie XVI. w. przez ks. Stanisława Radziwiłła, pierwszego ordynata Ołyckiego, bardzo lubiącego nauki i posiadającego dziesięć języków, w téj liczbie turecki i arabski. Biblioteka ta spalona była na początku XVII. w. dla tego, że posiadała wiele heretyckich książek. 2) Biblioteka kollegiaty Ołyckiéj, nie bardzo liczna obecnie, niegdyś zawierała rzadkie i starożytne dzieła. 3) Zbiór książek X. A. Osińskiego, infułata Ołyckiego (zm. r. 1841), nabyty przez X. Choroszyńskiego, proboszcza Klewańskiego.

Opatow (gub. Radomska): 1) Biblioteka XX. Bernardynów, jeszcze w pierwszéj połowie XVII. w. słynęła liczbą i znakomitością dzieł ważnych, a rzadkością pierwszych druków, nad wielu innemi celowała. Zabrali ją Szwedzi (za Jana Kazimierza), a resztę wraz z klasztorem zniszczyli i spalili. Późniéj znowu uformowała się tu

biblioteka, a Linde w r. 1819 dostał jeszcze od tutejszych Bernardynów niektóre rzadkości. 2) Biblioteka przy kollegiacie tutejszéj.

Opatowiec (gub. Kielecka, pow. Miechowski). Biblioteka XX. Dominikanów, posiadała niektóre rzadkie dzieła polskie.

Opole (gub. i pow. Lubelski): 1) W pierwszéj połowie XVII. wieku była tu liczna biblioteka ceniona wówczas na 3.000 złp. Złożona po większéj części z ksiąg dyssydenckich i należąca do Stanisława Słupeckiego, dziedzica tego miejsca; w późniejszym czasie, gdy Słupecki przyjął wyznanie katolickie, sam spalił swój zbiór książek. 2) Biblioteka książąt Lubomirskich, dziedziców tego miejsca, dosyć liczna i składająca się po większéj części z dzieł francuzkich XVIII w., w pięknéj oprawie. Około r. 1818 poszła w rozsypkę. Część jéj darowała hr. Rozalia z Lubomirskich Rzewuska, bibliotece szkolnéj w Opolu.

Oporow (gub. Warszawska, pow. Gostyński). Biblioteka XX. Paulinéw; w r. 1819 przewieziona do Warszawy i wcielona do tamecznéj uniwersyteckiéj biblioteki.

Orsza (gub. Mohilewska): 1) Biblioteka Kollegium Jezuickiego, oddana Dominikanom, którzy tu od r. 1822 do 1832 szkoły po nich utrzymywali. 2) Biblioteka XX. Dominikanów, obecnie wywieziona ztąd. 3) Biblioteka Szkoły powiatowéj Dworzańskiéj. 4) Biblioteka Kuteińskiego prawosławnego monasteru (pod Orszą).

Ossolin (gub. Radomska, pow. Sandomierski). Biblioteka hr. Ossolińskich, dziedziców tego miejsca, zawierająca 7.330 tomów, późniéj przewieziona do Krakowa i tam sprzedana z licytacyi w r. 1803. W tymże roku ogłoszono drukiem jéj katalog, 8vo, VIII, 20 i 594 str.

Ostróg (gub. Wołyńska): 1) Biblioteka Kollegium Jezuickiego, po zniesieniu Jezuitów oddana Bazylianom, którzy tu do r. 1793 szkoły utrzymywali, następnie przyłączona do biblioteki Seminaryum prawosławnego i przewieziona do Krzemieńca. 2) Biblioteka szkoły powiatowéj. 3) Biblioteka Seminaryum nauczycielskiego.

Ostroróg (w W. Ks. Poznańskiém, pow. Szamotulskim). Pod koniec XVI. i na początku XVII. w. mieli tu swoją bibliotekę i archiwum Bracia Czescy. Około r. 1640, kiedy Ostroróg przeszedł w ręce katolickie, biblioteka ta przewieziona była najprzód do Obrzycka, majętności naówczas książąt Radziwiłłów, następnie do Skoków, a w końcu do Leszna, gdzie w r. 1656 spaliła się.

Ostrów (w W. Ks. Poznańskiém, pow. Odolanowskim). Biblioteka gimnazyalna.

Ostrów (gub. Kowieńska, pow. Poniewieski pod Birżanami).— Biblioteka hr. Tyszkiewiczów, dziedziców Birż; do niej wcielona część polska Prelskiéj biblioteki hr. Borchów, nabyta przez hr. Jana Tyszkiewicza. W r, 1899 biblioteka ta liczyła do 4.546 tom., w téj liczbie 1262 polskich i 34 rękopismów.

Ostrożany (gub. Grodzieńska, pow. Bielski). Biblioteka dosyć liczna Ciecierskich, dziedziców tego miejsca.

Oswiej (gub. Witebska, pow. Dryzieński): 1) Biblioteka Szadurskich, dziedziców tego miejsca. 2) Biblioteka po-Missyonarska.

Oszmiana (gub. Wileńska). Biblioteka XX. Dominikanów, spaliła się w r. 1797; później oddano Dominikanom bibliotekę po tutejszych Franciszkanach.

Otroków (gub. Podolska, pow. Uszycki). Zbiór Starożytności i rękopismów hr. Władysława Stadnickiego, dziedzica tego miejsca.

Owrucz (gub. Wołyńska): 1) Biblioteka Kollegium Jezuickiego, oddana Bazylianom, którzy tu po Jezuitach szkoły utrzymywali. 2) Biblioteka Bazyliańska dosyć liczna. Szczątki jéj dotąd przechowują się przy tutejszym Soborze prawosławnym po-Bazyliańskim. 3) Biblioteka b. szkoły powiatowéj, przewieziona tu z Połonnego.

P.

Pakość (w W. Ks. Poznańskiem, pow. Mogilnickim). Biblioteka XX. Reformatów, była niegdyś liczna i wiele rzadkich i szacownych dzieł zawierała; następnie kilka razy złupiona i ograbiona, jeszcze w r. 1840 zawierała do 1000 tomów. Z tych najlepsze dzieła odesłano do Berlina do biblioteki królewskiéj i uniwersyteckiéj; część oddano do gimnazyum Bydgoskiego, a mała cząstka dzieł teologicznych pozostała na miejscu.

Paniowce (gub. Podolska, pow. Kamieniecki). Na początku XVII. w. była tu biblioteka Jana Potockiego.

Paporcie (gub. Wileńska, pow. Trocki). Biblioteka tutejszego klasztoru XX. Dominikanów, pomnożona książkami przywiezionemi z różnych klasztorów skasowanych, (zwłaszcza Grodzieńskiego), należała do najważniejszych klasztornych bibliotek na Litwie.

Paradyż (w W. Ks. Poznańskiém, w powiecie Międzyrzeckim). Biblioteka tutejszego opactwa Cystersów, była jedną z najzamożniej-

nych zakonnych, szczególniéj w rzadkie i wyborowe dzieła polskie, zaopatrzona przez opata Mikołaja Roszkowskiego, żyjącego w pierwszéj połowie XVII. w. Za czasów Księstwa Warszawskiego niektóre rzadsze dzieła zabrano do Warszawy, wreszcie po zniesieniu klasztoru i biblioteka ztąd wywieziona.

Pawłowicze (w W. Ks. Poznańskiém). Biblioteka hrabiów Mielżyńskich.

Pawłow poprzednio **Merecz** (w gub. Wileńskiéj, pow. Trockim). Pod koniec XVIII. w. była tu biblioteka Pawła Ksawerego Brzostowskiego, referendarza W. Ks. Litewskiego (zm. w r. 1828), zawierająca kilka tysięcy tomów.

Pelplin (w Prusiech Zachodnich na Pomorzu): 1) Biblioteka b. Opactwa Cystersów. 2) Biblioteka obywatelstwa polskiego ziemi Pomorskiej, założona w r. 1873.

Pęczelice (w Król. Polskiém, gub. Radomska, pow. Stopnicki, niedaleko Busku). Biblioteka W. Dubieckiego, przewieziona późniéj do Strzałkowa.

Pieniany (gub. Kowieńska, pow. Wiłkomirski). Biblioteka Siesickich, dziedziców tego miejsca, zawiera przeszło 7.000 tomów. Zebrana po większéj części staraniem Feliksa Siesickiego zmarłego w r. 1868.

Pieskowa Skała (gub. Kielecka, pow. Miechowski). Biblioteka Mieroszewskich, dziedziców tego miejsca, zawiera mnóstwo rękopismów.

Pietniczany (gub. Podolska, pow. Winnicki). Biblioteka hr. Grocholskich, dziedziców tego miejsca.

Pińczów (gub. Kielecka): 1) Do końca XVIII. w. była tu liczna biblioteka margrabiów Wielopolskich z kilku tysięcy tom. składająca się; rozproszona w czasie rozruchów 1794 r., a reszta jéj przewieziona następnie do Chrobrza. 2) J. O. Szaniecki do r. 1831 dziedzic Pińczowa, także posiadał tu znaczną bibliotekę. 3) Biblioteka XX. Paulinów, po skasowaniu klasztoru r. 1819 przewieziona do Warszawy i wcielona do biblioteki uniwersyteckiéj. 4) Biblioteka gimnazyalna zawierała w r. 1866 dzieł 3.418 w 6.977 tomach, pism peryodycznych 937 tom., atlasów geograficznych 34; kart geograficznych 114. 5) Biblioteka XX. Reformatów.

Pińsk (gub. Mińska): 1) Biblioteka tutejszego Kollegium Jezuickiego, dosyć liczna, obrócona została na szkolną. 2) Biblioteka XX. Franciszkanów. 3) Biblioteka X. Moszyńskiego, proboszcza tutejszego, zawierała w r. 1858 do 4.000 tom,; posiadała szacowne

i ważne druki i rękopisma. Ks. Moszyński zebrał ją po większéj części ze szczątków bibliotek Pijarskich na Litwie; szczególniéj wzięta tam między innemi zbiorami biblioteka po Pijarach w Lubieszowie, gdzie ks. Moszyński był ostatnim rektorem. Biblioteka ta składała się w większéj części z dzieł polskich i francuskich, w mniejszéj z łacińskich, niemieckich itd. Francuskich było do 1000 tom. W ogólności zbiór ten najwięcéj zawierał dzieł w przedmiotach historycznych i naukach ścisłych. (Ob. *Kronikę wiadomości krajowych i zagranicznych.* 1858, N. 193. 4) Biblioteka gimnazyalna zawiera przeszło 1000 tom. 5) Biblioteka szkoły powiatowéj duchownéj.

Piotrków (w Królestwie Polskiém): 1) Biblioteka Pijarska, dosyć liczna. Pijarom zapisał swój zbiór (1430 tom. wynoszący), Tomasz Maruszewski. 2) Biblioteka Kollegium Jezuickiego, obdarowana zbiorem ksiąg A. Piaszczyńskiego, po kassacie Jezuitów, dostała się Pijarom. 3) Biblioteka XX. Bernardynów. Niektóre rzadsze z niej dzieła w r. 1819 dostały się do Warszawy, do tamecznéj uniwersyteckiéj biblioteki. 4) Biblioteka gimnazyalna zawiera kilka tysięcy t. 5) Archiwum akt dawnych w Piotrkowie, obejmuje akta ziemskie, grodzkie i podkomorskie powiatu Piotrkowskiego, oraz miasta Piotrkowa i Wolborza; akta po-Pruskie sądowe i tak zwane Boni ordinis; od r. 1520 do 1792, ogółem ksiąg 6.849

Piotrowice (niedaleko Lublina). Biblioteka Andrzeja Edwarda Koźmiana (zmarł. 1864 r.) zawierająca przeszło 2000 tom. polsk. lub Polski dotyczących, zakupiona w części przez hr. Aleksandra Branickiego i przewieziona do majętności jego Sucha w Galicyi, a reszta zakupiona przez hr. A. Potocką do Willanowa. Jako pamiątka bytności téj biblioteki, wyszło dwa zeszyty pisma: *Wyciągi Piotrowickie*, 8vo, Wrocław, 1842—1845. XVIII i 116 i XVI, 176 str.

Płock (w Królestwie Polskiém): 1) Biblioteka Kollegium Jezuickiego dosyć liczna, po kassacie zakonu przeznaczona na szkolną. 2) Biblioteka kapitulna. 3) Biblioteka A. Prażmowskiego, biskupa Płockiego (zmarł. 1836 r.) 4) Biblioteka gimnazyalna, zawiera do 7.000 tom. 5) Archiwum kapitulne, bardzo dawne i bogate w przywileje, najdawniejszy jest z r. 1197. 6) Archiwum akt dawnych zawiera: akta grodzkie i ziemskie Ciechanowskie, Płockie, Bobrownickie, Nurskie, Ostrołęckie, Rożańskie, Makowskie, Sieluńskie, Pułtuskie, Wyszogrodzkie, Zakroczymskie, Nowomiejskie, Mławskie, Szreńskie i Biedzkorskie; oraz akta radzieckie i wójtowskie miast w tychże ziemiach i powiatach leżących, razem ksiąg 3.655 od r. 1483 do

02. oraz kilkaset fascykułów i plik. (Ob. *Dziennik powszechny*, 63. Nr. 162. 6) Archiwum miejskie. Opis i historyę archiwów ockich, wypracował archiwaryusz tutejszy Leszek. Praca ta pozoje w rękopiśmie.

Płowce (gub. Warszawska, pow. Włocławski). Biblioteka Bieskierskich, dziedziców tego miejsca, należy do zamożniejszych; patrzona jest stałym funduszem na zakupywanie nowych dzieł.

Płużne (gub. Wołyńska, powiat Ostrogski). Biblioteka dosyć czna i archiwum książąt Jabłonowskich, dziedziców tego miejsca.

Pobikry (gub. Grodzieńska, pow. Bielski). Biblioteka Ciecierskich, dziedziców tego miejsca, następnie przewieziona do Ostrolan, w tymże powiecie.

Poczajów (gub. Wołyńska, pow. Krzemieniecki). Biblioteka dość liczna Bazylianów. Po odebraniu Bazylianom tego klasztoru w roku 1829 bibliotekę rozebrano: część oddano do biblioteki licealnéj w Krzemieńcu, część wydzielono dla biblioteki Seminaryum prawosławnego; znaczna część poszła na stronę po rozmaitych rękach. Obecnie w Poczajowie pozostały tylko mizerne ostatki dawniejszéj biblioteki i cokolwiek nowszych dzieł rossyjskich, ogół i dwóch tysięcy nie wynosi. Za czasów Bazyliańskich było tu znaczne archiwum.

Podbereźce (gub. Wołyńska, pow. Krzemieniecki). Biblioteka hrabiów Tarnowskich, dziedziców tego miejsca.

Podhorce (w Galicyi, w obw. Złoczowskim): 1) Biblioteka hrabiów Rzewuskich, b. dziedziców tego miejsca, w r. 1840 zawierała do 2000 dzieł, wyłącznie prawie traktujących o sztuce wojskowéj; było cokolwiek dzieł do dziejów i piśmiennictwa. Było tu także bogate archiwum familijne. Wyszczególnienie ważniejszych przedmiotów, znajdujących się tak w archiwum jak i w bibliotece, umieszczone jest w *Dniestrzance* Jaszowskiego str. 17—29. 2) Biblioteka XX. Bazylianów.

Podbirże (gub. Kowieńska, pow. Poniewieski). Biblioteka Komorowskich do 3000 tomów.

Podkamień (w Galicyi, w obw. Złoczowskim). Biblioteka XX. Dominikanów zawiera więcéj 5000 tomów, do 500 rękopismów, w téj liczbie wiele historycznych.

Podoliniec (w Hrabstwie Spiskiem na granicy Galicyi z Węgrami). Biblioteka Pijarska, jedna z najdawniejszych i zawierająca niegdyś wiele rzadkich dzieł polskich. Dzieła z téj biblioteki nieda-

wnemi czasy hr. Wład. Dzieduszycki wymieniał na książki szkolne węgierskie.

Pohrebiszcze (gub. Kijowska, pow. Berdyczowski). Biblioteka hrabiów Rzewuskich, dziedziców tego miejsca.

Poławień (gub. Kowieńska, pow. Wiłkomierski). Biblioteka tutejszego klasztoru XX. Dominikanów zawierała do kilku tysięcy tomów; po skasowaniu klasztoru r. 1864 rzadsze i ważniejsze dzieła wywieziono ztąd do Wileńskiej publicznéj biblioteki.

Połock (gub. Witebska): 1) Biblioteka kollegium Jezuickiego dawniejsza spaliła się r. 1750; nowsza już w r. 1787 liczyła 5576 autorów, jak świadczą inwentarze. Wzrost tak nadzwyczajny owéj biblioteki, przypisać należy najprzód temu, że Jezuici z różnych stron przybywający do Połocka przywozili z sobą w znacznéj liczbie księgi i różne naukowe przedmioty; powtóre sami rektorowie kollegium starali się o nabycie lepszych dzieł: największą liczbę i najdroższych dzieł sprowadzili rektorowie: Chądzyński, Pączkowski i Czerniewicz. W r. 1818 Połocka biblioteka, po opatrzeniu wszystkich, nowo dla Jezuitów w Rossyi odkrytych rezydencyi, jako to: w Użwałdzie, Odessie, Romanowie i Astrachaniu, zawierała do 35,000 tomów, licząc w to 8000 tomów ofiarowanych przez księdza Ig. Raczyńskiego, arcybiskupa Gnieznieńskiego w r. 1807. Po zamknięciu akademii Połockiej w roku 1821, biblioteka i inne zakłady naukowe Jezuickie oddane były pod zarząd Pijarów, którzy otworzyli w Połocku Wyższą szkołę Pijarską; lecz w czasie samego wydalenia Jezuitów mnóstwo dzieł z biblioteki Jezuickiej poszło na stronę. W r. 1822 przeniesiono do Połocka 7000 ksiąg pojezuickich z Użwałdy i takowe przyłączono do biblioteki Pijarskiej. W r. 1831 szkoła Pijarska w Połocku została zakrytą, lepsze dzieła z biblioteki pojezuickiej wywiezione zostały częścią do Petersburga, częścią do Moskwy, a reszta w liczbie kilku tysięcy tomów przewieziona do Witebska i wcielona do tamecznéj gimnazyalnéj biblioteki. Część znaczna biblioteki Połockiej, przewiezionéj do Petersburga, znajduje się obecnie w bibliotece centralnego statystycznego komitetu przy ministeryum spraw wewnętrznych. 2) Biblioteka XX. Bazylianów, wcielona do biblioteki Seminaryum prawosławnego, następnie przewieziona do Witebska, gdzie i seminaryum przeniesiono. 3) Biblioteka korpusu kadeckiego (obecnie wojennego gimnazyum). 4) Biblioteka b. szkoły powiatowéj dworzańskiéj. 5) Biblioteka Seminaryum nauczycielskiego. 6) Archiwum

h. uniackich metropolitów, przewiezione do Petersburga i przyłączone do archiwum synodalnego. Wiadomość o metropolitalném archiwum znajduje się w dziele: *Opisanije dokumentow synodalnaho archiva.* 8vo. S. Petersburg. 1868. w dodatkach.

Połoneczka (gub. Mińska, pow. Nowogrodzki). Biblioteka książąt Radziwiłłów, dziedziców tego miejsca.

Pomorzany (w Galicyi, obw. Złoczowskim). Biblioteka i archiwum Pruszyńskich. Archiwum to zawierało wiele ciekawych dokumentów historycznych z XVI. i dawniejszych wieków. Po śmierci właściciela (roku 1875) spadkobiercy sprzedali je handlarzom po 5 guldenów za centnar.

Poniewież (gub. Kowieńska): 1) Biblioteka XX. Pijarów, którzy tu do r. 1831 szkoły utrzymywali, obecnie wywieziona ztąd. 2) Biblioteka gimnazyalna w r. 1861 zawierała 861 dzieł w 1650 tomach.

Ponora (gub. Wołyńska, pow. Ostrogski). Biblioteka L. Rożyckiego zawierała do 2000 tomów polskich i niektóre rękopisma.

Poportele (gub. Wileńska, pow. Trocki). Biblioteka Zaleskich, dziedziców tego miejsca, zawiera kilka tysięcy tomów.

Popudnia (gub. Kijowska, pow. Lipowiecki). Biblioteka Czarnowskich i archiwum.

Poręba (pod Krakowem). Biblioteka hr. Józefa Szembeka dosyć liczna, do któréj między innemi zbiorami wcielony został zbiór książek polskich Józefa Muczkowskiego, bibliotekarza uniwersytetu Krakowskiego (zm. 1858 r.), mozolnie gromadzony przez całe jego życie i zawierający do 2000 tomów. Część téj biblioteki zniszczona została pożarem w lutym 1868 r.

Porycк (gub. Wołyńska, pow. Włodzimierski). Biblioteka hrabiów Czackich, dziedziców tego miejsca, zebrana staraniem i kosztem Tad. Czackiego (um. 1813 r.). Jeszcze do roku 1792 zbierał Czacki druki i rękopisma, które pomieścił w Przyrowie w klasztorze Św. Anny o 4 mile od Szczekocin, a w r. 1795 przewiózł je do Porycka. Zasilony od króla podarowanemi lub poruczonemi sobie przez niego lub w jego imieniu rękopismami, tém samém już zbiory swoje za bogate poczytywał. Dar Działyńskiego, generalnego archiwum po kanclerzu Szembeku, opatrzył w rękopisma do czasów Augusta III. Różne znakomite osoby nieraz piękne mu ofiary czyniły. Lecz opatrzony od króla listami otwartemi, zwiedził Czacki po kolei Krakowskie, Sandomierskie i Lubelskie, potém Wielkopolskę, Gdańsk, Królewiec, Wołyń, Podole, Kijów, Galicyę i Litwę. W tych podró-

żach przepatrywał zbiory zakonne, z nich czasem pozyskiwał, nie zniewolony pożyczać na długie czasy, na wieczne nieoddanie; czę z nich podchwytywał te rzadkości, których Załuski albo niedop trzył, albo nie potrzebował. I zwoził rękopisma i drukowane księ Tym sposobem zebrał nie tyle licznych ile nieocenionych skarb pełną bibliotekę. Główną wartość biblioteki stanowiły rękopism lecz i druki równie były ważne z powodu swéj rzadkości. Dzi drukowanych polskich lub tyczących się Polski było 8508, z broszu kami biorąc liczyła biblioteka do 20,000 numerów. Prócz historyc nych dzieł i prawnych, których zbiór do zupełności dochodzi rzadkich druków było mnóstwo; można tu było spotkać i jedyn egzemplarze. Rękopismów było 1558 foliałów zawierających w sobi 146,755 sztuk osobnych. Treść ich szczegółową spisał Ł. Gołę biowski, bibliotekarz Porycki w katalogu składającym się z 121 arkuszy drobnego charakteru. Między rękopismami odznaczały się akta, korespondencye, notaty historyczne w kopiach lub oryginałach, 900 przeszło voluminów (w téj liczbie do czasów Stanisława Augusta 375 tomów); Łojka notat do statystyki polskiéj 69 tomów rękopismów Józefa Aleksandra Jabłonowskiego 52 t.; rękopismów historycznych 123 t.; tak zwanych tek Naruszewiczowskich 231 tomów i t. d. Po śmierci Tadeusza Czackiego, żona jego sprzedała (r. 1819) polską bibliotekę i rękopisma księciu Adamowi Czartoryskiemu za 12,000 czerwonych złotych. Tym sposobem większa i najszacowniejsza część zbiorów Czackiego przeszła do biblioteki Puławskiej. W Porycku pozostał wydział obcych dzieł, zawierający do 6000 tomów. W późniejszych czasach, już po r. 1831, hrabia Tytus Działyński od spadkobierców Tadeusza Czackiego nabył za 2000 czerwonych złotych resztę rękopismów i druków pozostałych w Porycku.

Postawy (gub. Wileńska, pow. Dziśnieński). Biblioteka hrabiów Tyzenhauzów, zebrana po większéj części przez hr. Konstantego Tyzenhauza (um. r. 1853) i następnie wzbogacona nabytkiem biblioteki Kossowskich w Warszawie (za 7000 rs.) i ciągiem pomnaża się staraniem hrabiego R. Tyzenhauza. Jest tu także archiwum familijne.

Poturzyce (w Galicyi, w obw. Żółkiewskim). Biblioteka hrabiów Dzieduszyckich, dziedziców tego miejsca, zebrana po większéj części staraniem hr. Józefa Dzieduszyckiego (zm. r. 1847), należy do naj-

bogatszych prywatnych zbiorów w Galicyi; obecnie przewieziona do Lwowa i wcielona do zbiorów hr. Włodz. Dzieduszyckiego.

Powązki (pod Warszawą). Biblioteka księżnej Izabelli z Flemingów Czartoryskiej, po większéj części z polskich książek składająca się, w r. 1794 przewieziona do Puław.

Pożajście (pod Kownem). Biblioteka XX. Kamedułów dawniejsza spaliła się w r. 1755; zebrana później wiele ucierpiała przez najście Francuzów w r. 1812; następnie w nieporządnych stosach długi czas leżała pod dachem; przyprowadzona do porządku w r. 1824 liczyła tylko 505 tomów. Po zniesieniu klasztoru w r. 1832 wywieziona ztąd.

Poznań: 1) Biblioteka Raczyńskich. Hr. Edward Raczyński zapisawszy zbiór swój, do 20,000 tomów wynoszący, miastu Poznaniowi, wzniósł także na pomieszczenie jego osobną budowę, a na powiększenie i utrzymanie zbioru przeznaczył summę 220,000 talarów na pewnéj hipotece złożoną. Biblioteka ta już 5 maja 1829 r. otworzoną była dla publiczności; lecz ustawa biblioteki dopiero w r. 1831 zatwierdzoną została przez króla. Według téj ustawy, dozór nad biblioteką i jéj funduszami poruczony jest kuratoryi złożonéj z dwóch osób z famili Raczyńskich, naczelnika rządu W. Księstwa Poznańskiego i burmistrza miasta Poznania. Stałego dochodu rocznego ma biblioteka 6000 złp. Bibliotekarz pobiera pensyi 1500 złp. i jest dożywotnim. W r. 1865 biblioteka zawierała 30,000 tomów, w téj liczbie przeszło 5000 polskich i do 300 rękopismów. Katalog biblioteki został ogłoszony w Poznaniu. 8vo. 1866 r. 756 str. Pierwszym bibliotekarzem tego zakładu był Józef Łukaszewicz (do 1852 roku), po nim Antoni Popliński, a od roku 1868 Sosnowski. 2) Biblioteka Towarzystwa Naukowego Poznańskiego w roku 1869 liczyła 7178 dzieł, w téj liczbie wiele ważnych dzieł do dziejów polskich, oraz niektóre rękopisma. Do składu jéj weszły: *a)* Biblioteka b. kassyna w Gostyniu. *b)* Biblioteka Towarzystwa Szamotulskiego. *c)* Zbiór książek lekarskich Dra Ludwika Gąsiorowskiego, nabyty przez hr. E. Grabowskiego i darowany Towarzystwu. *d)* Zbiór książek w przedmiocie nauk przyrodzonych do 650 t. zawierający i darowany Towarzystwu przez tegoż Edw. Grabowskiego, który nadto zapisał Towarzystwu 500 talarów, z których procent ma być obracany na zakupienie książek. W tymże 1869 r. ogłoszono katalog téj biblioteki. 8vo. Poznań. VI i 291 str. Następnie w r. 1870 hr. Seweryn Mielżyński darował temuż towarzystwu bibliotekę barona

Edwarda Rastawieckiego, zawierającą 10,000 tomów i zbiór ryci a w r. 1872 własną swoją bibliotekę znajdującą się w Miłosław (w W. Ks. Poznańskiem), nadto zapisał fundusz na pomieszczenie ty zbiorów. W r. 1873 ks. Krasiński darował temuż Towarzystw swoją bibliotekę, bogatą szczególniéj w przedmiocie lingwistyki. P większona temi zbiorami biblioteka Towarzystwa zawiera obecnie d 40,000 tomów i 14,000 rycin. 3) Biblioteka kollegium Akadem ckiego fundacyi Lubrańskiego wzrastała darami kanoników Poznań skich lub profesorów kollegium. Między innemi Mikołaj Zalaszowsl zapisał mu w r. 1703 swoją bibliotekę z kilku tysięcy tomów zło żoną. Szczątki biblioteki kollegium Lubrańskiego znajdują się jeszcz w dzisiejszéj bibliotece seminarium duchownego i gimnazyum kato lickiego w Poznaniu. 4) Biblioteka kollegium Jezuickiego zbogacon darami biskupów: Konarskiego (1570 roku), Goślickiego (1612 r.) pomnożona następnie biblioteką znajdującą się przy kościele Maryi Magdaleny (do kilku tysięcy tomów zawierającą) była jedną z najbogatszych w dawnéj Polsce. Podczas napadu na Polskę Gustawa Adolfa była ograbiona; lecz w późniejszych czasach na nowo wzrosła i w ostatnich chwilach istnienia swego liczyła kilkanaście tysięcy tomów. Po kassacie Jezuitów część téj biblioteki przeszła do uniwersyteckiéj w Krakowie, część oddana dla szkół wydziałowych w Poznaniu a reszta poszła w rozsypkę 5) Biblioteka XX. Dominikanów pod koniec XVII. w. liczyła do 8000 tomów. W r. 1703 spaliła się; nowo utworzona biblioteka zawierała w r. 1842 do 5000 t. 6) Biblioteka katedralna założona przez Boguchwała biskupa Poznańskiego, który w r. 1253 zapisał jéj zbiór swoich książek, dosyć była liczna, lecz w czasie wojny Szwedzkiéj 1660 r. zupełnie zaginęła. 7) Biblioteka gimnazyalna Maryi Magdaleny, wzbogacona darami miasta Szrema i arcybiskupa Wolickiego, zawiera kilka tysięcy tomów. 8) Biblioteka seminaryum duchownego zawiera do 5000 tomów. 9) Biblioteka XX. Karmelitów, przez lat prawie trzysta starannie zbierana, była dosyć liczna, lecz pożarem w r. 1797 całkiem zniszczona. 10) Biblioteka przy kościele luterskim zawiera wiele rzadkich dzieł polskich. 11) Biblioteka przy kollegiacie Św. Maryi Magdaleny, jeszcze w początkach XVII. w. była najliczniejszą w Poznaniu; w r. 1605 część jéj była oddana Jezuitom Poznańskim a reszta przeniesiona do mieszkania proboszcza zaginęła. 12) Lelewel (w Dzienniku Warszawskim roku 1828 tom XII. str. 208—210) wspomina o dosyć znacznéj bibliotece Stanisława Wolskiego, kasztelana Sochaczewskiego, (zmarłego w Po-

znaniu około r. 1562). 13) Biblioteka Magistracka zawiera do 1200 tomów. 14) Biblioteka arcybiskupa Przyłuskiego, zmarłego r. 1865. 15) Biblioteka Antoniego Poplińskiego, zmarłego r. 1868. Obie te biblioteki zawierały razem 3625 dzieł polskich i obcych, w téj liczbie bardzo wiele rzadkich. Katalog ich ogłoszono drukiem w r. 1872 w Poznaniu. W tymże roku sprzedane z licytacyi. — Z archiwów Poznańskich zasługują na uwagę: Miejskie zawierające do 1700 voluminów i Kapitulne, niedawnemi czasy opisane dokładnie przez X. Zymchanowskiego. W r. 1869 otwarto tu prowincyonalne archiwum, zawierające już kilka tysięcy voluminów.

Prele (gub. Witebska, pow. Dynaburgski). Była tu biblioteka zebrana staraniem hrabiego Michała Borcha, niegdyś dziedzica tego miejsca, zawierająca do 8000 tomów. Niedawnemi czasy część polską tego zbioru nabył hr. Jan Tyszkiewicz i przewiózł do Ostrowia, swéj majętności pod Birżami; drugą część biblioteki, zawierającą obce dzieła, nabył Teofil Benisławski i przyłączył do licznéj swéj biblioteki w Bykowie.

Proskurów (gub. Podolska). Biblioteka szkolna, przewieziona tu z Czarnego Ostrowia w r. 1869.

Proszków (w W. Ks. Poznańskiem). Biblioteka szkoły rolniczéj obejmuje 624 dzieł przeważnie naukowych i rolniczych.

Prużany (gub. Grodzieńska). Biblioteka szkoły powiatowéj zawierała w r. 1857 dzieł 487 w 1346 tomach.

Przemyśl (w Galicyi): 1) Biblioteka kollegium Jezuickiego wzbogacona zbiorem ksiąg Stanisława Bronikowskiego, kanonika Przemyskiego (roku 1677) i biblioteką teologiczną Wacława Hieronima Sierakowskiego, arcybiskupa Lwowskiego (r. 1750). 2) Biblioteka przy katedrze łacińskiéj, fundowana przez biskupa Gołaszewskiego. Powstała ona pierwotnie z książek Długosza, wikaryusza tutejszego. 3) Biblioteka kapituły grecko-unickiéj, do któréj przyłączony został księgozbiór X. Ławrowskiego (um. r. 1846), zawierający kilkanaście tysięcy tomów i w téj liczbie wiele rzadkości bibliograficznych polskich. 4) Biblioteka XX. Dominikanów dosyć liczna, po kassacie klasztoru r. 1786 wywieziona do Lwowa. 5) Biblioteki klasztorne XX. Franciszkanów i Reformatów. 6) Biblioteka gimnazyalna w r. 1860 zawierała 2518 tomów, 17 atlasów i 97 map.

Przemęt (w W. Ks. Poznańskiem, pow. Kościańskim). Biblioteka tutejszego opactwa Cystersów. Niektóre rzadkie dzieła polskie za Księstwa Warszawskiego zabrano ztąd do Warszawy.

Przeworsk (w Galicyi, obw. Rzeszowski): 1) Biblioteka i archiwum familijne książąt Lubomirskich, dziedziców tego miejsca. Biblioteka ta, zawierająca do 6000 dzieł, w roku 1871 wcielona do biblioteki Ossolińskich we Lwowie. 2) Biblioteka XX. Bernardynów. 3) Biblioteka przy kościele parafialnym dosyć znaczna i posiadająca niektóre rzadkości.

Przyrow (gub. Kaliska, powiat Wieluński). Biblioteka XX. Bernardynów. Niektóre z niéj rzadkości w r. 1819 zabrano do biblioteki uniwersyteckiéj w Warszawie.

Przenioźniki (gub. Kijowska, pow. Kaniowski). Biblioteka zebrana staraniem Cezarego Poniatowskiego, dziedzica tego miejsca, zawiera kilka tysięcy tomów.

Puławy (gub. Lubelska): 1) Biblioteka książąt Czartoryskich, b. dziedziców tego miejsca, istniała w rodzinie książęcej już od XVII. wieku, kiedy był bibliotekarzem Nikiel, wspomniany przez Janockiego. Następnie bogacona częścią staraniem księcia Adama Czartoryskiego, generała ziem Podolskich, a szczególniéj pomnożona kosztem i staraniem syna jego księcia Adama, kuratora byłego uniwersytetu Wileńskiego. Już na początku XIX. w. liczyła do 15,000 tomów. Uczony filolog E. G. Grodeck (późniéj profesor i bibliotekarz b. uniwersytetu Wileńskiego) nad nią przełożony, na jéj dobór i wzbogacenie wpływał. Wzbogaconą dostatecznie w dzieła obce, starano się następnie wzbogacić ją w płody piśmiennictwa krajowego, oraz rękopisma do historyi polskiéj służące. Wysłany w tym celu do Szwecyi Felicyan Biernacki (r. 1810) wyjednał u tamecznego rządu (za pośrednictwem kanclerza Engeströma) oddanie niektórych rękopismów przez Szwedów z Polski zabranych, szczególniéj z biblioteki królewskiej i biblioteki uniwersytetu Upsalskiego. Między innemi rzeczami oddano mu tam wiele listów oryginalnych królewskich i znakomitych osób. Po powrocie z Szwecyi Biernacki otrzymał zarząd biblioteki i o jéj wzbogacenie starał się. W roku 1819 książe Adam nabył od wdowy po Tadeuszu Czackim za 12,000 czerwonych złotych polską część biblioteki Poryckiej razem z rękopismami: 8508 dzieł polskich lub Polski tyczących i 1558 tomów in fol. rękopismów. Około tegoż czasu nabyto w Petersburgu bibliotekę posła Saskiego Einsidla. W r. 1824 liczyła biblioteka Puławska dzieł polskich (po odtrąceniu duplikatów) 16,818, a obcych 22,110. Dokładny katalog oddziału polskiego chronologiczny i abecadłowy wypracowany przez Ł. Gołębiowskiego,

składał się z 6 tomów in folio, alfabetyczny obcego wydziału zawierała 50 tomów in fol. Następnie staraniem księcia otrzymano wiele kopii z sekretnego archiwum krzyżackiego w Królewcu. W r. 1829, gdy się zebrała znaczna liczba duplikatów, postanowiono sprzedać je na publicznéj licytacyi w Warszawie. Katalog duplikat ułożony przez bibliotekarza K. Sieńkiewicza, wyszedł z druku w Puławach tegoż r. 8vo XVII. 366 str. Wystawiono na sprzedaż 2280 dzieł krajowych i 1320 obcych, ogółem 3600 dzieł (do 5000 tomów). W téj liczbie wiele bardzo dzieł rzadkich. Powodzenie licytacyi było świetne.. Odbyła się na początku 1830 r. w Warszawie w sali giełdy banku Polskiego. Stanęli do walki dostatni i namiętni współzawodnicy. Ceny na rzadkie dzieła szczególniej polskie posunięto do znacznéj wysokości, np. po złp. 1200 i 1800 płacono dzieła pojedyncze Paprockiego lub Reja. Około tegoż czasu założona była przy bibliotece Puławskiéj drukarnia dla ogłaszania najważniejszych rękopismów historycznych. Po Biernackim bibliotekarzem w Puławach był Łuk. Gołębiowski (1819—1823) a po nim Karol Sienkiewicz. W r. 1831 w skutek zaburzeń politycznych, poszła w rozsypkę znaczna jéj część, a mianowicie ważniejsze rękopisma i najrzadsze druki przepadły. Nieco zostało w Sieniawie (w Galicyi) *). Największa część Puławskiej

*) Część Sieniawska biblioteki książęcej przewieziona była następnie do Paryża i wzbogacona niektóremi nabytkami księcia Wład. Czartoryskiego, w r. 1859 zawierała do 1000 rękopismów i do 5000 dawnych dzieł polskich. Zbiór ten niedawnemi czasy znowu powrócono do Sieniawy. Prócz pomienionego zbioru księcia Władysława zasługują na wzmiankę jeszcze dwa zbiory w Paryżu poświęcone wyłącznie rzeczom polskim: *a)* Biblioteka polska, założona w roku 1839 z połączenia zbiorów czterech Towarzystw naukowych polskich (literackiego, pomocy naukowéj, historycznego i statystycznego) najwięcéj ze wszystkich bibliotek Paryzkich posiada dzieł z historyi i literatury polskiéj; przytém dość znaczny zapas dzieł filologicznych, historyi i literatury powszechnéj, prawa i pism peryodycznych. W r. 1860 liczyła do 30,000 tomów, nadto bogaty zbiór rycin, oraz wypisy historyczne polskie, z angielskich i francuzkich archiwów. Najwięcéj wspomogli bibliotekę generał Wodziński zapisem swojego zbioru ksiąg i Schultz ofiarą 6000 franków. Biblioteka od r. 1853 mieści się we własnym domu i zostaje pod zarządem Towarzystwa historycznego polskiego. *b)* Zbiór Leonarda Chodźki co do rzeczy polskich najzupełniejszy. Nie mieści on osobliwości bibliograficznych, ale obejmuje wszystkie prawie dzieła do pracy historycznéj posłużyć mogące, a z piśmiennictwa polskiego nowszego od połowy XVIII. wieku prawie zupełny ciąg przedstawia. Jeden oddział tego zbioru na szczególniejszą zasługuje uwagę, żadna bowiem

biblioteki i rękopisma przewiezione zostały do Petersburga i wcielone do biblioteki generalnego sztabu a 7728 tomów oddano do cesarskiéj publicznéj biblioteki. Nadto wiele dzieł rozeszło się po rozmaitych rękach. 2) Biblioteka b. Instytutu nauczycieli elementarnych zawierała w r. 1830 do 1500 tomów. 3) Biblioteka b. Instytutu wychowania szlachetnych panien, w r. 1862 przewieziona do Warszawy gdzie i Instytut przeniesiono. 4) Biblioteka Instytutu rolniczo-leśnego, złożona z bibliotek b. Instytutu Marymontskiego i Warszawskiego realnego gimnazyum.

Pułtusk (gub. Płocka): 1) Biblioteka XX. Benedyktynów zawierała w r. 1830 do 2430 tomów, późniéj zamieniona w szkolną. 2) Biblioteka Jezuicka po ich kassacie oddana Benedyktynom, którzy tu po Jezuitach szkoły utrzymywali. 3) Biblioteka przy Kollegiacie. 4) Biblioteka szkoły powiatowéj, zawierająca przeszło 4000 tomów. Spaliła się w r. 1875.

Punie (gub. Wileńska, pow. Trocki). Biblioteka przy tutejszym kościele parafialnym, darowana przez miejscowego proboszcza X. J. Huszczę (od r. 1747 do 1776), była dosyć liczna i zawierała między innemi piękny zbiór wszystkich Ojców Kościoła. Po śmierci X. Huszczy (roku 1776) poszła w rozsypkę a teraz i szczątków jéj nie ma.

Pustocha (gub. Kijowska, pow. Skwirski). Biblioteka Hańskich, przewieziona tu z Wierzchowni.

R.

Radom: 1) Biblioteka Pijarska w r. 1830 liczła 1335 tomów, atlasów 12 i kart geograficznych 69. 2) Biblioteka przy tutejszym kościele parafialnym jeszcze w r. 1589 zawierała 170 książek (Ob. „Pamiętnik religijno-moralny". T. XXXIII. str. 261—262). 3) Zbiór książek polskich prawnych J. Łaskiego, patrona tutejszego Trybu-

---

biblioteka (prócz cesarskiej publicznej w Petersburgu) nie posiada nic podobnego; mowa tu o tym oddziale, który obejmuje wszystkie dzieła, drobne pisma, dzienniki lub artykuły dzienników po polsku, lub o Polsce za granicą od roku 1831 wydane. Nadto znajduje się tu zbiór rozmaitych historycznych dokumentów, jako to: traktatów, memoryałów, aktów dyplomatycznych, mów, listów itd. w liczbie 20,000 przepisanych i ułożonych w stu tekach. Gdzie się ten zbiór podział po śmierci właściciela nastąpionéj w r. 1871, niewiadomo. Sam właściciel cenił go na 75,000 franków.

nału, jeden z najkompletniejszych w Polsce. Obecnie przewieziony do Warszawy. 4) Biblioteka gimnazyalna zawiera kilka tysięcy tomów. 5) Archiwum akt dawnych obejmuje akta ziemskie i grodzkie byłego powiatu Radomskiego, Sandomirskiego i Opoczyńskiego od r. 1410 do 1796 ksiąg 1575.

Radomsko (gub. Piotrkowska). Biblioteka klasztorna po Franciszkanach przyłączona do biblioteki kapitulnej we Włocławku,

Radomyśl (gub Kijowska). Biblioteka szkoły powiatowéj, założona w r. 1858, zawierała 499 dzieł w 1776 tomach.

Radziejowice (gub. Warszawska, pow. Sochaczewski). Biblioteka hrabiów Krasickich, dziedziców tego miejsca. Prócz kilku tysięcy drukowanych tomów zawierać ma wiele rękopismów jeszcze po Radziejowskim, tudzież archiwum familijne.

Rafałówka (gub. Wołyńska, pow. Łucki). Biblioteka Olizarów, dziedziców tego miejsca, zawierała kilka tysięcy tomów. Po wydaleniu się właściciela za granicę (r. 1831) większą część tego zbioru wywieziono do Żytomierza i wcielono do biblioteki gimnazyalnéj. Reszta dzieł rozeszła się po rozmaitych rękach.

Radownica (w W. Ks. Poznańskiem). Biblioteka polsko-słowiańska hr. Edwarda Grabowskiego, zawierająca 3313 dzieł tyczących się literatury słowiańskiéj, w r. 1869 sprzedaną została księgarni berlińskiéj Ascher'a et Comp., która w tymże roku ogłosiła w Berlinie katalog tego zbioru 8vo 1870. 176 str.

Raków (gub. Radomska, pow. Sandomirski). Były tu: 1) Biblioteka szkoły Aryańskiéj. 2) Biblioteka Jakóba Sienińskiego, dziedzica Rakowa, żyjącego w pierwszéj połowie XVII. w.

Rasniki (gub. Wołyńska, pow. Ostrogski). Biblioteka Steckich, dziedziców tego miejsca, przewieziona do Międzyrzecza, obecnie wywieziona do Warszawy.

Rawa (gub. Radomska): 1) Biblioteka kollegium Jezuickiego dosyć liczna; tutejszym Jezuitom zapisał swój księgozbiór prymas Flor. Czartoryski (um. 1674). 2) Biblioteka szkoły powiatowéj.

Retów (gub. Kowieńska, pow. Rossieński). Biblioteka i archiwum familijne książąt Ogińskich, dziedziców tego miejsca.

Rohaczew (gub. Mohilewska). Biblioteka szkoły powiatowéj.

Rogalin (w W. Ks. Poznańskiem, pow. Szremskim). Biblioteka i archiwum familijne hrabiów Raczyńskich, dziedziców tego miejsca. Biblioteka była zebrana staraniem hr. Edwarda Raczyńskiego i zawiera wiele szacownych rękopismów. W r. 1831 była tu złożona część

biblioteki Sulgostowskiéj K. Świdzińskiego i przez długi czas tu z stawała. Rogalińskie zbiory znacznie uszkodzone zostały w r. 18 przez Prusaków.

Romanów (gub. Wołyńska, pow. Nowogród-Wołyński): 1) B blioteka pojezuicka, wcielona późniéj do biblioteki hrabiów Ilińskic 2) Biblioteka hrabiów Ilińskich, dziedziców tego miejsca, zawiera prze szło 5000 tomów i wiele rycin.

Rossienie (gub. Kowieńska): 1) Biblioteka XX. Pijarów, którzy tu do r. 1831 szkoły utrzymywali. 2) Biblioteka szkoły powiatowéj w r. 1861 zawierała 907 dzieł w 2304 tomach.

Równo (gub. Wołyńska): 1) Biblioteka i archiwum familijne książąt Lubomirskich, dziedziców tego miejsca. 2) Biblioteka gimnazyalna zawiera do 7000 tomów.

Rożana (gub. Grodzieńska, pow. Słonimski). Biblioteka książąt Sapiehów, b. dziedziców tego miejsca. Dawniejsza biblioteka Rożańska zebrana staraniem Lwa Sapiehy kanclerza Litewskiego, następnie znacznie pomnożona przez syna jego Kazimierza Lwa Sapiehę, przez tegoż w r. 1655 darowana Akademii Wileńskiéj. Zawierała do 3000 tomów i niektóre bardzo ważne rękopisma. Następnie dziedzice Rożany znowu zebrali znaczny zbiór ksiąg, lecz ten pod koniec XVIII. i na początku XIX. w. został uszczuplony. Archiwum tutejsze należało do najbogatszych na Litwie. Gdy w r. 1819 Rożanę zwiedzał J. U. Niemcewicz, biblioteka tutejsza była już nieliczna, ale zawierała jeszcze ciekawy i bardzo ważny do historyi polskiéj zbiór rękopismów z 232 dużych tomów in fol. składających się. Sięgały one końca XV. w. i dochodziły do końca XVIII. Korzystał z tych źródeł X. Kognowicki do dzieła swego: *Życie Sapiehów*. W początku XIX. w., gdy Sapiehowie przenieśli rezydencyę swoją z Rożany do Dereczyna i zbiory naukowe tamże przewieziono.

Rozwadów (w Galicyi, w obw. Przemyskim). Biblioteka klasztoru XX. Kapucynów.

Ruda (gub. Warszawska, pow. Wieluński): Biblioteka i liczny zbiór rękopismów Wacława Dębowskiego, dziedzica tego miejsca (ob. „Biblioteka Warszawska“ 1855 r. T. II. str. 202—204).

Rychty (gub. Podolska, pow. Kamieniecki). Biblioteka K. Podwysockiego, licząca do 4000 tomów. Przyłączono do niéj zbiory po G. Hołowińskim. Szczególnie bogata w ryciny polskie. Było tu także archiwum zawierające ciekawe do dziejów polskich materyały. Wszystko to zgromadzone było staraniem K. Podwysockiego, zmarłego w roku

1868. Po śmierci właściciela większą część biblioteki jego nabyła pani Szydłowska i przyłączyła ją do swoich zbiorów w Huliowcach (powiecie Winnickim). Rękopisma nabył hr. Jan Działyński i przesłał do Kórnika. (Ob. dziełko W. Górskiego: o zbiorach naukowych K. Podwysockiego. 8vo. Kraków 1872. 14 str.

Rydzew (w gub. i pow. Łomżyńskim). Biblioteka Grochowskich, dziedziców tego miejsca, zawiera przeszło 3000 tomów; w téj liczbie wiele rzadkich dzieł polskich.

Rydzyna (w W. Ks. Poznańskiem, pow. Wschowskim): 1) Biblioteka Pijarska, przewieziona w r. 1821 do Leszna i przyłączona do gimnazyalnéj biblioteki. 2) Biblioteka książąt Sułkowskich, dziedziców tego miejsca.

Ryga. Biblioteka kollegium Jezuickiego na początku XVII. w. zabrana przez Szwedów i wywieziona do Sztokholmu.

Ryszowce (gub. Podolska, pow. Jampolski). Biblioteka Russanowskich, przewieziona niedawno z Sewerynówki po Orłowskich.

Rytwiany (gub. Radomska, pow. Sandomirski.) Biblioteka XX. Kamedułów po zamknięciu klasztoru r. 1819 przewieziona do Warszawy.

Ryżawka (gub. Podolska, pow. Winnicki). Biblioteka K. Urbańskiego.

Rzeszów (w Galicyi): 1) Biblioteka XX. Pijarów, którzy tu dawniéj utrzymywali nowicyat, seminaryum i szkoły, była dosyć liczna. 2) Biblioteka gimnazyalna. 3) Biblioteka klasztoru XX. Bernardynów.

S.

Sałanty (gub. Kowieńska, pow. Telszewski). Była tu dosyć liczna biblioteka i archiwum Górskich, niegdyś dziedziców tego miejsca. Biblioteka zawierała wiele rzadkich dzieł polskich.

Sambor w Galicyi): 1) Biblioteka XX. Bazylianów założona jeszcze w r. 1449, przechodziła rozmaite koleje i straty, wreszcie w r. 1845 okropnie ucierpiała od pożaru. Obecnie jeszcze posiada do 3000 tomów. 2) Biblioteka szkolna, do któréj w r. 1573 ofiarował swój księgozbiór sławny Grzegórz Samborczyk. 3) Biblioteka gimnazyalna w r. 1859 zawierała 1314 tomów, 690 zeszytów, map i atlasów 53. 4) Biblioteka klasztoru XX. Bernardynów. 5) Archiwum miejskie w Samborze posiada piękny i znaczny zbiór doku-

mentów historycznych. O bibliotekach Samborskich pisał Antoni S zański w „Dzienniku Literackim“ 1853.

Samostrzel (w W. Ks. Poznańskiem, pow. Wyrzyckim). Biblio teka hrabiów Bnińskich, dziedziców tego miejsca, zawiera niektóre rzadkości literatury polskiéj.

Sandomierz (gub. Radomska): 1) Biblioteka kollegium Jezuickiego należąca do najzamożniejszych, po kassacie zakonu po większéj części przeznaczona na szkolną, a część jéj znaczną nabył hr. Jan Tarnowski i przyłączył do swoich zbiorów w Dzikowie. 2) Biblioteka seminaryum dyecezalnego wiele rzadkich dzieł polskich zawierająca, spaliła się w r. 1863. 3) Biblioteka przy katedrze tutejszéj dosyć liczna. 4) Zbiór dawnych ksiąg polskich Dra Torańskiego. 5) Biblioteka szkoły powiatowéj. S. B. Linde zwiedzając Sandomierz w r. 1799 we czterech tutejszych bibliotekach ułowił (jak się wyraża w liście do Ossolińskiego) kilkadziesiąt bardzo rzadkich dzieł polskich. Charakterystyczną wzmiankę znajduję (w „Bibliotece Warszawskiéj“ 1845. T. IV. str. 645), o jednym z przełożonych tutejszych klasztorów. W r. 1817 przysłano do Sandomierza z Krakowa nowego przeora Dominikańskiego. Ten chcąc bibliotekę klasztorną uporządkować bez trudu i kosztu, wszystkie książki nieoprawne lub uszkodzone (a takich była znaczna ilość) kazał obrócić na opał kuchni. Dawne archiwum Sandomierskie spaliło się w r. 1656.

Sanok (w Galicyi). Biblioteka XX. Franciszkanów.

Sarya (gub. Witebska, pow. Dryzieński). Była tu biblioteka Łopacińskich, niegdyś dziedziców tego miejsca.

Sącz Stary (w Galicyi). Archiwum miejskie zawiera do 100 ksiąg sądów ławniczych i do 200 oryginalnych przywilejów dla miasta i okolic.

Sadowa Wiśnia (w Galicyi, w obw. Przemyskim). Biblioteka klasztoru XX. Reformatów.

Sąsiadowice (w Galicyi, w obw. Samborskim). Biblioteka klasztoru XX. Karmelitów.

Secemin (gub. Kielecka, pow. Jędrzejowski). Biblioteka Szafrańców, dziedziców tego miejsca, składająca się z kilkuset ksiąg (zapewne heretyckich), spaloną została publicznie na rynku w roku 1556, jak świadczą akta officyałatu Kurzelowskiego.

Sejny (gub. Augustowska). Biblioteka gimnazyalna w r. 1839 przeniesiona do Suwałk, gdzie téż i gimnazyum przeniesiono.

Sewerynówka (gub. Podolska, pow. Lityński). Biblioteka Orłowskich zawierała kilka tysięcy tomów, niedawnemi czasy przewieziona do Ryszowiec, majętności Russanowskiego (powiat Jamolski.

Sędziszowice (w Galicyi, obw. Przemyski). Biblioteka klasztoru XX. Kapucynów.

Sieciechów (gub. i pow. Radomski). Biblioteka XX. Benedyktynów już w XV. w. była dosyć zamożna. Według katalogu spisanego w r. 1757 zawierała do 6000 tomów i wiele rękopismów; znacznie uszczuplona pod koniec XVIII. i na początku XIX. w., w r. 1819 zupełnie ogołoconą została z lepszych dzieł i rękopismów, które wywieziono do Warszawy.

Siążenice (gub. Kaliska). Biblioteka Puławskiego, dziedzica tego miejsca, pomnożona zbiorem T. Zielińskiego, nabytym w r. 1871 od jego spadkobierców, zawiera do 6000 tomów.

Siedlce (w Królestwie Polskiem): 1) Biblioteka gimnazyalna zawiera kilka tysięcy tomów. 2) Archiwum akt dawnych obejmuje akta ziemi Liwskiéj, Łukowskiéj, Stężyckiéj, Drohickiéj i Mielnickiéj, grodzkie, ziemskie i miejskie, w których oprócz powyższych są akta miasta i hrabstwa Bialskiego i innych w tychże ziemiach, ogółem ksiąg 1605 od r. 1445 do 1810. (Ob. *Dziennik Powszechny* 1863 Nr. 149.)

Sidorów (w Galicyi, obw. Czortkowskim). Biblioteka Peigertów, dziedziców tego miejsca, zawiera do kilku tysięcy tomów.

Sielec (gub. Wołyńska, pow. Włodzimierski). Biblioteka hrabiów Czackich, dziedziców tego miejsca, zebrana staraniem hr. Feliksa Czackiego (zmar. przed kilku laty). Zawiera do kilkunastu tysięcy tomów i dosyć rękopismów. Dzieła historyczne główny tu dział stanowią i są w wielkim komplecie, a do XVIII. w. w rzadkim i pięknym doborze. Hrabia szczególnie starał się zebrać to wszystko co ma związek z pierwszą rewolucyą francuską. Do dziejów nowych znajdują się tu obfite materyały. Opisów rozmaitych podróży jest wielka ilość. Hrabia Czacki miał zamiar przenieść tę bibliotekę do Warszawy i zrobić ją publiczną, lecz to nie przyszło do skutku. Jest tu także bogate archiwum (Obacz *Gazeta Warszawska*. 1861. Nr. 42).

Siemiatycze (gub. Grodzieńska, pow. Bielski): 1) Biblioteka kilka tysięcy tomów wynosząca i gabinet rzadkości księżnéj Anny z Sapiehów Jabłonowskiej, wojewodziny Bracławskiéj, dziedziczki

tego miejsca. W początku rewolucyi Kościuszkowskiej r 1794, ks
żna, nie mając funduszu do rozporządzenia, złożyła Rzeczypospol
w ofierze to co miała najdroższego: gabinet i bibliotekę, a brat
męża książe Jabłonowski na umieszczenie tychże oddał swój pa
w Warszawie, oraz fundusz odpowiedni na jéj utrzymanie i pomn
żenie naznaczył. Lecz gdy jéj odpowiedziano, że Rzeczpospolita n
potrzebuje teraz osobliwości, darowizna ta nie przyszła do skutk
Po śmierci księżnej wojewodziny (roku 1800) spadkobiercy j
sprzedali bibliotekę i gabinet cesarzowi Aleksandrowi I. Katalog t
biblioteki ogłoszono drukiem pod tytułem: *Catalogue des livres com
posant autrefois la Bibliothéque Mme la Princesse Jabłonowska* 8vo
Varsovie. 1803. 192 str. Zbiory te przewiezione zostały do Wilna
ztamtąd do Moskwy, gdzie podobno w czasie pożaru w 1812 roku
zniszczeniu uległy. Inni twierdzą, że już wcześniéj wszystko d
Petersburga wywiezioném zostało. (Ob. *Czas* 1859 roku Nr. 234.)
2) Biblioteka XX. Missyonarzy, po zniesieniu ich zgromadzenia
w r. 1832 wywieziona ztąd. Przy kościele tutejszym (po-Misyonar-
skim) znajduje się starodawne archiwum.

Sieniawa (w Galicyi, obw. Przemyskim). Biblioteka książąt Czar-
toryskich, dziedziców tego miejsca. Jest tu mała część wielkiéj bi-
blioteki Puławskiej, przewieziona tu z Puław w r. 1830. Zawiera
prócz dzieł w obcych językach, przeszło 5000 dawnych dzieł pol-
skich i do 1000 tomów rękopismów. Czas niejaki zbiory te znajdo-
wały się w Paryżu, następnie znowu przewiezione do Sieniawy,
a w końcu roku 1875 ostatecznie będą przeniesione do Krakowa. Jest
tu także znaczne archiwum familijne. Duplikaty tutejszéj biblioteki
zakupił J. I. Kraszewski.

Siennica (gub. Warszawska, powiat Nowo-Miński). Biblioteka
seminaryum nauczycielskiego.

Sieradz (gubernia Kaliskia): 1) Lelewel pisze (w *Dzienniku
Warszawskim* 1828 T. XIII. str. 123—124) z notat Pstrokońskiego,
że w Sieradzu było niegdyś kilka bibliotek, między innemi zbiór
ksiąg Piotra Zamojskiego, klucznika zamku Sieradzkiego, zmarłego
r. 1581. 2) Biblioteka XX. Dominikanów liczyła kilka tysięcy to-
mów. 3) Biblioteka b. szkoły powiatowéj.

Siesiki (gub. Kowieńska, pow. Wiłkomierski). Księgozbiór Dow-
giełłów, dziedziców tego miejsca.

Siwki (gub. Wołyńska, pow. Ostrogski). Biblioteka i archiwum
Zygmunta Radzimińskiego, przewieziona niedawno z Zawadyniec.

Skępe (gub. Płocka, pow. Lipnowski): 1) Biblioteka tutejszego klasztoru XX. Bernardynów, zawiera do 2.500 tomów, po większéj części ascetyków i kaznodziejów. 2) Biblioteka J. Zielińskiego, znanego poety, dziedzica tego miejsca, powiększona niedawno księgozbiorem Wilczyńskich, przywiezionym z Warszawy i zawierającym do 6.000 tomów.

Skierniewice (gub. Warszawska, pow. Rawski). Biblioteka Ign. Krasickiego, arcybiskupa Gnieźnieńskiego, zawierająca do 5.251 tom. Po jego śmierci (r. 1801), wcielona do biblioteki b. liceum Warszawskiego.

Skrzynno (gub. Radomska. pow. Opoczyński). Biblioteka przy tutejszym kościele parafialnym, zapisana temuż kościołowi przez miejscowego proboszcza X. Kałuźnego (um. 1661 r.) zawierała wiele ważnych i rzadkich dzieł. Za naszych czasów Czacki, Ossoliński, Tarnowski, a w końcu Swidziński, umyślnie tu przyjeżdżali i nie mało ztąd książek wywieźli. Teraz pozostały same foliały teologiczne.

Śiedzie (gub. Podolska, pow. Mohilewski). Biblioteka Górskich dziedziców tego miejsca, zebrana po większéj części staraniem Włodzimierza Górskiego; zawiera przeszło 3.000 tomów po większéj części dzieł polskich, lub w obcych językach do dziejów i literatury polskiéj się odnoszących. Rękopismów kilkadziesiąt voluminów, w téj liczbie bardzo rzadkie materyały do historyi panowania Augusta II. i Stanisława Augusta. Rycin polskich do 4.000. Ob. *Gazetę Codzienną*. 1860 r. Nr, 127).

Śledziejowice (pod Krakowem). Biblioteka E, Niedzielskiego.

Sławatycze (gub. Siedlecka, pow. Bialski). Biblioteka X. Pawła Szymańskiego, zawierająca do 4000 tom. Po jego śmierci w r. 1852 wcielona do Seminaryum b. grecko-unickiego w Chełmnie.

Sławuta (gub. Wołyńska, pow. Zasławski): Biblioteka książąt Sanguszków, dziedziców tego miejsca, zawiera przeszło 5.000 tom., dosyć rękopismów historycznych. W ostatnich czasach książę Roman Sanguszko szczególniéj wzbogacił i ukompletował oddział historyi polskiéj. 2) Archiwum familijne książąt Sanguszków.

Słonim (gub. Grodzieńska): 1) Biblioteka księcia Michała Ogińskiego. hetmana W. Litewskiego, po śmierci jego poszła w rozsypkę. 2) Biblioteka XX. Bernardynów zawierała do 2000 tom. 3) Biblioteka Kanoników Regularnych, którzy tu do r. 1831 szkoły utrzymywali. 4) Biblioteka Szkoły powiatowéj w r. 1857 zawierała 723 dzieł w 1859 tomach.

Słubice (gub. Warszawska, pow. Gostyński). Był tu poprzednio słynny księgozbiór, przeniesiony obecnie do Willanowa (pod Warszawą).

Słuck (gub. Mińska): 1) Biblioteka Kollegium Jezuickiego, do 2200 tomów licząca, w r. 1819 przewieziona do Wilna i wcielona do biblioteki uniwersyteckiéj. 2) Biblioteka gimnazyalna, w r. 1863 liczyła 4.484 dzieł w 7.911 tomach.

Smiła (gub. Kijowska, pow. Czerkaski). Archiwum książąt Lubomirskich, b. dziedziców Smilańszczyzny w XVIII wieku.

Śniatyn (w Galicyi, obw. Kołomyjski). Biblioteka szkoły wydziałowéj.

Sokal (w Galicyi, w obw. Żółkiewskim): 1) Biblioteka XX. Bernardynów spaliła się w r. 1843. 2) Biblioteka szkoły wydział.

Sokołów (w Galicyi, w obw. Stryjskim). Biblioteka hr. Dzieduszyckich, dziedziców tego miejsca.

Sokołów (w gub. Siedleckiéj). Pod koniec XVIII. w. była tu biblioteka ks. M. Ogińskiego, podskarb. Litewskiego, ówczesnego dziedzica tego miasta.

Sołowjewka (gub. Kijowska, pow. Radomyski). Biblioteka Erazma Michałowskiego, b. dziedzica tego miejsca, zawierała do 10.000 tom. Gdy w r. 1865 majątek ten skonfiskowano, bibliotekę wywieziono ztąd.

Stanisławów (w Galicyi). Biblioteka gimnazyalna w roku 1859 zawierała 1630 tomów, oraz 50 map i atlasów.

Stara Wieś (w Galicyi, obw. Sanockim). Biblioteka kollegium Jezuickiego.

Starokonstantynow (gub. Wołyńska): 1) Biblioteka XX. Kapucynów. 2) Biblioteka J. Kamińskiego, założona w r. 1860. Krótko trwała. 3) Biblioteka szkoły ludowéj, przeniesiona tu z Teofilpola około r. 1869.

Stawiszcze (gub. Kijowska, powiat Taraszczański). Biblioteka X. Ossolińskiego. tutejszego proboszcza.

Steblów (gub. Kijowska, pow. Kaniowski). Biblioteka Hołowińskich, dziedziców tego miejsca, zawiera kilka tysięcy tomów.

Stobnica (gub. Kielecka). Biblioteka XX. Reformatów, była niegdyś dosyć liczna. S. B. Linde odwiedzając ten klasztor w roku 1799 pożyczył tu dla Ossolińskiego kilkadziesiąt bardzo rzadkich dzieł polskich, które naturalnie nie powróciły nazad.

Stronie (w Galicyi, niedaleko Sącza). Biblioteka dziedzica tego miejsca Feliksa Marszałkowicza, zawierająca między innemi niektóre inkunabuły i cokolwiek rękopismów.

Strussów (w Galicyi, w okolicach Tarnopola). Biblioteka hrabiego Baworowskiego, dziedzica tego miejsca.

Stryjna (gub. Lubelska, pow. Krasnostawski). Biblioteka Strujeńskich, dziedziców tego miejsca.

Stryżawka (gub. Podolska, pow. Winnicki). Biblioteka Grocholskich, dziedziców tego miejsca.

Strzałków (gub. Kielecka, pow. Stopnicki). Biblioteka Lipińskich, dziedziców tego miejsca. Do niéj wcielony został zbiór ksiąg W. Dobieckiego, przewieziony tu z Pęczelic. Zawiera wiele rzadkich dzieł polskich.

Strzelniki (gub. Podolska, pow. Jampolski). Biblioteka Duninów, dziedziców tego miejsca, składała się po większéj części z dzieł greckich i łacińskich.

Studzianna (gub. Radomska, pow. Opoczyński). Biblioteka XX. Filipinów wzbogacona wielu dziełami w XVIII. w. i późniéj, liczyła się do zamożniejszych. Po zniesieniu klasztoru roku 1864 wywieziona ztąd.

Sucha (w Galicyi, obw. Wadowickim). Biblioteka hr. Aleksandra Branickiego, pomnożona niedawnemi czasy księgozbiorem A. E. Koźmiana (z Piotrowic), zawiera wiele rzadkich dzieł polskich.

Sulejów (gub. i pow. Piotrkowski). Biblioteka opactwa XX. Cystersów, po zniesieniu klasztoru r. 1819 wywieziona do Warszawy w liczbie 3024 tomów.

Suchoczasy (gub. Kaliska, powiat Szadkowski). Zbiór ksiąg i starożytności krajowych, zgromadzony staraniem P. Droszewskiego, właściciela téj wsi, zmarłego w r. 1868.

Sulgostów (gub. Radomska, pow. Opoczyński). Biblioteka Konstantego Swidzińskiego, dziedzica tego miejsca, zawierająca kilka tysięcy tomów i w téj liczbie wiele rzadkich dzieł polskich; w czasie zamieszek politycznych 1831 r. wywieziona była po większéj części do Rogalina, majętności hr. Raczyńskich (w W. Ks. Poznańskiem), gdzie w r. 1848 znacznie uszkodzona została przez Prusaków; po przyłączeniu stanowczém zbiorów K. Swidzińskiego do ordynacyi hrabiów Krasińskich i Rogaliński zbiór tamże został przeniesiony. Od r. 1866 do 1868 złożone tu były nowe zbiory naukowe K. Swidzińskiego, nagromadzone w czasie bytności jego na Ukrainie;

te w roku 1868 przewiezione zostały do Chrobrza, a później do Warszawy.

Supraśl (gub. Grodzieńska, pow. Białostocki). Biblioteka tutejszego klasztoru XX. Bazylianów była jedną z najdawniejszych i najbogatszych. Już w r. 1557 posiadała 215 ksiąg treści duchownéj. Pod koniec XVIII. i na początku XIX. w. ogołoconą została z wielu rękopismów i dzieł rzadszych. Około r. 1842 większa część téj biblioteki przewieziona do Wilna i wcielona do biblioteki tamecznego seminaryum prawosławnego. Na miejscu pozostało nie wiele. — Było tu także bogate archiwum. Od r. 1840 w murach pobazyliańskich umieszczono monastyr prawosławny.

Suwałki (w Królestwie Polskiem): 1) Biblioteka gimnazyalna w r. 1866 zawierała 2907 dzieł w 6636 tomach, w téj liczbie polskich dzieł 422 w 959 tomach; rossyjskich 291 w 639 tomach, nadto atlasów geograficznych 25, map 68. 2) Biblioteka seminaryum duchownego katolickiego.

Święciany (gub. Wileńska). Biblioteka gimnazyalna, po zamknięciu gimnazyum wywieziona ztąd.

Swisłocz (gub. Grodzieńska, pow. Wołkowyski): 1) Biblioteka hrabiów Tyszkiewiczów, b. dziedziców tego miejsca, obecnie wywieziona ztąd. 2) Biblioteka gimnazyalna w r. 1850 posiadała do 5000 tomów; do powiększenia jéj wiele przyczynił się hr. Wincenty Tyszkiewicz (um. 1816) darowaniem do téj biblioteki znacznego zbioru książek francuzkich celniejszych autorów. W r. 1851 po skasowaniu gimnazyum większa część biblioteki gimnazyalnéj została ztąd wywieziona i oddana do innych naukowych zakładów, reszta przeznaczona do tutejszéj szkoły powiatowéj. 3) Biblioteka b. szkoły powiatowéj w r. 1857 zawierała 1278 dzieł w 2618 tomach i 27 map. 4) Biblioteka Seminaryum nauczycielskiego.

Syrokomla v. Serokomla (gub. Siedlecka, pow. Radzyński). Biblioteka Scypionów, niegdyś dziedziców tego miejsca, zniszczona w r. 1831.

Szamotuły (w W. Ks. Poznańskiem). Tutejszy kościół parafialny posiada piękną bibliotekę.

Szaniec (gub. Kielecka, pow. Pińczowski). Biblioteka tutejszego klasztoru XX. Kamedułów w r. 1819 przewieziona do Warszawy.

Szarnypole (gub. Kijowska, pow. Lipowiecki). Biblioteka i archiwum Kozłowskich.

Szarogród (gub. Podolska, pow. Mohilewski). Biblioteka szkoły powiatowéj duchownéj.

Szawle (gub. Kowieńska). Biblioteka gimnazyalna w roku 1861 zawierała 961 dzieł w 2847 tomach.

Szawry (gub. Wileńska, pow. Lidzki). Biblioteka dosyć liczna i zbiór starożytności znakomitego historyka litewskiego Teodora Narbutta, właściciela tego miejsca zmarłego w r. 1864, wywieziona do Wilna i wcielona do tamecznéj publicznéj biblioteki.

Szczebrzeszyn (gub. Lubelska, pow. Zamojski). Biblioteka gimnazyalna zawierała 6000 tomów, obecnie weielona do biblioteki głównéj w Warszawie.

Szczorse (gub. Mohilewska, pow. Nowogrodzki). Biblioteka hrabiów Chreptowiczów, dziedziców tego miejsca, zebrana staraniem Joachima Chreptowicza, kanclerza litewskiego (um. 1812 roku) i znacznie pomnożona staraniem i kosztem syna jego Adama (um. 1846 r.). Kanclerz Chreptowicz mieszkając długo w Warszawie za za Stanisława Augusta, niemałym kosztem zbierał bibliotekę, poszukiwał dzieł krajowych, zbierał pisarzy starożytnych i najcelniejsze dzieła nowszéj literatury, *belles lettres*, które największą ilość stanowią. Po śmierci kanclerza zbiory jego zostały przewiezione z Warszawy do Szczors, ale w czasie bytności ich w Warszawie znaczna część poszła na stronę zapewne w czasie niebytności kanclerza w domu, który po upadku kraju czas niejaki podróżował po Europie. Idąc w ślady ojca, syn kanclerza Adam Chreptowicz ciągle pomnażał zbiory Szczorsowskie, szczególniéj polski wydział i rękopisma. Tym sposobem utworzyła się Szczorsowska biblioteka, najbogatsza z prywatnych na Litwie. Liczy ona do kilkunastu tysięcy tomów, w téj liczbie samych polskich przeszło 6000 tomów, między któremi można znaleźć najrzadsze druki polskie. Rękopismów znajduje się znaczna ilość. Jest tu i bogate archiwum hrabiów Chreptowiczów. Szkoda wielka, że od czasu śmierci hr. Adama Chreptowicza, biblioteka jest zamknięta i bogactwa jéj, zwłaszcza rękopisma, marnieją bez użytku.

Szczyrzec (w Galicyi, obw. Sandeckim). Biblioteka klasztorna XX. Cystersów, jedna z najdawniejszych i dosyć liczna; w r. 1794 część jéj wywieziono do Lwowa i wcielono do biblioteki uniwersyteckiej, a część oddano do Tarnowskiego seminaryum. Pozostała na miejscu biblioteka zawierała jeszcze do 1100 dzieł, po większéj

części treści religijnéj (ob. „Bibliotekę Warszawską“. 1850. T. III. str. 215—216).

Szczuczyn (gub. Wileńska, pow. Lidzki): 1) Biblioteka XX. Pijarów, zawierała kilka tysięcy tomów. W r. 1840 przewieziona do Grodna, część jéj przeniesiona do biblioteki gimnazyalnéj, a resztę nabył przez zamianę Dr. Jastrebcow. 2) Biblioteka książąt Lubeckich, dziedziców tego miejsca, zawiera kilka tysięcy tomów. Znajduje się tu i archiwum familijne książąt Lubeckich.

Szczuczyn (gub. Łomżyńska). Biblioteka XX. Pijarów w roku 1830 zawierała 3252 tomów, 5 atlasów i 134 kart geograficznych.

Szczytniki (gub. Warszawska, niedaleko Łowicza). Biblioteka hrabiów Łubieńskich, dziedziców tego miejsca, zebrana staraniem ministra Łubieńskiego, za czasów Księstwa Warszawskiego przewieziona do Warszawy.

Szereszewo (gub. Grodzieńska, pow. Prużański). Zbiór ksiąg (do 1000 dzieł) i rękopismów X. Michała Bobrowskiego, profesora b. uniwersytetu Wileńskiego, zmarłego tu w r. 1848. Zbiór ten nabył za 1000 dukatów Władysław Trębicki i wcielił go do swéj biblioteki we Lwowie; część jednak rękopismów Bobrowskiego poszła w różne ręce, a niektóre on sam zniszczył przed śmiercią.

Szkłów (gub. i pow. Mohilewski). Biblioteka XX. Dominikanów dosyć liczna; początkiem jéj był księgozbiór Chodkiewiczów znajdujący się uprzednio w dobrach Chodkiewiczów Myszy i darowany tutejszym Dominikanom przez Aleksandra Chodkiewicza w r. 1619.

Szlossberg (w Kurlandyi pod Iłłukształą). Biblioteka i archiwum hrabiów Zyberg-Platerów, dziedziców tego miejsca. Po spaleniu się Lixniańskiego pałacu przewieziono tu resztki tamecznéj biblioteki i archiwum.

Szo (gub. Wileńska, pow. Dziśnieński). Był tu dosyć liczny zbiór dzieł polskich, zebrany przez Żabę, dziedzica tego miejsca.

Szpanów (gub. Wołyńska, pow. Rowieński). Biblioteka książąt Radziwiłłów, dziedziców tego miejsca; spaliła się około r. 1850.

Szrem (w W. Ks. Poznańskiem). Miasto to jeszcze w XVI w. posiadało znaczną bibliotekę, wzbogaconą darami króla Zygmunta Augusta.

Szweksnie (gub. Kowieńska, pow. Telszewski). Biblioteka i inne zbiory naukowe hraciów Platerów, dziedziców tego miejsca.

Szydłów (gub. Kielecka, pow. Stopnicki). Biblioteka X. Hieronima Juszyńskiego, znanego bibliografa, proboszcza tutejszego, zm.

w roku 1830. Większą część tego zbioru, a mianowicie wszystkie rzadkości bibliograficzne polskie X. Juszyński jeszcze za życia sprzedał hr. Janowi Tarnowskiemu do Dzikowa; resztę w liczbie 600 z górą książek nabył z licytacyi już po śmierci X. Juszyńskiego M. Gliszczyński i to później poszło w rozsypkę. Było też kilka ważnych dawnych rękopismów i te rozeszły się po rozmaitych rękach.

T.

Targoszyce (w W. Ks. Poznańskiem pod miastem Kobylinem). Biblioteka znanego literata J. Łukaszewicza, zm. w r. 1873, zawierająca mnóstwo najrzadszych druków polskich.

Targowa Górka (w W. Ks. Poznańskiem, powiecie Szrodzkim). Biblioteka Zosińskich, dziedziców tego miejsca, zawierała w r. 1859 do 5000 tomów.

Tarnopol (w Galicyi): 1) Biblioteka XX. Jezuitów, którzy tu w r. 1821 objęli klasztor po Dominikanach. 2) Biblioteka gimnazyalna w r. 1860 zawierała kilka tysięcy tomów.

Tarnów (w Galicyi): 1) Biblioteka Seminaryum dyecezalnego rzymsko-katolickiego, do któréj wcielone zostały w r. 1794 część biblioteki Szczyrzeckich Cystersów, a później resztki biblioteki Benedyktynów Tynieckich, do 4000 t. zawierające. 2) Biblioteka gimnazyalna w r. 1859 zawierała 2000 tomów, 308 zeszytów, oraz 130 map i atlasów. 3) Jest tu także dawne archiwum.

Tarnowiec (w Galicyi, w obw. Jasielskim). Pod koniec XVIII. w. była tu biblioteka zebrana staraniem E. W. Kuropatnickiego, zm. w r. 1788. Kuropatnicki umierając przekazał swoje księgi i rękopisma dla rozmaitych bibliotek galicyjskich.

Teleżyńce (gub. Wołyńska, pow. Zasławski). Zbiór rękopismów Dorożyńskiego, dziedzica tego miejsca.

Telsze (gub. Kowieńska): 1) Biblioteka XX. Bernardynów, po zamknięciu ich klasztoru wcielona do biblioteki Bernardyńskiej w Kretyndze. 2) Biblioteka Szkoły powiatowéj w r. 1861 zawierała 690 dzieł w 1789 tomach.

Teofilpol (gub. Wołyńska, pow. Ostrogski): Biblioteka książąt Jabłonowskich, niegdyś dziedziców tego miejsca, przeniesiona tu z Lachowiec. Znaczna część téj biblioteki, a mianowicie 2246 t., Teofila z książąt Jabłonowskich Sapieżyna darowała do biblioteki gimnazyum Krzemienieckiego. Resztę jéj, oraz bogate archiwum tu-

tejsze około roku 1860 wywieziono do Warszawy i przyłączono do zbiorów naukowych ordynacyi Zamojskich. 2) Biblioteka XX. Trynitarzów. 3) Biblioteka Szkoły powiatowéj i dwie prywatne. — We wszystkich tych bibliotekach w r. 1835 liczono do 14,000 tomów. Biblioteka szkoły powiatowéj, po zamknięciu téj szkoły około r. 1869, przewieziona do Starego-Konstantynowa i oddana na użytek tamecznéj szkoły ludowéj.

Tobołki (gub. Witebska, pow. Dryzieński). Biblioteka Sczyttów, dziedziców tego miejsca, dosyć liczna i zawierająca wiele rzadkich dzieł polskich.

Tołoczyn (gub. Mohilewska, pow. Oszmiański). Biblioteka XX. Bazylianów, którzy tu do r. 1832 szkoły utrzymywali.

Torokany (gub. Grodzieńska, pow. Kobryński). Przed 1831 r. była tu liczna i kosztowna biblioteka XX. Bazylianów.

Toruń (w Prusach): 1) Biblioteka gimnazyalna, założona w r. 1594 przez Henryka Strobanda, który bibliotekę miejską połączył z książkami pozostałemi po Franciszkanach, dokupił wiele książek i to wszystko oddał na użytek gimnazyum. Później pomnażała się przez legaty bibliotek: Mochingera, Schmidta, Doroschina i innych. Obecnie zawiera do 11,000 tomów i bogatą jest w dawne dzieła polskie. Rękopismów jest 87. Niektóre dzieła zabrane ztąd do Berlina dla tamecznéj biblioteki królewskiej. O bibliotece gimnazyalnéj Toruńskiej pisał P. Jaenisch w dziełku: *Notitia bibliothecae Thorunensis.* 4to. Jena. 1723. Nadto znajduje się o niéj wiadomość w *Altpreusische Monatsschrift.* 1868. str. 141—155. Katalog téj biblioteki ogłoszono drukiem. 8vo. Toruń. 1872. VII. i 267 str. 2) Biblioteka kollegium Jezuickiego była dosyć liczną. 3) Biblioteka XX. Bernardynów zawierała wiele szacownych dzieł teologicznych. 4) Biblioteka Magistratu Toruńskiego zawiera kilkaset ogromnych voluminów. Są to po większéj części akta urzędowe tyczące się miasta Torunia, ale wiele jest tu i tak zwanych *Sylva rerum,* zawierających kopie ustaw, proklamacyj, listów urzędowych, prywatnych lub publicznych, wierszy, satyr, mów itd. Wszystko to zawiera nieocenione materyały do dziejów i obyczajów w Polsce (Ob. *Gaz. Warsz.* 1856. Nr. 185). 5) Archiwum Toruńskie akt dawnych mieści się w dwóch szafach. Najdawniejszy dokument jest z r. 1357. 6) Biblioteka i rękopisma P. Brohma, rektora gimnazyum Toruńskiego.

Traszkuny (gub. Kowieńska, pow. Poniewieski). Biblioteka XX. Bernardynów zawierała przeszło półtora tysiąca tomów.

Trębowla (w Galicyi, obw. Tarnopolskim). Biblioteka XX. Karmelitów jeszcze niedawnemi czasy posiadała ciekawe rękopisma, rozebrane obecnie przez amatorów.

Trojanka (gub. Podolska, pow. Bałtski). Biblioteka Rusieckich, dziedziców tego miejsca, zawiera wiele rzadkich dzieł polskich, oraz niektóre ciekawe rękopisma. Nadto znajduje się tu liczne i ważne archiwum (przeszło 3000 sztuk dyplomatów pargaminowych od XII. wieku począwszy), cenne dokumenta historyczne i autografy sławnych ludzi. Wszystko to zebrane zostało przez niedawno zmarłego Józefa Rusieckiego.

Troki (gub. Wileńska): 1) Biblioteka XX. Bernardynów, założona około r. 1600 przez opata Pawłowskiego, była niegdyś dosyć liczna, w r. 1816 zawierała ledwo 276 tomów. 2) Biblioteka XX. Dominikanów zawierała kilkaset tomów.

Trynopol (pod Wilnem). Biblioteka XX. Dominikanów zawierała do 900 tomów. Po zniesieniu tego klasztoru w roku 1832 wywieziona ztąd.

Trzemeszno (w W. Ks. Poznańskiem): Biblioteka XX. Kanoników Regularnych, zgromadzona staraniem uczonych swoich opatów, jakoto: Mielińskiego, Miaskowskiego, Miłaszewskiego, Gembickiego i Starczewskiego, była dosyć liczną. Nie jedną ztąd książkę wywieźli Załuski i Czacki. Jeszcze w 1810 r. liczyła do 10,000 tomów. Za Księstwa Warszawskiego minister Łubieński kazał z niéj wybrać do 400 najlepszych dzieł i przewieźć do Warszawy. Znaczną ilość dzieł wybrano dla biblioteki gimnazyalnéj. Obecnie zawiera ledwo 780 dzieł teologicznych. 2) Biblioteka gimnazyalna zawiera kilka tysięcy tomów. 3) Bogate archiwum tutejsze w czasie przechodów wojennych za Księstwa Warszawskiego rozproszone.

Tulczyn (gub. Podolska, pow. Bracławski): Biblioteka hrabiów Potockich, dziedziców tego miejsca, zawierała 17,000 tomów po większéj części w obcych językach, szczególniéj we francuzkim; polskich dzieł bardzo tu było mało; rękopismów nie wiele. Zresztą ta biblioteka od lat kilkudziesięciu nie pomnażała się, gdyż dziedzice zwyczajnie tu nie mieszkali. Obecnie po przejściu majątku Tulczynieckiego w inne ręce, biblioteka podobno wywieziona ztąd. Archiwum familijne Potockich zawierało nieocenione materyały do historyi XVIII. w., szczególniéj dla wyświecenia stosunków owo-

czesnych możnowładców naszych. Lecz i archiwum w ostatnich cza sach wiele utraciło, mnóstwo bowiem ciekawych rzeczy rozeszło s po rozmaitych rękach. 2) Biblioteka szkoły powiatowéj duchowné

Tykocin (w gub. Łomżyńskiej). Biblioteka XX. Missyonarzy utrzymujących tu niegdyś gimnazyum, zawierała kilkanaście tysięc tomów.

Tyniec (pod Krakowem). Biblioteka tutejszego opactwa XX Benedyktynów, niegdyś bogata w najrzadsze dzieła, na początku XIX. w. przez Czackiego i innych obrana z tych rzadkości, około r. 1826 zawierała jeszcze do 4000 tomów, po większéj części teologicznéj treści, później przewieziona do Tarnowa i wcielona do biblioteki tamecznego seminaryum katolickiego. Szczątki archiwum niegdyś bogatego przechowują się w bibliotece Ossolińskich we Lwowie.

Tywrów (gub. Podolska). Archiwum familijne Jaroszyńskich, niegdyś dziedziców tego miejsca.

U.

Uistce (gub. Wołyńska, pow. Dubieński). Biblioteka Kazimierza Komorowskiego (zm. 1856) zawiera do 2000 tomów i znaczny zbiór rękopismów.

Uładówka (gub. Podolska, pow. Winnicki). Biblioteka sławnego badacza starożytności Jana Potockiego, który tu w r. 1815 życie zakończył. Później wywieziona ztąd.

Uniejów (gub. i pow. Kaliski). Biblioteka przy tutejszym kościele, założona jeszcze w XV. w. przez Tomasza ze Strzempina. W r. 1819 Linde zabrał z téj biblioteki i przewiózł do Warszawy 642 dzieł. I teraz jest tam dosyć ksiąg starych i rękopismów, ale to wszystko w wielkim nieładzie (ob. „Bibl. Warsz.“ 1855. T. II. str. 414—415).

Urdomin (gub. Suwałska, pow. Kalwaryjski). Biblioteka Turczynowiczów, dziedziców tego miejsca.

Użwałda (gub. Witebska, pow. Dynaburgski). Kiedy po roku 1812 zaczęto budować w Dynaburgu fortecę, Jezuitom tamecznym kazano się wynieść, wtedy ze swemi zbiorami przenieśli się do majętności swojéj Użwałda i tam obrali swoją rezydencyę. Posiadali tu dosyć liczną bibliotekę, bo do 7000 tomów zawierającą.

Po wydaleniu Jezuitów z Rossyi bibliotekę tę w r. 1821 przewieziono do Połocka i wcielono do tamecznych pojezuickich zbiorów.

W.

Warklany (w gub. Witebskiej, pow. Dynaburgskim). Biblioteka hrabiów **Borchów**, dziedziców tego miejsca, zawierała do 4000 tomów, **zebrana** po większéj części staraniem hr. J. Borcha (zmarłego 1810 r.).

Warszawa: 1) Biblioteka Załuskich, zebrana staraniem Józefa **Jędrzeja** Załuskiego, referendarza koronnego a późniéj biskupa **Kijowskiego** i Andrzeja Stanisława Załuskiego biskupa Krakowskiego. Ksiądz referendarz koronny z ruiną własnego majątku, z uskąpieniem pierwszych potrzeb do życia, zapamiętale zbierał książki. Nawet kiedy po upadku sprawy Leszczyńskiego w r. 1734 kraj opuścić był zmuszony i w Lotaryngii zamieszkał, opactwem od króla Leszczyńskiego opatrzony, dochód jego przeznaczył na nabywanie ksiąg we Francyi. Po powrocie do kraju dla naprawienia podrujnowanéj fortuny Załuskiego, król August III. opatrzył go opactwem Wąchockiém, a Sapiehowie bogatém probostwem Kodeńskiém. Tym sposobem znacznemi dochodami opatrzony, z całém zapałem znowu wziął się do zbierania książek; przestawał na lekkim posiłku, oszczędzał wydatku a wszystko na książki poświęcał. Wysokie urodzenie ułatwiło mu zainteresowanie możnych panów, stopnie duchowne podały środki do poruszenia zakonników. Wielki kanclerz litewski Jan Fryderyk Sapieha, koadjutor Wileński Józef Stanisław Sapieha, wojewoda Nowogrodzki Józef Aleksander Jabłonowski, biskup Przemyski Wacław Sierakowski, Michał Radziwiłł i wielu innych, sprzyjali i pomagali jego pierwszym usiłowaniom, a chociaż po powrocie swoim z Lotaryngii, Załuski nie miał dawnego znaczenia, wszelako nie tracąc pozyskanych względów ludzi uczonych, opatrywany duchownemi dochodami, tém dzielniéj wpływać mógł na zakony. W gorliwości swojéj niestrudzony, Załuski nawiedzał domy prywatne, biblioteki klasztorne, przetrząsał ich volumina drukowane lub rękopiśmienne, i bardzo rozmaitą drogą do swoich zbiorów pozyzkiwał. Kupił, uwiódł nieświadomych, mieniał się z nimi, dość że swego dopiął, i do swego zbioru ściągnął historyczne i najrzadsze rękopisma, rękopisma starożytnych pisarzy, pierwotnych druków egzemplarze jedyne. Takie biblioteki zbieranie

oczywiście nie mały uszczerbek bibliotekom klasztornym uczyniło. Jakożkolwiek Załuski bardzo często straty zakonników wynagradzał duplikatami swéj biblioteki, pomimo tego zbiory zakonne na zawsze straciły swoje najcenniejsze dzieła. To atoli Załuskiego ksiąg podchwytywanie i frymarczenie niemi tu i owdzie ocuciło niedbalstwo zakonników. Zaczęto gdzie niegdzie katalogować klasztorne biblioteki i większą na nie zwrócono uwagę. Biblioteka Załuskiego otwartą była w Warszawie dla publicznego użytku dnia 3 sierpnia 1747 roku. Obrzęd ten odbył się uroczyście w przytomności króla Augusta III. Załuski sprowadził do niéj umyślnie uczonego Daniela Janockiego na bibliotekarza, dodał mu Jezuitę Stefana Wulfersa do pomocy, a sam czynnie całą administracyą wewnętrzną zajął się. Zostawszy w r. 1758 biskupem Kijowskim, nowe znalazł środki do pomnażania swoich zbiorów; w ostatnich bowiem latach swego życia miał 136,000 złotych rocznego dochodu, jakowy całkiem obracał na pomnożenie biblioteki. Idąc w ślady brata swego, Andrzej Stanisław Załuski, biskup Krakowski, nietylko przyłączył do zbiorów jego swoje książki, także zbiory po królu Janie III. i prymasie Olszowskim (ogółem do 2500 voluminów), ale na pomieszczenie tych zbiorów ustąpił mu zupełnie swojego pałacu, kiedyś Daniłowiczów; nadto testamentem swoim r. 1753 wszystkie trzy swoje pałace: przy Kapucynach, na Krakowskiém Przedmieściu i na Pradze, tudzież dwie kamienice po Karmelitach a niemniéj Falenty i Okęcice jako pomoc dla biblioteki naznaczył. Atoli pod niebytność księdza referendarza w Polsce w latach 1756 i 1757 poodmieniał swoje zamiary i w ostatniéj chorobie cały poprzedni testament przerobił inaczéj. Majętność i pałace, oprócz jednego przy Kapucynach, od projektowanéj fundacyi oderwawszy, donacyi nie zeznał, a tranzakcyi nie uczyniwszy, umarł w tymże roku (1757). Była ztąd kwestya wielka po jego śmierci, gdyż rodzeństwo dopominało się o podział i nietylko że o bibliotece wiedzieć nie chciało, ale nawet do sprzedaży przystąpić zamierzali. Nie było rady. Ksiądz Józef Załuski zapożyczył i zadłużył się, aby spłacić pretendentów i sam jeden został właścicielem biblioteki; ratując zaś na przyszłość od podobnych wypadków, postanowił (r. 1761) zapisać ją krajowi, a Jezuitom pod główny dozór oddać, zastrzegając sobie tylko dożywotni i wolny z niéj użytek do śmierci. Atoli projekt ten nie był od publiczności przyjęty, bo Jezuici i wtedy mieli nieprzyjaciół, biskup tedy zmuszony był wykonanie onego odroczyć. W r.

1764 ponowił on znowu na sejmie prośbę swoją, aby Rzeczpospolita przyjęła w opiekę jego bibliotekę, żądając tylko, aby probostwo Warszawskie z rąk familii Załuskich nie wychodziło. Odmówiono mu wręcz wszystkiego. Załuski przecież nie cofał ofiary. Z innemi wywieziony 1768 r. z Warszawy, w niewoli nie zaniedbywał swoich prac bibliograficznych i czuwał nad swoją biblioteką w Warszawie, gdy uzyskawszy na to pozwolenie władz rossyjskich, potrafił w ciągu swéj niewoli zakupić w Hollandyi 3000 ksiąg, które przyszły do Warszawy. Wróciwszy nareszcie biskup do Warszawy i do biblioteki swojéj w marcu 1773 r., niemałém był dotknięty zmartwieniem. W czasie bowiem jego niebytności, gdy bibliotekarz Janocki, słaby na oczy, nie był w stanie dojrzeć i dopilnować bibliotecznéj posługi, znalazł się podbibliotekarz taki, który przez te lata dwóm Włochom i pewnemu staroście, różne księgi a najwięcéj sztychy z biblioteki sprzedawał za summę 36,000 złp., a zatém ogromną bibliotece zadał szkodę. Zjawiły się przytém szkody, że nie oczyszczone księgi szły na pastwę robactwa; nie małe też szkody wynikły z pożyczania książek. Nie pomału tém strapiony biskup, zachwiał się w swojém dla publiczności wylaniu się, wstrzymał w 1773 r. wypożyczanie; tém trudniéj mu było ze swemi zbiorami rozstać się, projekta uczynienia ich narodowemi zdawał się z niechęcią przyjmować, z tém wszystkiém nie cofał swoich postanowień testamentem w Kałudze ponowionych. Wtém Jezuici zostali skasowani a niebawem i biskup 9 stycznia 1774 r. życie zakończył, zostawiwszy na bibliotece 400,000 złotych długu, familia zaś Załuskich urościła pretensyi na 3,000,000 złp. Jeszcze nie było wprzód w Europie przykładu, aby jeden prywatny człowiek zdołał podobnie ogromną, jak była Załuskich, zebrać bibliotekę. W przeciągu bowiem lat 30 liczba jéj urosła do 300,000 tomów i kilkanaście tysięcy rękopismów. Po zgonie Załuskiego główny nadzór nad biblioteką jego poruczony był Kommisyi edukacyjnéj. Nie mały był kłopot kommisyi z familią Załuskich, która choć pewnego wynagrodzenia wymagała za swoje pretensye. Opóźnione od Stanów Rzeczypospolitej podziękowanie imieniowi Załuskich (na sessyi sejmowéj 2 listopada 1780 r.) nie było zadość czyniące, tak że interes familii odłożony a niezałatwiony został. Tymczasem Kommisya edukacyjna zajęła się biblioteką, poruczyła jéj dyrekcyą Ignacemu Potockiemu, pisarzowi litewskiemu, a czuwała nad bezpieczeństwem i całością. Miejsce, w którém biblioteka umieszczoną była, wypadało zabezpieczyć od ognia, a my-

śleć o jego naprawie, aby zapewnić ochronę zbioru niedogodn złożonego. W téj mierze dołożono wielkiéj ostrożności i pilnoś która czasowo skutkować mogła. A tymczasem obmyślano jakby c narodowéj biblioteki wystawić nową wspanialszą i dogodniejszą b dowę; wiele osób oświadczyło się z niemałemi dla spełnienia tej ofiarami. Wsparcie, które król ofiarował, miało posłużyć na p mnożenie bibiioteki, lecz to jéj nie doszło i biblioteka bez żadnej funduszu zostawała. Naznaczono wszakże później 3000 złp. na pc mnożenie; w r. 1787 na skupienie książek dla biblioteki Załuskic naznaczono tylko 1296 złp., a całkowicie z opłatą osób 9698 złp Pozbawiony wzroku X. Janocki zawsze był téj biblioteki prefektem wyręczał go tedy ks. exjezuita Koźmiński, któremu do pomocy do dany był exjezuita Bartsch; później od r. 1783 Onufrego Kopczyń skiego. Po zgonie Janockiego 1786 r. prefektorstwo czyli biblio tekarstwo objął Koźmiński, a Kopczyński i Bartsch jako jego po mocnicy zostawali. Gorliwy w pracy a w działaniu gorętszy Kop czyński, zwijał się czynnie obok kolegów swoich, nieszczędząc przy tém własnych nakładów. Powyruszał z miejsc swoich księgi, nowy dla nich szyk obmyślił, wszystkie kąty biblioteki uporządkować przedsięwziął, a rozpoczynając ogromną robotę prędko naliczył nie odzyskane potém pretensye (7014 złp.) za poniesione jego wydatki. Lubo jego robota słuszną uzyskała pochwałę, wszelako żywe jéj popieranie ustać musiało gdy nie dostawało funduszu. Lecz pomimo gorliwości i pilności osób pracujących w bibliotece nie mogła ona uniknąć szkód. I tak zdarzało się, że z różnych kosztownych dzieł, dostojne pożyczające osoby pozwalały sobie wycinać sztychy. Ażeby podobnych szkód uniknąc, w r. 1787 postanowiła kommisya wydać prawidła pożyczania książek. w których między innemi postanowiono niewydawać ksiąg inaczéj jak za złożeniem pieniędzy w gotowiźnie w dwójnasób wartości, i z wyznaczeniem terminu zwrotu dzieł; książek zaś rzadkich i rękopisów zupełnie nie wydawać na stronę. W r. 1780 wyszło postanowienie sejmowe, ażeby do biblioteki narodowéj oddawano po jednym egzemplarzu wszystkich dzieł wychodzących w prowincyach koronnych (w prowincyach litewskich oddawano te dzieła do biblioteki akademickiéj w Wilnie). Biblioteka Załuskich posiadała wiele duplikatów; takowe więc częścią sprzedane z licytacyi, a częścią oddane do bibliotek szkolnych. Na sejmie Grodzieńskim 1793 r. postanowiono jednego z Załuskich naznaczyć kuratorem biblioteki narodowéj. Po rozbiorze kraju biblioteka ta w r. 1795

przewieziona do Petersburga. W czasie prędkiego pakowania i przewózki wiele dzieł straciła. Pomimo tego po obliczeniu jéj w r. 1796 w Petersburgu okazało się 262,640 t. 24,573 rycin i do 11,000 rękopism. (Ob. J. Lelewela: Bibliograficznych ksiąg dwoje T. II. str. 109—121).

Nie wiadomo z pewnością, ile dzieł polskich znajdowało się w bibliotece Załuskich, przynajmniéj nigdzie o tém nie ma pewnéj wzmianki, niektórzy liczą do 20.000 tomów (Bentkowski: „Historya Literatury Polskiéj“ t. I. str. 113). Zapewne tu mowa i o pismach polskich wydanych przez Polaków w łacińskim i innych językach. To pewno, że w bibliotece Załuskich po przewiezieniu jéj do Petersburga okazało się nie więcéj jak kilka tysięcy tom. w polskim języku licząc w to i broszury. Jeżeli zaś rzeczywiście było w bibliotece 20.000 tom. polskich, to chyba przed wywiezieniem jéj z Warszawy znaleziono środki usunąć z niéj dzieła polskie. Rękopismów także znajdowało się w bibliotece Załuskich, kiedy ona była w Warszawie, daleko więcéj, niż po przewiezieniu jéj do Petersburga. Wielka szkoda, że i katalogi biblioteki Załuskich rękopiśmienne gdzieś zaginęły. Przeglądając rękopisma biblioteki publicznéj Petersburskiéj, nie znalazłem żadnego, prócz katalogu rękopismów, widzianych przez J. A. Załuskiego w rozmaitych bibliotekach klasztornych w Polsce. Pan Minzloff, bibliotekarz ces. publicznéj biblioteki w Petersburgu, w przedmowie do wydanego przez siebie katalogu publikacyi téjże biblioteki, wymienia wprawdzie 44 katalogi rękopiśmienne rozmaitych kollekcyj, które weszły w skład biblioteki Załuskich; lecz to jest rejestr kakatalogów ułożony przez samego Załuskiego; przytém są to katalogi dawniejsze od r. 1734 do 1760. O późniejszych, ani też o generalnym katalogu całéj biblioteki, nie ma wzmianki. Drukiem ogłosił Janocki tylko opis 400 rękopismów w różnych językach: *Specimen Catalogi codicum manuscriptorum Bibliothecae Załuscianae.* 4to. 175 str. Nadto o wielu rzadszych dziełach i rękopismach Biblioteki Załuskich, znajduje się wiele szczegółów w dziełach tegoż Janockiego: 1) *Nachricht von denen in der hochgräflichen Załuskischen Bibliothek sich befindenden raren polnischen Büchern.* 8vo, Dresden und Breslau, 1747 — 1753. 110. 120, 96 i 228 str. 2) *Polnischer Büchersaal*, 8vo, Breslau, 1756. 3) *Janociana sive clarorum atque illustrium Poloniae auctorum mecenatumque memoriae miscellae,* 3 t. 8vo, Varsoviae. 1676, 1779. 1819, 308, 303 i XLIV, 406 str. Tom trzeci wydał S. B. Linde z rękopismów Janockiego. 4) *Musarum Sarmaticarum Specimina nova.* Wrocław, 1751, 8vo. Prócz innych

rzeczy znajduje się tu spis 131 rekopismów biblioteki Załuskich, do spraw polskich należących. Katalogów duplikat biblioteki Załuskich, sprzedawanych z publicznéj licytacyi w Warszawie, jest trzy: jeden z r. 1762. 8vo, 47 str.; drugi z r, 1765, 8vo, 71 str.; trzeci z r. 1781, 168 str. 8vo. Nadto katalog duplikatów ofiarowanych dla bibioteki Seminaryum Żytomirskiego. 8vo. Warszawa, 1760. 170 str. z trzema dodatkami 40, 25 i 40 str. Prócz wyżéj wzmiankowanego dzieła Lelewela o bibliotece Załuskich, pisał R. Minzloff: *Catalogue des publications de la bibliothèque impériale publique de St. Petersbourg.* 4to. St. Petersbourg. 1861. LIV. i 38 str., gdzie w obszernéj przedmowie umieszczone są nieznane szczegóły o dziełach Załuskiego i jego bibliotece*) 2) Biblioteka króla Stanisława Augusta, zawierała 20.000 tomów najwięcej wybornych i kosztownych dzieł. Zarządzał nią Albertrandy, który ułożył dokładny jéj katalog w 11 tomach iu 4to. Większą połowę téj biblioteki 15.580 tom. nabył Czacki (razem ze zbiorem monet za 7.500 czerw. złot.) dla gimnazyum Krzemienieckiego. Reszta biblioteki, którą król Stanisław August jadąc do Petersburga, zabrał z sobą, po jego śmierci darowaną była przez cesarza Pawła I. Anastazemu (Bratanowskiemu), Mohilewskiemu prawosławnemu biskupowi, później biskupowi Astrachańskiemu, skutkiem testamentu tego ostatniego, przeszła w posiadanie Astrachańskiego prawosławnego Seminaryum. 3) Biblioteki klasztorne: *a*) Biblioteka Kollegium Jezuickiego, do któréj powięk-

*) Biblioteka Załuskich przewieziona do Petersburga, była fundamentem Cesarskiéj publicznéj biblioteki, która następnie wzbogacona 150 tysięcy tomami przewiezionemi z Warszawy r. 1833, oraz wielu innemi zbiorami, posiada do 1,200,000 tomów i przeszło 35.000 rękopismów.— Jest w niéj jeden wydział, tyczący się szczególniéj Polski, a mianowicie oddział dzieł obcych o Rossyi (R o s s i c a) zawierający do 40.000 tomów, gdzie między innémi znajdują się dzieła w polskim i obcych językach o Polsce, tak w kraju jako i za granicą wydane od r. 1815 do naszych czasów. Ogłoszono katalog tego zbioru (litografowany w małéj liczbie exemplarzy) in folio, 1010 str., 1859; wydanie drugie tego katalogu wyszło w Petersburgu, 1874. 2 tom. 8vo. Prócz cesarskiéj publicznéj biblioteki w Petersburgu, znajdują się jeszcze następne ksiegozbiory posiadające polskie rzeczy: 1) Biblioteka duchownéj rzymsko-katolickiéj Akademii, przewieziona tu z Wilna w r. 1835, następnie powiększona wcieleniem do niéj biblioteki b. Warszawskiéj duchownéj akademii, zawiera obecnie do 50.000 tom. 2) Biblioteka Akademii Nauk, gdzie złożona jest Nieświeska biblioteka książąt Radziwiłłów, przewieziona tu w r. 1771. 3) Biblioteka generalnego Sztabu, gdzie przeszła większa część biblioteki Puławskiéj z rę-

szenia wiele przyczynił się rektor X. Stryjański, po kassacie zakonu wcielona do biblioteki Załuskich. *b)* Biblioteka Pijarska zawierała do 20.000 tom. i do 100 rękopismów. Katalog jéj dwa razy był drukowany: pierwsza edycya wyszła w Warszawie 1796. 8vo; druga tamże 1822 r. 8vo, 497 str. Do urządzenia i wzrostu téj biblioteki przyczynili się rektorowie: Konarski, Żeglicki, Wysocki i Kamieński. *c)* Biblioteka XX. Kapucynów, zawierała w r. 1840 przeszło 3.000 tom., w téj liczbie piękny zbiór foliantów wszystkich ojców kościoła. Archiwum całéj prowincyi polskiéj Kapucynów i archiwum klasztoru Warszawskiego. *d)* Biblioteka Missyonarska zawierała do 20.000 t. *e)* Biblioteka XX. Augustyanów dosyć liczna, posiadała niektóre rzadkie dzieła; archiwum tutejszego klasztoru jedno z najdawniejszych w Warszawie. *f)* Biblioteka Karmelitów bosych, założona przez Zakrzewskiego, starostę Trębowelskiego, niegdyś liczniejsza, pod koniec XVIII. i na początku XIX. w. ogołoconą została z wielu rzadkich dzieł przez Załuskiego, Czackiego i innych. *g)* Biblioteka XX. Dominikanów, wzbogacona wielu dziełami i szczególniéj do historyi kościelnéj odnoszącemi się przez X. Jana Damascena Lubienieckiego (um. 1715) już w r. 1709 liczyła przeszło 3.000 ksiąg oprawnych i niektóre rękopisma. W czasie rozruchów wojennych za Księstwa Warszawskiego, została znacznie uszczuploną. *h)* Biblioteka XX. Bernardynów jedna z najbogatszych w swoim czasie, spaliła się w r. 1657. Wszystkie te wspomniane klasztorne biblioteki

---

kopismami. 4) Zbiór dosyć liczny Gazet Warszawskich z XIX. w., znajdujący się przy własnéj Jego Cesarskiéj Mości kancelaryi dla spraw Królestwa Polskiego. 5) Biblioteka przy kościele katolickim św. Stanisława, zawiera do 3.000 tomów i niektóre rękopisma metropolity Siestrzeńcewicza. 6) Biblioteka profesora Antoniego Muchlińskiego, zawierająca kilka tysięcy tomów, a w téj liczbie wiele rzadkich dzieł polskich. Niedawnemi czasy część tego zbioru sprzedana księgarzom Lipskim, a druga część przeważnie polska przewieziona do Warszawy, gdzie i tam professor zamieszkał. 7) Zbiór nowszych dzieł polskich i obcych tyczących się Polski Piotra Aleksandra Wereszczyńskiego, zawierał do 4.000 tom. 8) Zbiór ksiąg dosyć liczny i zawierający kosztowne dzieła metropolity Ignacego Hołowińskiego, po jego śmierci w r. 1855 przeszedł na własność jego familii. 9) Zbiór książek X. Kajetana Piotrowskiego, pijara, zawierający do 1000 tomów, po wyjeździe właściciela z Petersburga w r. 1854 sprzedany częściowo. 10) Zbiór książek Korsaka pomocnika metrykanta w senacie, po jego śmierci wywieziona ztąd. 11) Biblioteka Ignacego Turkułła, ministra sekretarza Stanu Królestwa Polskiego, zawierająca 20.000 tom. Po jego śmierci przewieziona do Warszawy i wcielona do teraźniejszéj biblioteki uniwersyteckiéj.

po kassacie klasztorów w r. 1866 wcielone zostały do Warszawskiéj Głównéj obecnie uniwersyteckiéj biblioteki, wyłączając te dzieła, które wybrane zostały do Cesarskiéj publicznéj biblioteki w Petersburgu i tamże wywiezione. 4) Biblioteka Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk. Początkiem téj biblioteki był dar księcia Adama Sapiehy własnéj jego biblioteki w Kodniu znajdującéj się i do 6.000 tomów liczącéj. Nadto książę Sapieha uczynił zapis na starostwie Preńskiém, w posiadaniu jego będącém, kapitału 100.000 złp. z którego procent po 5.000 złp. miał być używany przez lat 50 na pomnożenie biblioteki. Procent ten pobierało Towarzystwo od roku 1802. Prócz księcia Sapiehy następujące osoby przyczyniły się do wzrostu biblioteki: Prymas Hołowczyc 3.000 tom.; familia Kortuma tysiąc kilkaset tom.; wdowa po doktorze Lafontaine, ofiarowała cały jego księgozbiór, po większéj części z dzieł medycznych się składający; Doktor Bergonzoni także ofiarował znaczny zbiór dzieł medycznych; Radca stanu Łuba tysiąc kilkaset dzieł; hrabia Józef Kossakowski 590 tom.; również F. Krajewski, generał Wincenty Krasiński, X. Bohusz, J. U. Niemcewicz, znacznie wspomogli fundusz biblioteczny. Biblioteka Towarzystwa (otwierana dla publiczności dwa razy na tydzień), na początku 1830 r. liczyła 7.681 dzieł obcych w 13.747 tom. i do 6.000 tom. polskich, tudzież znaczną ilość rękopismów. Zmarły w tymże roku Członek Towarzystwa hr. Józef Sierakowski zapisał jéj zbiór swoich ksiąg i rękopismów. W r. 1833 dzieła obce z téj biblioteki, oraz rękopisma przewiezione zostały do Petersburga i wcielone do tamecznéj publicznéj biblioteki, dzieła zaś polskie pozostały w Warszawie. 5) Biblioteka Liceum Warszawskiego, składała się z następujących zbiorów: Zbiór starożytnych pisarzy i kronik średniowiecznych, kupiony w Berlinie na licytacyi; 2) Biblioteka b. Korpusu Kadetów w Warszawie; 3) Biblioteka Ignacego Krasickiego, arcybiskupa Gnieźnieńskiego, znajdująca się poprzednio w Skierniewicach i zawierająca 5.251 tom. (wiele tu było wspaniałych wydań). Resztę zbiorów naukowych Ignacego Krasickiego, a mianowicie 14.699 portretów znakomitych ludzi i 564 autografów, nabyto dla królewskiéj biblioteki w Berlinie za 1200 złp. Jest drukowany katalog téj licytacyi, pod tyt.: *Catalog der Krasickischen Bücherauction in Berlin.* 1804. 8vo. Prócz tego za Księstwa Warszawskiego miała ta biblioteka funduszu rocznego 10.000 złp. W r. 1814 zawierała do 12.000 tom., następnie wcielona do biblioteki Uniwersyteckiéj. 6) Biblioteka b. Uniwersytetu Warszawskiego.

Za czasów Księstwa Warszawskiego, ministrowie: Spraw wewnętrznych Łuszczewski i Sprawiedliwości Łubieński, postanowili zająć się bibliotekami krajowemi. Łuszczewski zamyślił wszystkie w kraju znajdujące się biblioteki połączyć w jedną. W tym celu wezwał zakony aby wygotowały swoich zbiorów katalogi, któreby w jedno miejsce w stolicy złożone były, a z nich wszystkich jeden ogólny katalog utworzony, za pomocą którego możnaby wiedzieć, gdzie jakie dzieło znaleść, a potrzebujący mógł je mieć sobie użyczone, lub na miejsce do niego jechać. Lękały się zakony jakiego swoich zbiorów zaboru i ociągały się z dopełnieniem tego, a bez wątpienia nie można było wszędzie znaleść zdolnych do wykonania tego osób. Tymczasem Łubieński przedsięwziął zebrać i utworzyć bibliotekę narodową (jak była niegdyś Załuskich). Zgłosił się on do rozmaitych opatów i klasztorów, a drogą wymiany lub z dobrego przyzwolenia z Łubienia, Obry, Bledzewa, Trzemeszna, Przemęta, od kapituły Pułtuskiéj i z innych miejsc znaczne partye ksiąg pozyskiwał. Zakupił przytém za 10.000 złp. zbiór ksiąg po Anzelmie Speiserze; nabył nadto kilkaset ksiąg po Sternaku. Zamyślał nawet minister z własnego zbioru ofiarę uczynić. Zwożone liczne paki składane były w ciasnych biskupa Krakowskiego izdebkach, a że były w bliskości Sądu apellacyjnego, nabyły zrazu nazwiska Biblioteki przy Sądzie apellacyjnym. Wezwany przez ministra znany bibliograf, Mateusz Kozłowski, osadzony w miejscu nadzwyczaj szczupłém i niewygodném, z niedokładnémi spisami, wśród zwalonych książek i pak, których jeszcze część znaczna niespodziewanémi wypadkami wojny zatrzymała się w Wielkiéjpolsce, jął się mozolnéj pracy porządkowania i spisywania nawiezionych książek, nie mało na dobór ich doświadczoną wprawą wpływając. Poodmykał niektóre paki i ułatwiał przystęp do świéżo pozyskiwanych zbiorów pracującym pisarzom, czyniąc je w samym niewygodnym ich składzie pożytecznémi, gdy w tém usunięcie się z ministeryum Łubieńskiego, w niwecz obróciło nadzieję, aby kiedy w przyzwoitsze miejsce opatrzone być mogły. W tym stanie rzeczy doczekał się ten księgozbiór nowéj odmiany, jaka w r. 1817 za nowoutworzonego Królestwa Polskiego zaszła. Utworzono w Warszawie uniwersytet i ten potrzebował biblioteki; połączono zatem licealną bibliotekę z biblioteką przy sądzie apellacyjnym (razem wyniosły do 24.000 tom.) Umieszczono je w pałacu Kazimirowskim i tym sposobem powstała Uniwersytecka biblioteka. Wkrótce przyłączono do niéj bibliotekę Szkoły Prawa i dary osób prywatnych,

między którémi najznaczniejszy był księgozbiór ofiarowany zapisem dla liceum przez zmarłego w r. 1815 Kazimierza Chromińskiego, professora w gimnazyum Swisłockiem do 3.000 tomów wynoszący (rzeczywiście weszło do biblioteki tylko 1.500 tom.) i zawierający wiele rzadkich dzieł polskich, oraz zakupione z czytelni Pfaffa niemieckie książki. Pomnożona w ten sposób biblioteka, potrzebowała biegłéj osoby dla jéj zarządu. Wybór padł na Joachima Lelewela, znanego już z prac historycznych. Tymczasem biblioteka otrzymała nazwę Publicznéj, przy Uniwersytecie Warszawskim. Rektor Liceum S. B. Linde mianowany generalnym dyrektorem bibliotek i muzeów w Królestwie Polskiém, szczególniéj zajął się wielką publiczną biblioteką. Miał w swojém rozporządzeniu 23.000 złp. (rocznie 10.000 z liceum i 13.000 na bibliotekę przeznaczonych). Oprócz tego minister oświecenia (Hr. Stanisław Potocki), zawsze Lindemu przyjazny i życzeniom jego zadosyćczyniący, nie umiał na jego żądanie odmówić i w każdym razie nie szczędził dostarczenia znacznych zasiłków pieniężnych, skoro tylko tém wzrost biblioteki mógł być pomnożony. W tak kwitnącym stanie znajdowała się biblioteka publiczna, kiedy w r. 1818 J. Lelewel rozpoczął obowiązki swego urzędowania jako bibliotekarz i profesor bibliografii pod dyrekcyą Lindego, wspierany pomocą Pawła Zatorskiego vice-bibliotekarza. Obeznawszy się Lelewel z biblioteką, przystąpił niezwłocznie do jéj spisywania i skatalogowania przy pomocy przybranych osób; Jana Piwarskiego, sekretarza, Wiktora Skarbka, kustosza i Kazimierza Sumińskiego, adjunkta. Sam Linde czynny udział przyjął w téj pracy, przyspieszał robotę i wydatków nie żałował. Nadto nie zaniedbywał poruszać wszelkich nadzwyczajnych środków w zakupywaniu znacznéj jeszcze liczby książek na licytacyach, zgoła nie opuszczał żadnéj sposobności nabywania tego, na czém jéj zbywało. Wśród tak postępowych działań zaszło zdarzenie, które na nagły wzrost biblioteki przeważnie wpłynęło. Zdecydowano w r. 1819 kassatę, stósownie do bulli papieskiéj niektórych zgromadzeń zakonnych, a biblioteki ich pod dyspozycyą Komissyi Wyznań Religijnych i Oświecenia publicznego oddano. Biblioteki te miały iść na użytek szkół i seminaryów, a przedewszystkiém na pomnożenie publicznéj przy uniwersytecie. Postanowiono wszystkie biblioteki zniesionych klasztorów sprowadzić do Warszawy. Czynny dyrektor Linde sam wyprawił się w podróż kilkuset mil; aby nawiedzić do 30 klasztorów reformie uległych, jako to: Bożogrobców (Miechowitów) w Mie-

chowie; Cystersów w Sulejowie, Wąchocku, Koprzywnicy, Lendzie, Jędrzejowie; Benedyktynów w Sieciechowie i na Łyséj Górze; Kanoników Regularnych w Czerwińsku, Lubrańcu, Mstowie, Witowie, Hebdowie i Uniejowie; Kamedułów w Bieniszewie, Szańcu, Rytwianach: Kartuzów w Gidlach; różne zakony panien i kilka altaryj całkowicie zniesionych; Paulinów w Oporowie, Brdowie, Łęczeszycach, Wielkich Młynach, Beszowie, Pińczowie. Z tych miejsc wszystkie książki pakował Linde i do Warszawy przesyłał; a w niektórych, jako to: na Łyséj Górze, w Sieciechowie, Miechowie, Hebdowie, Koprzywnicy, wziąwszy część wielką, znaczną zostawił na miejscu do dalszego czasu, uważając je względnie biblioteki publicznéj za dubleta, któreby napróżno zwiezione, obciążały ją. Odwiedzał przytem klasztory Franciszkanów, Bernardynów, Dominikanów, które ochotnie wspierając wielki zakład publiczny, chętnie ofiarowały do niego po kilka książek. Tym sposobem zgromadzono do Warszawy przeszło 50.000 voluminów, zwiezienie których kilkanaście tysięcy złp. kosztowało. Lelewel czynnie się zajął zaopatrzeniem oddziałów brakującemi dziełami i oddzieleniem duplikatów; lecz nie skończywszy téj pracy, w r. 1821 oddalił się do Wilna, zdawszy bibliotekarstwo Adamowi Tomaszowi Chłędowskiemu, który wkrótce ukończył zaczętą przez Lelewela pracę. W zbiorach poklasztornych po odtrąceniu kilkunastu tysięcy duplikatów, okazało się do 40.000 voluminów, które weszły do biblioteki, z tych wiele w broszury porozłączane, stanowiło 50.000 numerów, co wszystko uczyniło bibliotekę dwa razy większą i podniosło ją do 100.000 tomów, a licząc wcale małe książki, może i cokolwiek więcéj. Prócz powyższych nabytków klasztornych, zwiększała się biblioteka kupnem lub wymianą. Jakoż w czasie trzechletniego bibliotekarstwa Lelewela, zakupował Linde wiele książek na publicznych licytacyach: w Ratysbonie po księciu Palmy i Reissachach, w Gripswaldzie po Kosegartenie, w Warszawie po Rogalińskim, w Wiedniu Binzowskie, w Lipsku Weigelowskie, we Wrocławiu, Toruniu, Elblągu i Warszawie w różnych zdarzeniach. Z Puławską biblioteką do kilkuset książek wymieniono; czyniono i mniejsze wymiany, przez co opatrywała się biblioteka w dzieła dobrańsze wszelkiego rodzaju. — Nadto w r. 1828 nabyto od J. Chyliczkowskiego za 60.000 złp. szacowny bardzo zbiór dzieł dawnych polskich razem z broszurami, liczący do 5000 tom. W następnych latach, mianowicie od czasu wydalenia się Stanisława Potockiego z Ministerstwa Oświecenia, zakreślona w wydatkach edu-

kacyjnych oszczędność, nie dozwalała bibliotece poruszać nadzv
czajnemi summami; wszelako roczny fundusz 18.000 złp. etat
przeznaczony, zapewnił wzrost nieprzerwany. Przydać do tego nal
zdarzające się darowizny, a więcéj jeszcze kupno uniwersytetu, kt
stosownie do potrzeb wydziałów, corocznie po kikaset dzieł ze sw
ich dochodów nabywał. W r. 1830 biblioteka ta liczyła 130.989
(w téj liczbie przeszło 6.000 inkunabułów, t. j. dzieł wydanych
r. 1536 i do 30.000 polskich i obcych, tyczących się polskiéj lit
ratury), oraz 1.500 rękopismów, przytem gabinet rycin zawierają
89.429 rycin i 732 dzieł. Zbiory te, wyjąwszy polskie książki,
z obcych dzieł teologiczne i medyczne, w r. 1833 przewieziono d
Petersburga i wcielono do cesarskiéj publicznéj biblioteki. (Ob.
Lelewela *Bibliograficznych ksiąg dwoje*, tom II. str. 174 — 184
339 — 419, gdzie jest opisany szczegółowo stan biblioteki publiczné
w r. 1826; *Przyjaciel ludu*, r. XII. Nr. 5, 6 i 7 i *Tygodnik illu
strowany* r. 1865 T. XII, Nr. 310, 311 i 312). 7) Biblioteka Rad
Stanu w r. 1830 zawierała do 16.000 tom. (w téj liczbie polskich
6.000 tom.) i bogaty zbiór mapp szczególnie krajów polskich. W r.
1833 po większéj części przewieziona do Petersburga. 8) Biblioteka
b. Korpusu Kadetów za króla Stanisława Augusta, wcielona późniéj
do biblioteki Liceum Warszawskiego. 9) Biblioteka szkoły Lekarsk.
wcielona później do Uniwersyteckiéj. 10) Biblioteka b. Seminaryum
głównego składająca się z duplikatów biblioteki uniwersyteckiéj, przed
r. 1830 zawierała do 5.000 tom. 11) Biblioteka b. szkoły górniczéj
zawierała w r. 1820 1331 tom. 12) Biblioteka b. Akademii Medyko-Chirurgicznéj, zawierająca kilka tysięcy tom., wcielona później
do biblioteki Głównéj. 13) Biblioteka b. szkoły Leśnictwa, zawierała
w r. 1830 1712 tom. 14) Biblioteka Astronomicznego Obserwatoryum
w r. 1860 zawierała 2066 tom. (1926 dzieł). 15) Biblioteka Towarzystwa Lekarskiego w r. 1858 zawierała 7.272 tom. W r. 1866
wzbogacona została darem Dra Koehlera przeszło 3000 dzieł treści
lekarskiéj. W r. 1869 zawierała 4607 dzieł i pism peryodycznych,
oraz 271 rozpraw. W tymże roku ogłoszono drukiem jéj katalog.
16) Biblioteka Banku Polskiego. 17) Biblioteka Komissyi Rządowéj
Sprawiedliwości. 18) Biblioteka Teatrów Warszawskich. 19) Biblioteka Główna Okręgu Naukowego Warszawskiego, obecnie Uniwersytecka. Po wywiezieniu w r. 1833 biblioteki uniwersyteckiéj, Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk, Rady Stanu itd., zostawione były z nich w Warszawie książki polskie, z wyjątkiem poli-

tyczno-historycznych, a w obcych językach dzieła teologiczne i leśnarskie. Zbiór ten stanowił początek biblioteki okręgowéj. Następnie została ona wzbogaconą dwukrotnemi darami N. Pana w r. 1840 i 1843 w ilości 9.636 dzieł w 21.069 tom.; daléj przyłączono do niéj bibliotekę b. Komissyi kodyfikacyjnéj (5.000 t.) przywiezioną z Petersburga; Zbiór książek do jurisprudencyi i literatury starożytnéj odnoszących się, zakupiony w księgarni Kirchhoffa i Wiganda w Lipsku; książki po ministrze Turkule (20.000 tom.); po generale Okuniowie (1.400 t.); po generale Symoniczu (350 t.); po Antonim Hlebowiczu (1.200 t.); po Nędzyńskim (400 t.); po Zubellewiczu (800 t.); po szkole Muranowskiéj (500 t.); po Pijarach (1000 t.). Nadto do Głównéj Biblioteki weszły: Zbiór ksiąg A. Cyprysińskiego, Koskomitynowa, senatora Płatonowa, A. Kitajewskiego itd. Biblioteka ta ma prawo pobierania po jednym exemplarzu wszystkich dzieł wychodzących w Królestwie Polskiem. Według etatu z r. 1862 na zakupywanie książek przeznaczono było rocznie 6.000 rsr. Bibliotekarz pobierał rocznie 900 rsr., podbibliotekarz i kustosz po 600, sekretarz 510 rsr. W r. 1866 weszły do biblioteki głównéj księgozbiory pozostałe po skasowanych w Królestwie Polskiem klasztorach, wyłączając te dzieła, które wybrane zostały dla cesarskiéj publicznéj biblioteki w Petersburgu i tamże wywiezione. Ukazem cesarskim z dnia 1 maja 1871 r. biblioteka główna ze znajdującemi się przy niéj gabinetem numizmatycznym i muzeum starożytności oddana pod bezpośrednie zawiadywanie ces. warszawskiego uniwersytetu i przyjęła nazwę Uniwersyteckiéj. Według nowego etatu naznaczono dla zawiadywania biblioteką następujących urzędników: Bibliotekarza (z pensyą roczną 1.200 rsr.), trzech pomocników bibliotekarza (po 600 rsr.) i sekretarza (450 rsr.) Na nabywanie książek do biblioteki 6.000 rsr. rocznie, a na potrzeby kancelaryjne i inne rozchody 2.036 rsr. 1873 r. biblioteka ta zawierała 94.000 dzieł w 178.000 tom. i do 50.000 duplikatów; atlasów 125, mapp i planów 760, nut muzycznych 2220 rysunków i litografij do 2.800, rękopismów do 1000. Biblioteka dzieli się na dwa główne oddziały: polsko-słowiański i obcy. W polsko-słowiańskim oddziale dzieł polskich, liczy się 33.000 (tomów daleko więcéj) w téj liczbie jest do 7.000 duplikatów, a także zaliczono tu i dzieła obce o Polsce lub przez Polaków w obcych językach pisane. Według przedmiotów oddział polski zawiera: Historya polska 1572 dzieła (w 1861 tom.), Geografia i podróże 576 dz. (913 t.), Historya Literatury i Biblio-

grafii 100 dz.; Nauka języków: gramatyki i słowniki 1336 dz. (1482 tom.); Nauki społeczne: polityczne, prawne i ekonomiczne 5.328 dz.; Poezya 2250 dz. (2317 tom.); Teatr 1002 dz. (1196 tom.); Nauki przyrodzone, techniczne 1066 dz. (1117 t.); Filozofia i Pedagogika 539 dz. (638 t.): Sztuki Piękne 100 dz.; Zbiory dzieł (opera) 274 dz. (721 t.); Pism peryodycznych 463 dz. (3450 t.); Matematyka, Nauki wojskowe 854 dz.; Teologia 9778 dz.; Medycyna około 1500 dz.; Historya powszechna 400 dz.; Romanse i powieści przeszło 2.000 dz.; Rozmaitości do 4.000 dz; Rossyjskich dzieł do 6.000 (tom. daleko więcéj), prócz tego do 200 pism peryodycznych zawierających przeszło 4.000 tomów. W innych słowiańskich narzeczach liczy się do 600 dzieł. Co się tyczy oddziału biblioteki w obcych językach, najliczniejszy w niéj wydział teologiczny, zawierający do 11.000 dzieł; daléj medyczny 10.000 dzieł; przyrodzone i matematyczne nauki 10.000 dz.; nauki społeczne 9.000 dz.; Klassycy greccy i łacińscy, oraz nauka języków 5.000 dz.; belletrystyka 5.000 dz.; pism peryodycznych do 2.000 dz. i do 40.000 duplikatów. W r. 1875 liczba tomów biblioteki uniwersyteckiéj wraz z duplikatami dochodziła do 300.000 t. Bibliotekarzami biblioteki głównej byli od r. 1831: Paweł Zaorski, Kazimierz Sumiński i Józef Przyborowski; obecnie zarządza od r. 1871 biblioteką uniwersytecką Mikołaj Barsow. (Ob. „Bibliotekę Warszawską“ 1875 r. T. I. str. 409 — 420). 20) Biblioteka Studencka przy Uniwersytecie Warszawskim w r. 1870 zawierała 1553 dzieł w 3.168 tomach. 21) Biblioteka Gimnazyum rossyjskiego, obecnie pierwszego, niedawno założona, zawierała w r. 1867 dzieł 1195 w 3.100 tom; prócz téj jest jeszcze kilka gimnazyalnych bibliotek. 22) Biblioteka b. Warszawskiéj rzymsko-katolickiéj duchownéj Akademii, zawierała do 15.000 tom.; po zamknięciu Akademii w r. 1868 wywieziona do Petersburga. 23) Biblioteka Seminaryum duchownego rzymsko-katolickiego. 24) Biblioteka b. Gimnazyum realnego, późniéj przewieziona do Puław i wcielona do biblioteki tamecznego Instytutu Agronomicznego. 25) Biblioteka Instytutu Aleksandryjsko-Maryjskiego wychowania panien. 26) Biblioteka b. szkoły Sztuk Pięknych. 27) Biblioteka Komitetu cenzurnego. 28) Biblioteka senacka, zawierająca kilka tysięcy tom., wcielona obecnie do Biblioteki Głównéj. 29) Biblioteka b. Towarzystwa Rolniczego, zawierała przeszło 1000 tomów. 30) Biblioteka Kapituły Rzymsko-katolickiéj. 31) Biblioteka Towarzystwa farmaceutycznego, założona w r. 1871, zawiera 1000 tom. 31) Biblioteka

Resursy Obywatelskiéj. 33) Biblioteka b. Komissyi rządowéj Spraw wewnętrznych i duchownych, wcielona do Biblioteki Głównéj. Biblioteki prywatne: 1) Biblioteka Ordynacyi Zamojskich, zawiera razem z duplikatami do 100.000 tom. i tysiąc kilkaset rękopismów. Do składu jéj między innemi weszły: a) Biblioteka b. akademii Zamojskiéj; b) Zbiór ksiąg artysty dramatycznego P. Werowskiego, składający się z 4.000 tomów wyłącznie dzieł dramatycznych; w téj liczbie prawie kompletny zbiór dzieł dramatycznych polskich; c) Zbiór Kazimierza Brodzińskiego; d) Zbiór Andrzeja Zamojskiego; e) Zbiór prof. Adryana Krzyżanowskiego, składający się z 10.000 t. dzieł polskich lub polsk. literatury tyczących się, w obcych językach: f) Zbiór ksiąg polsk. i Polski tyczących się, do kilku tysięcy t. zawierający Wł. Trębickiego z Linowa, itd. Bibliotekarzem obecnie jest Józef Przyborowski. 2) Biblioteka Ordynacyi hr. Krasińskich, zawierała do 7.900 dzieł i broszur (licząc w to książki przywiezione ze Złotego Potoku, majętności hr. Krasińskich. W r. 1860 przyłączone zostały do téj biblioteki zbiory K. Świdzińskiego składające się z 9.500 dzieł w 12.449 tom., 5988 broszur, 943 rękopism., aktów pojedynczych i autografów, przeszło 6.000. Zbiory Świdzińskiego przeważnie zawierają rzeczy polskie lub w obcych językach Polski tyczące się. (Ob. o nim pod nazwiskiem Chodorków.) Do zbiorów Świdzińskiego należą jeszcze książki zebrane przez niego dawniéj i umieszczone w Krakowie i Rogalinie (w W. Ks. Poznańskiem) a obecnie sprowadzone do Warszawy. Przy połączeniu biblioteki hrabiów Krasińskich ze zbiorami Świdzińskiego, familia Świdzińskich przeznaczyła 3.000 złp. rocznie na wydawanie Roczników biblioteki. Hr. Ludwik Krasiński na dobrach swoich zapisał rocznie 6.000 złp. na rzecz biblioteki; hr. Karol Krasiński zapewnił 2.000 złp. rocznegu funduszu i przyłączył do tych zbiorów swoją prywatną bibliotekę. Do tychże zbiorów przekazał swoją bibliotekę hr. Leon Łubieński, zmarły w r. 1860. W r. 1874 nabyto dla téj biblioteki ciekawy bardzo zbiór dyplomatów i rękopismów senatora Romualda Hubego. Bibliotekarzem obecnie jest Władysław Chometowski. Kosztem téj biblioteki i pod redakcyą jéj bibliotekarza, wydano: 1) Biblioteka Ordynacyi Krasińskich, r. 1868—1872. Tomów 5 in 8vo. Warszawa, str. 324, 865, 430, 503, XXV. i 33, i 374. 2) Biblioteka Ordynacyi Krasińskich. Muzeum Konstantego Świdzińskiego. T. I. 8vo. Warszawa. 1875. 193 str. (Ob. „Kłosy“ 1875 Nr. 517). 3) Biblioteka i Zbiór osobliwości do historyi naturalnéj księcia Dominika

Radziwiłła, kanclerza W. Ks. Litewskiego (za Augusta II.) kupio od Bernicyusza, kanonika Warszawskiego za 1000 luidorów. Umi szczone były w pałacu książąt Radziwiłłów przy ulicy Miodow Gdzie się później te zbiory podziały, niewiadomo. 4) Biblioteka g nerała Kokceja zm. w r. 1780, po jego śmierci sprzedana z licytac 5) Biblioteka radcy Friesego sprzedana z licytacyi w r. 1798. Je w druku jéj katalog wydany w Warszawie tegoż roku. 6) Bibliotel Antoniego Jakubowicza, zawierała przeszło 10.000 dzieł; celow tam szczególniéj zbiór słowników w rozmaitych językach. Po śmier Jakubowicza 1843 r. sprzedana z licytacyi. 7) Biblioteka Henryk Steckiego (przewiezіona tu z dóbr jego Raśniki na Wołyniu w r 1857), bogata szczególniéj w dzieła polskie. 8) Biblioteka hr. Leon Łubieńskiego, zmarłego w r. 1860, przyłączona do biblioteki hra biów Krasińskich. 9) Biblioteka profesora Adryana Krzyżanowskieg zawierająca do 10.000 tom. polskich lub Polski tyczących się; po śmierci jego r. 1852) zakupiona przez hr. Zamojskich i wcielona do biblioteki Ordynacyi Zamojskich. 10) Biblioteka hrabiów Kossakow skich. 11) Biblioteka hr. Aleksandra Chodkiewicza, zawierająca do 17.000 tom., w r. 1818 częścią sprzedana z licytacyi, a reszta wy wieziona do Młynowa, dóbr Chodkiewiczowskich na Wołyniu. 12) Biblioteka Ignacego Rżończy, zm. w r. 1852, składała się z sa mych prawie dzieł polskich i zawierała wiele rzadkości bibliografi cznych; sprzedana częściowo. 13) Zbiór ksiąg polskich dawnych i rękopismów Kajetana Kwiatkowskiego, niegdyś najbogatsza w War szawie, kupiony przez hr. Tytusa Działyńskiego za 2000 czerw. złot. i wcielona do zbiorów Kórnickich. 14) Biblioteka Wilczyńskiego za wierała do 6.000 tom., obecnie nabyta przez Gustawa Zielińskiego i przewieziona do jego majętności Skępe. 15) Zbiór ksiąg dawnych polskich i broszur Jana Chyliczkowskiego, zawierający do 5.000 t., w r. 1828 za 60.000 złp. zakupiony do biblioteki Uniwersyteckiéj w Warszawie. 16) Biblioteka Tadeusza Mostowskiego, sprzedana częściowo. 17) Biblioteka hr. Aleksandra Przezdzieckiego, dosyć licz na, szczególnie bogata w dzieła historyczne polskie, posiada nie które rękopisma. 18) Zbiór ksiąg polskich dawniejszych K. W. Wój cickiego, zawiera wiele rzadkości bibliograficznych. 19) Zbiór ksiąg Hip. Skimborowicza zawiera do 2000 t. 20) Biblioteka hr. Gra bowskiego, przewieziona do Warszawy w r. 1861, zawiera oprócz wielu rzadkich dzieł, mnóstwo ważnych rękopismów. 21) Biblioteka Kosseckiego, zawierająca kilka tysięcy tomów, w téj liczbie wiele

nadkości bibliograficznych. W r. 1860 sprzedana hr. R. Tyzenhauzowi za 7.000 rsr. 22) Biblioteki hr. Jana Bielińskiego, Aleksandra Bnińskiego, Macieja Wodzyńskiego i hr. Władysława Ostrowskiego, były w Warszawie przed r. 1830. 23) Biblioteka hr. Józefa Sierakowskiego, zm. w r. 1831, przekazana b. Towarzystwu Warszawskiemu Przyjaciół Nauk. 24) Biblioteka rzeczywistego radcy tajnego Romualda Hubego, składająca się po większéj części z dzieł prawnych. Część katalogu téj biblioteki, zawierająca spis dzieł do prawodawstwa Włoskiego, ogłoszono drukiem w Warszawie w r. 1864. W r. 1869 biblioteka ta kupiona do uniwersytetu Odesskiego. 25) Biblioteka profesora W. A. Maciejowskiego, zawiera do 1300 dzieł i kilkadziesiąt rękopismów. 26) Biblioteka radcy tajnego p. Muchanowa. 27) Biblioteka Teofila Rybickiego, zm. w r. 1859, składająca się z dzieł treści ściśle naukowéj. 28) Biblioteka generała Józefa Mrozińskiego, dosyć liczna i kosztowna, zamożna najwięcéj w dzieła poświęcone botanice, w polskim, francuskim i niemieckim językach. Po śmierci Mrozińskiego w 1838 r. wywieziona do Lwowa. 29) Biblioteka K. J. Minasowicza, zm. w r. 1854. 30) Biblioteka Karola Wyrwicza, zm. w r. 1793. Na kilka lat przed śmiercią sprzedał ją generałowi Ignacemu Działyńskiemu. 31) Biblioteka M. Gugemusa, zegarmistrza nadwornego króla Stanisława Augusta, zm. w r. 1820, zawierała do 600 t. dzieł wyborowych. Nabył ją jeden z profesorów b. uniwersytetu Warszawskiego. 32) Biblioteka Karola Łaskiego, dosyć liczna, przeważnie prawna, zawierająca wiele rzadkich dzieł polskich i niektóre rękopisma. 33) Biblioteka prawnicza Ksawerego Szaniawskiego, prof. b. uniwersytetu Warszawskiego, zm. w r. 1830, przekazana dla biblioteki Uniwersyteckiéj. 34) Biblioteka i gabinet historyi naturalnéj Arenta, żyjącego w drugiéj połowie XVIII. w. 35) Biblioteka Kazimierza Stronczyńskiego. W r. 1856 nabył ją hr. Wiktor Baworowski i przyłączył do zbiorów swoich we Lwowie. 36) Zbiór ksiąg polskich Leona Rogalskiego, zawierający wiele rzadkości bibliograficznych. 37) Biblioteka J. Wolskiego, artysty dramatyczn. zm. w r. 1838, zawierała do 4.000 tom. 38) Biblioteka Ksawerego Pusłowskiego, zm. w r. 1874, zawierająca wiele rzadkich dzieł polskich i niektóre rękopisma, obecnie przewieziona do Królikarni (pod Warszawą) majętności Pusłowskich. 39) Zbiór książek F. M. Sobieszczańskiego. 40) Zbiór książek Antoniego Muczkowskiego, zawierający do 10.000 tom. (licząc w to broszury, których było mnóstwo), po śmierci właściciela w r. 1852 sprzedana częściowo. 41)

Zbiór ksiąg Stanisława Lisowskiego, zm. w r. 1852, zawierał ki set dzieł historycznych polskich. 42) Biblioteka prof. Antoniego I chlińskiego, przeważnie polska, zawiera wiele rzadkich dzieł. 43) blioteka Juliana Bayera. 44) Biblioteka prawna A. Trzetrzewińskie 45) Biblioteka dramatyczna R. Buhrke, zm. w r. 1869, sprzeda z licytacyi. 46) Biblioteka bankiera Leopolda Kronenberga. 47) I blioteka księcia J. Tadeusza Lubomirskiego. 48) Biblioteka Banz mera, sprzedana z licytacyi w r. 1869. 49) Biblioteka L. Pietr sińskiego zm. 1865, zawierała do 1000 dzieł. Po śmierci właścicie sprzedana z licytacyi. Archiwa: 1) Archiwum Główne Król. Polsi obejmuje akta i księgi różnéj treści, tyczące się spraw tak publi cznych jako i prywatnych dawnéj Polski; dzielą się według treśc na następujące działy: a) Akta Metryki Koronnéj ksiąg 411, fol.*) b) Sigillata od r. 1658 — 1792 ksiąg 43. c) Akta kanclerskie od r 1742, ksiąg 84. Trzy te oddziały opatrzone są summaryuszami. d) Akta Metryki Litewskiéj od r. 1386 do r. 1551, 29 tom. in fol. Jest to kopia Metryk Litewskich; przepisana w r. 1773 polskiemi głoskami. Jest także kilka ksiąg Litewskich późniejszych, obejmujących konfirmacye, nobilitacye, indygenaty, itd. od r. 1775 do 1792. e) Akta Sądów Assesoryi Koronnéj od r. 1430 do 1782, ksiąg 489. Nadto osobno ksiąg 22 oddanych z Ratusza miasta Staréj Warszawy, zawierają akta sądów assesorskich. f) Acta comitialia et relationum są w związku z aktami sądów assesorskich; jest ich ksiąg 29. od r. 1591 do 1750. g) Akta Sądów Referendarskich od r. 1591 do 1791, ksiąg 65. h) Acta apellationum terrarum Podlachiae od 1538 do 1545 r., ksiąg 4. i) Konstytucye czyli uchwały sejmowe od r. 1710 do 1793, częścią drukowane, częścią w rękopismach oryginalnych urzędownie poświadczone, voluminów 27. k) Akta Rady Nieustającéj od r. 1775—1785, ksiąg 39; są to kopie; oryginały w Petersburgu. l) Acta conventionalia, tj. wyroki sądów sejmowych Warszawskich od r. 1579 — 1702, ksiąg 50. m) Akta Sądów Marszałkowskich od r. 1611 — 1792, ksiąg 354. n) Akta Komissyi edukacyjnéj i Akta po-Jezuickie, przewiezione w r. 1810 do Krakowa, od

*) Część Metryki Koronnéj wywieziona została (r. 1828) do Moskwy i umieszczona w tamecznem Głównem Archiwie Ministeryum Spraw Zagranicznych. Jest projekt przeniesienia tamże i Metryki Litewskiéj, znajdującéj się obecnie w Petersburgu. (Ob. „Wiestnik Ewropy“ 1875, Maj, str. 401 — 409).

1771 do 1789 r., ksiąg 83. o) Akta komissyi skarbowéj od 1764 do 1794 r. ksiąg 67. Nadto należą tu księgi oblat dokumentów i długów zagranicznych przez obywateli polskich zaciąganych, tudzież cełów od r. 1777 do 1794, ksiąg 15. Dalej komparacyonarze i regestra wpisów, ksiąg 64, od 1764—1794 r. p) Akta trybunału Radomskiego 1546—1746 r., ksiąg 85. Do tego należą Akta Trybunału skarbowego Lubelskiego z lat: 1650, 1659 i 1674, ksiąg 5. Akta Trybunału Lwowskiego 1653—1697, ksiąg 12. r) Akta Komissyi Wojskowéj 1765—1793, ksiąg trzysta kilkadziesiąt, oraz dwieście kilkadziesiąt plik. s) Akta lustracyi i rewizyi dóbr królewskich 1554—1766, ksiąg dwieście kilkadziesiąt. t) Akta kameralne solne 1493—1783, ksiąg 613 i od r. 1709—1794, ksiąg 181. u) Taryffy pogłównego żydowskiego od r. 1765—1788, ksiąg 30. w) Akta Nuncyatury, 1578—1759, ksiąg 180 i plik 140. Część aktów Nuncyatury, za świadectwem X. L. Łętowskiego, ma się znajdować w archiwum nuncyatury Wiedeńskiéj. x) Akta Komissyi bankowéj, wyznaczonéj przez dwory: rossyjski, austryacki i pruski, do upadłych banków: Teppera, Prota Potockiego, itd., ksiąg 360. y) Akta Stanu Cywilnego Wojska Polskiego 1826—1830, ks. 108. z) Akta Trybunałów dawnych polskich w Piotrkowie i Lublinie odbywanych: Piotrkowskiego 1578—1792, ksiąg 1332; Lubelskiego 1579—1792, ksiąg 923, zeszyt. 772, tek 32. aa) Akta ziemstwa i grodu Warszawskiego, tudzież powiatu Błońskiego i Tarczyńskiego 1421—1792, ksiąg 1036. bb) Akta miasta Warszawy i jego jurydyk. cc) Akta Galicyjskie ze Lwowa sprowadzone, dotyczące funduszów kościelnych i klasztornych, szpitali, itd. 1794—1800 plik kilka tysięcy. dd) Akta Pruskie, podobnie jak powyższe, obejmują czynności wszelkiego rodzaju w sprawach publicznych i rządowych w prowincyach do Pruss odpadłych po r. 1793, plik kilka tysięcy. Nadto w ostatnich czasach przybyło: ee) 25 plik akt poJezuickich; ff) 28 ksiąg i plik tyczących się bractwa ś. Łazarza. gg) 1663 ksiąg i plik dotyczących głównie czynności skarbowych, rachunków królewskich stołowych, itd. od XIV. do końca XVIII. w. Naczelnikiem Archiwum głównego jest obecnie Adolf Pawiński. 2) Archiwum sekretne zawierające akta dyplomatyczne za dawnych czasów przechowywano w Krakowie na Zamku, w r. 1761 przewiezione do Warszawy, spisane szczegółowo w r. 1839 przez Walentego Herburta, zawiera wszystkich dyplomatów sztuk 1462. Najdawniejszy jest z r. 1215. 3) Archiwum akt dawnych w Warszawie, obejmuje akta po

wiatów Brzesko-Kujawskiego, Kowalskiego, Przedeckiego, Brzezi skiego, Radziejowskiego, Łęczyckiego, Orłowskiego, Kamieńczyko skiego, ziemi Rawskiéj, Sochaczewskiéj, Gostyńskiéj i Czerskiéj razem ksiąg 2.759 od r. 1385 — 1810. 4) Archiwum Główne S natu. 5) Archiwum Komissyi Rządowéj Sprawiedliwości. 6) Arch wum b. Komissyi Rządowéj spraw wewnętrznych i duchownych. Archiwum b. Komissyi rządowéj przychodów i skarbu. 8) Archiwu kapitulne zawiera dyplomata od r. 1402 i akta kapituły od r. 151 9) Archiwa prywatne: Ordynacyi hrabiów Zamojskich, familijne hr Krasińskich, hrabiów Kossakowskich, itd. Zasługuje tu na wzmiank zbiór dokumentów familijnych, składający się przeszło z 200 tom in fol. i zawierający między innémi rzeczami prace genealogiczne W Wielądka. Znajdował się poprzednio przy biurze informacyjném J. Kaczanowskiego, a obecnie nabyty przez hr. Włodzimierza Platera za 1500 rsr. i przyłączony do zbiorów jego w Wiśniowcu. O archiwach pisali: Walenty Skorochod Majewski „Rzecz o archiwach“ w Rocznikach Towarzystwa Warszawskiego Przyjacioł Nauk. T. VIII. str. 196 i następ. i osobno w r. 1813 wydane; nadto z dodatkami przedrukowane w dziele jego o Słowianach, str. I. — XXXII. Adam Powstański: „Wiadomość o Archiwum krajowém“. 8. Kraków. 1824. 139 i 78 str. Poprzednio wydrukowana była w „Rocznikach Towarzystwa Naukowego Krakowskiego“, T. IX., str. 285 — 423, T. X., str. 319 — 396. Ignacy Daniłowicz w dziele: „Kniha Posolskaja Metryki Wielikaho Kniażestwa Litowskaho. 4. Moskwa. 1843. T. I. str. III. do XX., 321 i następ. Szczegółowy opis archiwum głównego w Warszawie, sporządzili: J. W. Stężyński Bandtke i W. Herburt w r. 1835 z opisem każdéj po szczególe księgi. Spis ten w 30tu tylko exemplarzach wylitografował Feliks Bentkowski. Warszawa 1840. 213 str. Nadto treściwą ale dokładną napisał wiadomość o archiwach Leopold Hubert w „Encyklopedyi Powszechnéj (większéj) T. II. str. 104 — 112.

Warta (gub. i pow. Kaliski). Biblioteka XX. Bernardynów, zawierała (w r. 1861) 2.453 dzieł, w téj liczbie 512 polskich, 1754 łacińskich i 187 gockim drukiem.

Wasilówka (gub. Podolska, pow. Bracławski). Biblioteka Sobańskich, dziedziców tego miejsca, zawiera kilka tysięcy tomów.

Wąchock (gub. Radomska, pow. Opatowski): 1) Biblioteka XX. Cystersów, dawniejsza w r. 1656 zniszczona razem z archiwum w czasie najścia Rakocego, nowsza biblioteka po kassacie zakonu w r.

1819 przewieziona do Warszawy (w liczbie 2438 t.) i wcielona do uniwersyteckiéj. 2) Biblioteka XX. Pijarów w r. 1830 zawierała 1722 tom. oraz 69 atlasów i kart gergraficznych.

Werbka Wołoska (gub. Podolska, pow. Jampolski). Biblioteka Kociubińskich.

Werki (pod Wilnem): 1) Biblioteka XX. Dominikanów, dawniejsza spaliła się w r. 1812, późniejsza zawierała tylko 250 tom. Klasztor zniesiony w r. 1850. 2) Biblioteka przeszło 5.000 tom. zawierająca i Archiwum książąt Witgensteinów, dziedziców tego miejsca.

Werinia (Galicya, obw. Rzeszowski). Biblioteka hrabiów Tyszkiewiczów.

Węgrów (gub. Siedlecka): 1) Biblioteka XX. Kommunistów, którzy tu szkoły utrzymywali. Po skasowaniu tego zgromadzenia, biblioteka oddana do b. Seminaryum dyecezyalnego w Janowie. 2) Biblioteka XX. Reformatów, po skasowaniu klasztoru w r. 1865 przeniesiona do tamecznego probostwa.

Wielkie Młyny (gub. i pow. Kaliski). Biblioteka XX. Paulinów, po zniesieniu klasztoru w r. 1819 przewieziona do Warszawy i wcielona do biblioteki Uniwersyteckiéj.

Wielkie Oczy (w Galicyi, w obw. Przemyskim). Biblioteka klasztorna XX. Dominikanów.

Wieliczka (w Galicyi): 1) Biblioteka szkoły wydziałowéj. 2) Biblioteka Czytelni ludowéj, zawiera przeszło 400 dzieł.

Wieliż (gub. Witebska). Biblioteka szkoły powiatowéj.

Wielko-Wola (gub. Radomska, pow. Opoczyński). Biblioteka klasztoru XX. Bernardynów.

Wieluń (gub. Kaliska): 1) Biblioteka szkoły powiat. 2) Biblioteka XX. Augustyanów.

Wierzbowa (gub. Podolska, pow. Jampolski). Biblioteka Stanisława Perłowskiego, dziedzica tego miejsca.

Wierzchów (gub. Grodzieńska, pow. Brzeski). Biblioteka X. J. Małyszewicza, proboszcza tutejszego, zawiera wiele rzadkich dzieł polskich i niektóre rękopisma. Niedawnémi czasy przewieziona do Goniądza (gub. Grodzieńska, pow. Białostocki).

Wierzchownia (gub. Kijowska, pow. Skwirski), W pierwszéj połowie XIX. w. był tu dość liczny księgozbiór Zlańskich, niegdyś dziedziców tego miejsca, późniéj wywieziony do Pustochi (majętności w tymże powiecie).

Wigry (gub. Suwałkska, pow. Augustowski). Biblioteka t
szego klasztoru XX. Kamedułów; po kassacie ich w r. 1800 od
w rozporządzenie miejscowéj władzy duchownéj.

Wilkołaz (gub. Lubelska, pow. Lubartowski). Biblioteka
ścioła tutejszego, wzbogacona wielu kosztownemi dziełami X. i
łata Trębińskiego.

Willanów (pod Warszawą). Biblioteka hr. Potockich, dziedzi
tego miejsca. Założoną została przez króla Jana III. Następnie
Willanów dostał się na własność książąt Lubomirskich pod koi
XVIII. w., biblioteka tutejsza wzbogaconą została kopiami wi
historycznych rękopismów z biblioteki Załuskich. Na początku X.
wieku Willanów przeszedł we władanie hrabiów Potockich, od
tutejsze zbiory naukowe znacznie wzrosły. Między innémi przyłączo
do tutejszéj biblioteki zbiór ksiąg polskich A. E. Koźmiana, zn
dujący się poprzednio w Piotrowicach i zawierający do 2000 tom
oraz bibliotekę Słubicką. Obecnie biblioteka Willanowska posia
do 60.000 t. i pzzeszło 300 rękopismów. Jest tu także bogate a
chiwum familijne Lubomirskich i Potockich. Z bibliotekarzy tute
szych zasługują na wzmiankę Hipolit Kownacki i zmarły niedawn
Stanisław Przyłęski.

Wilno: 1) Biblioteka królewska na Zamku Wileńskim. Kr
Zygmunt I. zbierał książki i w Wilnie na Zamku je składał. Zbior
jego po większéj części z rękopismów złożone, obejmowały księg
ruskie, łacińskie i czeskie, oraz nieco ksiąg drukowanych łacińskich
Były to księgi liturgiczne, biblijne cokolwiek kazań, kronik, par
foliałów do prawa polskiego, więcéj do rzymskiego. Regestr tego
zbioru, do 70 ksiąg zawierający, jeszcze z r. 1510, wyjęty z akt
metryki litewskiéj, wydrukowany w J. Lelewela „Bibliograficznych
ksiąg dwoje“ T. II. str. 97—99. Zygmunt I. kupował księgi w zna-
cznéj ilości, ale niewiadomo czy późniéj zbiór swój innego rodzaju
księgami wzbogacił. Syn jego Zygmunt August naśladując ojca
swego w utrzymaniu królewskiéj w Wilnie biblioteki, pomnożył ją
ztarożytnemi pisarzami i dziełami filologicznemi. Biblioteka ta dosyć
już liczna oddana była w dozór Łukaszowi Górnickiemu. Cały ten
zbiór szacowany naówczas 10,000 czerwonych złotych, król Zygmunt
August umierając w r. 1572 zapisał do biblioteki Kollegium Jezu-
ickiego w Wilnie, wyjąwszy z tego graduały, agendy, mszały i inne księgi
teologiczne, zapisane kościołowi S. Anny. 2) Biblioteka Akademicka
późniéj Uniwersytecka. Wspomniany wyżéj dar króla Zygmunta

gusta stał się zasadą późniejszéj biblioteki akademickiéj, kolle- bowiem Jezuickie nie miało dotąd innych książek, prócz tych e w r. 1571 kapituła Wileńska, za wstawieniem się biskupa arowała onemu po zmarłym bez testamentu suffraganie Wileń- Albinie. Gdy następnie w r. 1579 Jezuici otrzymali od Ste- Batorego przywilej na otwarcie Akademii, biblioteka ich coraz ej wzrastała darami to biskupów i kanoników Wileńskich, to znowładców litewskich. I tak biskup Waleryan Protasowicz (ten co Jezuitów do Wilna sprowadził), zapisał mu cały swój księ- biór, z kilku tysięcy tomów złożony; daléj oddali swe księgi do lioteki akademickiéj biskupi: Eustachy Wołłowicz, Wileński (1630) Mikołaj Pac Żmudzki (1619); Łukasz Krasnodębski, proboszcz Ol- ński, Kazimierz Wojsznarowicz kononik Wileński; Mikołaj Di- s dziekan Wileński; biskup K. Brzotowski, który zbiór swój dzy kapitułę i akademię rozdzielił, Maciéj Józef Ancuta koad- tor Wileński i t. d. Lecz najbardziéj wzbogacił akademicką bi- liotekę Kazimierz Lew Sapieha, naówczas marszałek nadworny li- wski. Darował on (r. 1655) Jezuitom Wileńskim bibliotekę swoją ożańską, z najwyborniejszych autorów złożoną, przez Lwa Sapiehę ja swego i przez siebie zebraną, obowiązując Jezuitów aby wie- znie przy akademii, pod nazwiskiem Sapieżyńskiéj zostawała. Zbiór ten liczył do 3000 tomów i niektóre ważne rękopisma. Na omnożenie biblioteki były następujące fundusze: W r. 1623 Adryan Wierzbicki, sekretarz królewski, zapisując dobra Błonie Jezuitom Wileńskim, przeznaczył z nich 100 czerwonych złotych polskich rocznie na przykupywanie książek. Księża Kazimierz i Michał Wie- bickcy wyłożywszy w r. 1746 na wewnętrzne potrzeby biblioteki Wileńskiéj około 16,000 złp., przeznaczyli jeszcze 368 złp. rocznie na pomnożenie biblioteki. Sami też Jezuici znaczne koszta łożyli na kompletowanie swoich zbiorów naukowych. W czasie wojny r. 1655 biblioteka akademicka przewieziona do Królewca, zkąd po po- koju Oliwskim, znowu sprowadzona do Wilna, znacznie uszczuplona w czasie drogi i przez zabory Szwedzkie. W czasie pożaru Wileń- skiego r. 1748 także znacznie nadwerężona. Po zniesieniu Jezuitów Kommissya edukacyjna przyłączyła do biblioteki akademickiéj księ- gozbiory pojezuickie z Kroż, Kowna i Grodna. W r. 1777 nabyto dla akademii zbiór książek, które posiadał w Wilnie Bisio, a w r. 1780 według ustawy sejmowéj akademia otrzymała prawo pobierania po jednym egzemplarzu wszystkich nowowychodzących dzieł w Li-

twie. W r. 1781 król Stanisław August darował akademii niektór dzieła. W tymże roku Kommisya edukacyjna przeznaczyła na utrzy manie bibliotekarza z pomocnikiem 2000 zł. p.; na wypisywani pism peryodycznych 2000 złotych polskich i tyleż na zakupieni książek. Po kassacie Jezuitów bibliotekarzem był X. Józef Pazowski (pobierał pensyi 600 złp.), po nim X. Tadeusz Mackiewicz a r. 1792 został bibliotekarzem X. Fabian Litwiński. W tymże roku nabyto w Warszawie za 3600 złp. zbiór książek medycznych po regimentsfelczerze Otto. Po Litwińskim czas niejaki obowiązki bibliotekarza pełnił X. Augustyn Tomaszewski. W r. 1803 akademia Wileńska otrzymała nowy etat i nazwę Uniwersytetu. Na pomnożenie biblioteki oraz na pensyę bibliotekarza z pomocnikami naznaczono po 2000 r. sr. rocznie; lecz uniwersytet prócz summ etatowych miał inne dochody i na bibliotekę w niektórych latach wydawał daleko więcéj. Zaniedbana zbiegiem okoliczności biblioteka potrzebowała ogromnéj pracy i znajomości rzeczy. Tym końcem w r. 1805 bibliotekarstwo poruczoném było profesorowi Grodkowi (pełnił ten obowiązek do saméj śmierci przypadłéj w r. 1826, pobierając dodatkowéj pensyi r. sr. 500 rocznie). Pomocnikiem bibliotekarza został Kazimierz Kontrym (z płacą po 500 rs. rocznie); prócz tego dla prędszego uporządkowania biblioteki naznaczono jeszcze trzech nowych pomocników z pensyą po 300 rs. każdemu. Zaraz biblioteka otwartą została do publicznego użytku i rozpoczęto jéj uporządkowanie i spisywania. Po uskutecznieniu téj pracy okazało się (roku 1812) dzieł 13,254 w 18,025 tom. W r. 1816 postąpiło do uniwersyteckiej biblioteki 2200 tom. ze Słuckiéj pojezuickiéj biblioteki. W r. 1819 cesarz Aleksander I. naznaczył kilkanaście tysięcy rs. na pomnożenie biblioteki. Nowo zakupionemi dziełami za tę summę biblioteka podniesioną została do 40,000 tom. Rękopismów było kilkadziesiąt, w téj liczbie rękopisma J. Albertrandego w 19 tomach (kupione od spadkobierców jego za 1000 r. sr.) i rękopisma Dogiela. W r. 1830 Jan Śniadecki b. rektor Uniwersytetu Wileńskiego zapisał temu zakładowi zbiór swoich książek i rękopisma własnoręczne. Po śmierci Grodka miejsce bibliotekarza wakowało. Pomocnikami bibliotekarza w r. 1830 byli: Aleksander Bohatkiewicz, Adam Jocher, Fryderyk Moritz. W r. 1831 biblioteka liczyła tom. 51,837. W r. 1832 rozdzielono ją na dwie główne części dla nowo utworzonych w Wilnie Akademii: Medyko-chirurgicznéj i Duchownéj; resztę w liczbie 7819 tomów odesłano do Kijowa i wcielono do

*bib*lioteki uniwersyteckiéj; nadto 9000 tom. oddzielono dla wydziału naukowego Białoruskiego, a duplikaty w liczbie 4374 tom. odesłano do Charkowa do tamecznéj uniwersyteckiéj biblioteki. Rękopisma przesłano do Petersburga. 3) Biblioteka Cesarskiéj Medyko-Chirurgicznéj akademii. Utworzyła się z wydzielonéj dla tego zakładu części biblioteki b. Uniwersytetu Wileńskiego, następnie pomnożona nowemi nabytkami w r. 1840 zawierała 21,000 tom. W r. 1842 po zamknięciu akademii wywieziena do Kijowa i wcielona do tamecznéj uniwersyteckiéj biblioteki. 4) Biblioteka rzymsko-katolickiéj duchownéj akademii. Powstała z części biblioteki b. Uniwersytu Wileńskiego (do 20,000 tom.) i biblioteki b. Głównego Seminaryum. Nadto zmarły w r. 1835 profesor Akademii X. A. Dowgird zapisał jéj kilkaset tomów i własnoręczne rękopisma. Następnie pomnażana nowemi nabytkami (według etatu assygnowanego na pomnożenie biblioteki po 285 r. sr. rocznie) w r. 1842 zawierała z górą 30,000 tom.; w tymże roku razem z akademią przewieziona do Petersburga, gdzie staraniem rektora akademii X. metropolity Ignacego Hołowińskiego wielu kosztownemi dziełami wzbogacona, oraz pomnożona przyłączeniem do niéj biblioteki b. Warszawskiéj akademii duchownéj, zawiera obecnie przeszło 50,000 tom. 5) Biblioteki klasztorne: *a)* Jezuici prócz wielkiéj biblioteki akademickiéj posiadali jeszcze dwie pomniejsze, złożone po większéj części z dzieł w Wilnie wydawanych; jedną przy kościele Ś. Rafała i ta dostała się Pijarom; a drugą przy kościele Ś. Ignacego i ta oddana do seminaryum dyecezalnego. Biblioteka Collegium Nobilium Jezuickiego założona w połowie XVIII. w. przez Dawida Pilchowskiego na co wydał do 16,000 złp., następnie pomnożona darem książek Ig. Chodźki S. J. Po kassacie zakonu wcielona do akademickiéj biblioteki. *b)* Biblioteka XX. Bazylianów do 5000 tom. licząca w r. 1842 wcielona do biblioteki seminaryum prawosławnego w Wilnie. *c)* Biblioteka XX. Franciszkanów, jedna z najdawniejszych w Wilnie, znacznie uszczuplona w czasie pożarów w latach 1655, 1748 i 1749, zawierała jeszcze w r. 1859 tomów 2186. *d)* Biblioteka XX. Bernardynów zawierająca do 7000 tomów, mniéj uszkodzoną była przez pożary i napady. Do téj biblioteki zapisał swój zbiór książek Mikołaj Jasiński proboszcz Wileński. *e)* Biblioteka Pijarska, do któréj powiększenia znacznie przyczynili się Pijarzy Wyhowski i Dogiel, pomnożona następnie duplikatami z biblioteki akademickiéj Wileńskiéj i książkami pojezuickiemi, znajdującemi się przy kościele

S. Rafała, zawierała w r. 1804 do 4000 tomów. Miała wielki zbiór conciliów. Prócz tego posiadała kilkadziesiąt rękopismów, między któremi zasługiwały na uwagę wypisy poczynione po kancelaryach Sapieżyńskich. *f)* Biblioteka Dominikańska, po akademickiej była niegdyś najbogatsza i zawierała z górą 6000 tomów; lecz przez pożar i wojny znacznie zmniejszona, szczególniéj w czasie pożaru 1748 r. później na nowo wzrosła i w r. 1842 liczyła do 5300 tomów. *g)* Biblioteka Karmelitów u Wszystkich Świętych, pomnożona biblioteką znajdującą się przy kościele Ś. Jerzego, po odebraniu Karmelitom tego kościoła i klasztoru w r. 1798, zawierała kilka tysięcy t. (przeszło tysiąc dzieł); między rękopismami odznaczały się dwa X. Mołczankiewicza pisane lewą ręką: jeden z nich na 315 stronicach in folio zawierał zbiór przywilejów kościoła Św. Jerzego. *h)* Biblioteka Karmelitów u Ś. Teresy, nie wielka; były w niéj rękopisma do historyi ich zakonu na Litwie. *i)* Biblioteka Kanoników Regularnych przy kościele Ś. Piotra na Antokolu, zawierała do 2800 tomów; do niéj weszły książki Dawida Pilchowskiego i J. Kossakowskiego podczaszego. *k)* Biblioteka XX. Trynitarzy na Antokolu, zawierała do 4000 tomów. *l)* Biblioteka XX. Augustyanów liczyła tylko 300 dzieł, na początku XIX. w. wywieziona do Kowna a w r. 1820 wróciła do Wilna; w r. 1850 zawierała 1257 dzieł. *m)* Biblioteka Misyonarska, wzbogacona na początku XIX. w. zbiorem ksiąg Tomasza Hussarzewskiego, zawierała do 5000 tomów. *n)* Biblioteka klasztorna panien Benedyktynek zawierała w r. 1850 do 200 tomów. *o)* Biblioteka Karmelitanek w roku 1850 zawierała do 300 tomów. Wszystkie te biblioteki po skasowaniu klasztorów wcielone po większéj części do bibliotek: Seminaryjskiéj, Muzealnéj i publicznéj Wileńskiéj. Lecz nim to nastąpiło, mnóstwo dzieł najlepszych i najrzadszych rozeszło się, jak to zwyczajnie bywało z klasztornemi bibliotekami, po rozmaitych rękach prywatnych. Zbiory Michała Balińskiego, Mikołaja Malinowskiego, M. P. Polińskiego i innych wiele ztąd korzystały. 6) Biblioteka kapituły katedralnéj Wileńskiéj, do któréj między innemi zbiorami weszła połowa biblioteki X. Brzostowskiego, biskupa Wileńskiego. 7) Biblioteka przy kościele ewangelickim w Wilnie, jeszcze w pierwszéj połowie XVII. w. była dosyć liczna, a w r. 1644 sprzedawano jéj duplikaty i miała oddzielnego bibliotekarza. Andrzej Schönflisius kaznodzieja tutejszy, umierając w r. 1654 zapisał temu kościołowi bogaty swój księgozbiór. Wiele utraciła w czasie pożarów 1581, 1611 i 1639 r.

8) Biblioteka żydowska (Beth Hamedrasz) razem ze szkołą spłonęła w r. 1748. 9) Biblioteka seminaryum głównego, założona w roku 1808, mając znaczny fundusz na kupno dzieł (po 4000 złp. rocznie), bystro wzrastała. W r. 1824 nabyto dla niéj zbiór książek profesora Michała Bobrowskiego zawierający do 2000 tomów, w téj liczbie mnóstwo dzieł rzadkich i rzadkości bibliograficznych. W r. 1826 biblioteka Seminaryum głównego liczyła do 7000 tomów. W roku 1832 wcielona do biblioteki Akademii duchownéj. 10) Biblioteka seminaryum dyecezalnego przy kościele Ś. Jerzego, do której wcielono zbiór książek po Józefie Kossakowskim biskupie Inflantskim, oraz niektóre poklasztorne, wzbogacona w ostatnich czasach wielu kosztownemi dziełami, sprowadzonemi przez X. Zalewskiego, proboszcza Ostrobramskiego, zawierała w r. 1860 dzieł 4875 w 10,177 tomach. 11) Biblioteka seminaryum prawosławnego (przeniesionego tu z Żyrowa w r. 1844) zawierała w r. 1860 dzieł 10,272 w 17,605 tomach; do niéj weszły po większéj części biblioteki Bazyliańskie: Wileńska, Żyrowska i Supraślska; zbiór książek metropolity Józefa Siemaszki itd. 12) Biblioteka prawosławnego monasteru Ś. Ducha. 13) Biblioteka byłego dworzańskiego Instytutu w r. 1860 zawierała 6131 tomów. 14) Biblioteka gimnazyalna w r. 1860 zawierała 2324 dzieł w 4026 tomach. 15) Biblioteka szkoły rabińskiéj zawierała (1860) 1360 dzieł w 3181 tomach. 16) Biblioteka przy oddziale gimnazyum 1000 tomów. 17) Biblioteka szkoły powiatowéj duchownéj do 800 tomów. 18) Biblioteka Towarzystwa lekarskiego w r. 1863 zawierała tomów 7654 i cokolwiek rękopismów; w r. 1871 było w niéj 12,500 tomów i 241 rękopismów: w r. 1874 zapisał jéj swój księgozbiór Dra A. Korewa. 19) Biblioteka obserwatoryum astronomicznego 1300 tomów. 20) Biblioteka szkoły realnéj. 21) Biblioteka przy Muzeum archeologiczném, założona w r. 1855 przez hrabiego Eustachego Tyszkiewicza, który ofiarował dla muzeum własny swój zbiór książek przeszło 3000 tomów zawierający, a wyłącznie prawie poświęcony archeologii, geografii, statystyce i bibliografii; do tego dołączył zbiór rękopismów i autografów. Następnie weszły do tego zbioru: 400 dzieł i broszur przewiezionych z Grodzieńskiego po-Dominikańskiego klasztoru; 8200 t. i kopie niektórych rękopismów z cesarskiéj publicznéj biblioteki w Petersburgu; 6000 t. zabranych z niektórych zamkniętych rzymsko-katolickich klasztorów dyecezyi Mińskiéj; wiele ksiąg z majątków konfiskowanych; część archiwum i biblioteki Sapieżyńskiéj z Dereczyna; ofiary wielu

prywatnych osób. Na początku 1865 r. biblioteka muzealna zawierała 14,186 dzieł w 19,691 tomach i 541 rękopismów. Nadto 1307 dokumentów różnego rodzaju i 1790 autografów znakomitych osób. Dawnych obrazów, portretów i sztychów 3948. W r. 1867 cały ten zbiór został przeniesiony do nowo utworzonéj w Wilnie publicznéj biblioteki. 22) Biblioteka publiczna otwarta w roku 1867 zawiera przeszło 200,000 tomów i wiele ciekawych rękopismów, lecz dotąd jeszcze nieskatalogowana i nieuporządkowana. Do składu jéj weszły: Biblioteka muzealna; biblioteki: T. Smitta, Teodora Narbutta, znanego dziejopisa litewskiego (przewieziona z Szawrów), Walickiego (z Jezior, powiatu Grodzieńskiego); biblioteki po skasowanych ostatniemi czasy klasztorach rzymsko-katolickich na Litwie; liczny wybór ksiąg przysłany przez generał-adjutanta Isakowa, wydania drugiego wydziału własnéj Jego Cesarskiéj Mości kancelaryi itd. Katalog rękopismów téj biblioteki ogłosił Hildebrandt r. 1871. 23) Biblioteki prywatne: *a)* Biblioteka Mikołaja Malinowskiego posiadała kilka tysięcy tomów polskich lub Polski tyczących się. W téj liczbie najrzadsze druki; nadto liczny zbiór rękopismów i dokumentów historycznych. Zbiory te jeszcze za życia Malinowskiego (umarł 1865 r.) miał nabyć hr. R. Tyzenhaus, lecz gdy to nie przyszło do skutku, biblioteka poszła w rozsypkę i resztki jéj sprzedano za 75 rubli, gdy cała ceniona była na 15,000 rs. *b)* Biblioteka Sapieżyńska na Antokolu, przez Józefa Stanisława Sapiehę referendarza W. Ks. Litewskiego (um. 1754 r.) znacznie pomnożona, zawierała wiele ciekawych historycznych rękopismów i między innemi herbarz Kojałowicza. Co się z nią późniéj stało, niewiadomo mi; zapewne przewieziona do Rożany, majątku Sapiehów. *c)* Biblioteka Michała P. Polińskiego, profesora b. uniwersytetu Wileńskiego. Skrzętny ten i pilny zbieracz materyałów do dziejów oświecenia w prowincyach litewskich, podczas podróży swoich naukowych po kraju i za granicą, zwiedzając rozmaite muzea i biblioteki, tak publiczne jak prywatne, zgromadził bogaty zbiór skarbów bibliograficznych w różnych odnogach wiadomości ludzkich. Zbiór ten zawierał kilka tysięcy dzieł (licząc w to broszury) polskich lub Polski tyczących się. Pracując nad historyą drukarń w zachodnich guberniach, zbierał starannie wszystko co się tyczyło tego przedmiotu. Zbiory te po jego śmierci (roku 1848) dostały się krewnemu jego Waleryanowi Górskiemu. *d)* Zbiór książek polskich, szczególniéj medycznych, profesora b. uniwersytetu Wileńskiego i prezesa Towarzystwa lekar-

skiego Wileńskiego A. F. Adamowicza. *e)* Zbiór książek i rękopismów X. Mamerta Herburta kanonika katedralnego Wileńskiego (um. 1871). *f)* Zbiór książek Maksymiliana Jakubowicza, profesora b. liceum Krzemienieckiego. Po śmierci jego w roku 1853 został sprzedany. *g)* Zbiór książek X. Stefana Lipińskiego, proboszcza przy kościele ewangelickim. *h)* Zbiór książek X. Erdmanna (część po-Missyonarskiej biblioteki). *i)* Biblioteka X. Hieronima Strojnowskiego biskupa Wileńskiego, po jego śmierci w roku 1815 przewieziono do Horochowa (na Wołyniu) a następnie do Dzikowa (w Galicyi). *k)* Biblioteka Jakóba Jasińskiego w czasie rozruchów r. 1794 poszła w rozsypkę. *l)* Liczna i kosztowna biblioteka X. Józefa Mickiewicza, profesora b. uniwersytetu Wileńskiego i kanonika katedralnego Wileńskiego, zm. w roku 1817. *m)* Biblioteka metropolity Józefa Siemaszki, dosyć liczna, wcielona później do biblioteki seminaryum prawosławnego. — Archiwa: 1) Archiwum miejskie Wileńskie wiele ucierpiało od zaburzeń, wojen i pożarów; akta do r. 1650 prawie zupełnie zaginęły. Przywileje tylko oryginalne XV. wieku, starannie chronione w niewielkiéj liczbie do naszych czasów zachowano. Akta burmistrzowskie radzieckie od r. 1660 do 1750 składają 31 tomów in folio. Archiwum dumy zawiera od r. 1661 do 1766 ksiąg in fol. 234. 2) Archiwum kapituły Wileńskiej od r. 1502—1825 składa 51 tomów in folio. Poniosło niektóre straty w czasie wojen i pożarów. Pierwszy tom pisany na pargaminie, reszta na papierze. X. Mamert Herburt ułożył dokładną treść tego archiwum w 7 t. in folio. Obecnie pomieszcza się w dwóch salach nad zakrystyą w kościele katedralnym. W archiwum tém prócz przywilejów kapitule służących, przechowuje się bardzo wiele ciekawych zabytków (Ob. J. l. Kraszewskiego: „Wilno“ T. IV. str. 84—87). 3) Archiwum akt dawnych czyli tak zwana Metryka Litewska, przechowywana niegdyś na zamku Wileńskim a ostatniemi czasy w gmachach pojezuickich przy kościele Ś. Kazimierza; po rozbiorze kraju przewieziona do Petersburga i umieszczona przy trzecim departamencie senatu. Akta Metryki Litewskiej oprawione w 566 tomach in folio zaczynają się od 1386 r., kończą się z r. 1794. Część metryki Litewskiej, a mianowicie od roku 1386—1551 w 29 tomach (oryginał zawiera 65 tomów), z rozkazu króla Stanisława Augusta w r. 1773 przepisana jest polskiemi literami. Kopia ta przechowuje się w Warszawie w archiwum głównem królewskiém. Metryką Litewską zawiaduje w Petersburgu metrykant i dwóch po-

mocników. Opis szczegółowy ksiąg Metryki Litewskiej, uskuteczniony w r. 1817 przez Bazylego Anastasewicza, umieszczony jest w dziele wydaném przez J. Daniłowicza i księcia Oboleńskiego: *Nosolskaja kniha Metryki* Wiel. Kn. Litowskaho. 4. Moskwa. 1843. T. I. str. 393—414. Prócz Metryki Litewskiej znajduje się jeszcze w Petersburgu i część Metryki Koronnej, umieszczonéj razem z Litewską. 4) Niektóre klasztory także miały swoje archiwa; najdawniejsze było u Franciszkanów, lecz przez pożary bardzo nadwerężone; archiwum Pijarów prowincyi Litewskiej zawierało materyały do historyi oświaty na Litwie. 5) Archiwum przy kościele ewangelickim zaczyna się od r. 1644. 6) Archiwum monasteru Ś. Ducha należy do najdawniejszych. 7) Archiwum klasztoru Ś. Trójcy (Bazylianów) przewiezione niedawnemi czasy do Petersburga. 8) Archiwum b. uniwersytetu Wileńskiego, do którego weszły archiwa pojezuickie i kommissyi edukacyjnéj, w r. 1832 przewiezione do Petersburga i przyłączone do archiwum ministeryum oświecenia. 9) Archiwum b. trybunału litewskiego przyłączone niedawnemi czasy do centralnego archiwum Wileńskiego. 10) Archiwum Wileńskiego naukowego okręgu. 11) Archiwum konsystorza rzymsko-katolickiego. 12) Archiwum centralne akt dawnych (do r. 1799) dla czterech gubernii: Wileńskiej, Kowieńskiej, Mińskiej i Grodzieńskiej, założone w roku 1852, zawiera 18,169 ksiąg i zeszytów i 174 oryginalnych królewskich przywilejów. Katalog tego archiwum wydał Horbaczewski roku 1872. 8vo. Wilno. XXVI. i 861 str.

Wiłkomierz (gub. Kowieńska): 1) Biblioteka XX. Pijarów, którzy tu do roku 1831 szkoły utrzymywali. 2) Biblioteka szkoły powiatowéj zawierała do 1000 tomów.

Winnica (gub. Podolska): 1) Biblioteka kollegium Jezuickiego po r. 1773 przewieziona do Połocka i wcielona do tamecznéj Jezuickiej biblioteki. 2) Biblioteka gimnazyalna, do któréj między innemi zbiorami wcielono bibliotekę XX. Teatynów, przywiezioną tu w r. 1815 z Kamieńca i zawierającą do 2000 t., liczyła kilka tysięcy tomów. Po zamknięciu gimnazyum w r. 1847 przewieziona do Białej Cerkwi, gdzie i gimnazyum przeniesione. 3) Biblioteka XX. Kapucynów.

Winniczki (w Galicyi, obw. Lwowskim). Biblioteka hr. Stanisława Borkowskiego, dziedzica tego miejsca, ważna szczególniéj pod względem mineralogii i chemii; po śmierci właściciela przyłączona do biblioteki uniwersytetu Lwowskiego.

Wiśniowiec (gub. Wołyńska, pow. Krzemieniecki): 1) Biblioteka hr. Włodzimierza de Broel Platera, dziedzica tego miejsca. Dawne po książętach Wiśniowieckich zbiory (1400 tomów liczące), znacznie pomnożone zostały przez Michała Jerzego Mniszcha, marszałka wielkiego koronnego i małżonkę jego z domu hr. Zamojską. Do tego przyłączony został zbiór kilkuset książek polskich, należący do J. Motowidły, sekretarza marszałka Mniszcha. Jeszcze za życia marszałka (um. 1806) niektóre rzadkości bibliograficzne poszły ztąd do zbiorów Tadeusza Czackiego. Syn Michała Jerzego, hr. Karol Mniszech, wielki miłośnik literatury i pamiątek ojczystych, poświęcając całe życie badaniom nad heraldyką polską, starał się zgromadzić do swéj biblioteki wszystkie znaczniejsze dzieła o Polsce tak w polskim jak i w obcych językach. Prócz tego nabyto wiele dzieł z belletrystyki francuzkiej i cokolwiek niemieckiéj. Syn hrabiego Karola (zm. w r. 1846), hr. Jerzy Mniszech, jako poświęcający się historyi naturalnéj, sprowadził wiele kosztownych dzieł w tym przedmiocie. W roku 1841 prócz broszur i pism ulotnych liczono w bibliotece Wiśniowieckiej do 11,000 t., a w roku 1851 liczono w niéj do 16,000 tomów. W następnym roku dziedzice Wiśniowca wyjechali za granicę. Biblioteka zostawiona bez dozoru naturalnie narażoną została na straty. Jakoż w przeciągu dwóch z górą lat brano z niéj co się komu podobało. Prócz książek wywiezionych za granicę przez hr. Jerzego Mniszcha i odesłanych temuż późniéj w ogóle do 1500 tomów, drugie tyle rozchwytano przez rozmaite osoby. W liczbie książek wywiezionych przez hr. Jerzego Mniszcha odznaczają się kosztowne wydania francuzkie, a także tyczące się historyi naturalnéj, tudzież niektóre rękopisma, w téj liczbie korespondencye marszałka Mniszcha i prace heraldyczne hr. Karola Mniszcha. Polskie książki wszystkie pozostały w Wiśniowcu i te to dzieła, zwłaszcza belletrystyka polska, padły ofiarą amatorów, którzy je na wszystkie strony rozciągali. Szczęściem z rzadkich dzieł zaginęły tylko: „Herbarz Niesieckiego“ pierwszéj edycyi, „Statut Łaskiego“ na pergaminie, „Kronika świata“ Bielskiego i „Gniazdo cnoty“ Paprockiego. W takim stanie była ta biblioteka, gdy w roku 1857 hr. Włodzimierz Plater nabył Wiśniowiec. Po uporządkowaniu i spisaniu jéj w roku 1858 okazało się 13,200 tomów (licząc w to broszury). Przyłączywszy do tego do 8000 tomów zebranych przez hr. Włodzimierza, biblioteka Wiśniowiecka liczy obecnie do 21,000 tomów; w téj liczbie 7000 tomów polskich i do 2000 tomów dzieł

obcych tyczących się polskiéj literatury. Rękopismów liczy się do 350 tomów. Między temi zasługują na wzmiankę: Indeks alfabetyczny miejscowości, wspomnianych w Aktach Metryki Litewskiej w 4 tomach in folio; kilka herbarzy rękopiśmiennych; kilka foliałów zawierających wypisy z archiwów zagranicznych rzeczy do historyi polskiéj służących; Pamiętnik własnoręczny metropolity Siestrzeńcewicza; Poezye Wacława Rzewuskiego (autograf); Panowanie Stanisława Augusta w 8 tomach; Zbiór dokumentów familijnych z 100 tomów in folio składający się i t. d. W oddziale polskim biblioteki szczególniéj bogate są wydziały historyczny i prawny; pierwszy z nich zawiera 703 dzieł w 1078 tomach i 540 panegiryków i kazań pogrzebowych w polskim języku; a prawo i polityka zawierają do 1500 dzieł (licząc w to broszury i pisma ulotne). W oddziale obcym najliczniejszy wydział belletrystyki, zawierający do 3000 tomów, daléj wydział historyczny dzieł 915 w 2151 tomach; geografia i statystyka do 700 tomów i t. d. Dzieł rzadkich jak w jednym tak i w drugim oddziale jest dosyć. Szczególniéj odznacza się w wydziale polskim kompletny zbiór „Kronik polskich“ po łacinie wydanych, a także w wydziale prawnym dawne statuta w pierwotnych drukach. — Archiwum Wiśniowieckie jest także bardzo liczne. Prócz wielkiéj liczby dokumentów familijnych: książąt Wiśniowieckich, daléj Mniszchów, Zamojskich, i innych familij, mnóstwo dokumentów historycznych; znaczną ilość Inwentarzy różnych archiwów, które już zostały rozproszone; nadto przeszło dwadzieścia tysięcy listów, po większéj części z XVIII. w., między temi listów pisanych do marszałka Mniszcha jest do ośmiu tysięcy. 2) Biblioteka XX. Karmelitów zawierała do 1000 tomów, po kassacie klasztoru w r. 1832 szczątki jéj do 300 tomów zawierające wcielono do biblioteki Mniszchowskiej.

Wiśnicz (w Galicyi, obw. Bocheński). Biblioteka XX. Karmelitów w r. 1720 zawierała 1781 dzieł.

Wistycze (gub. Grodzieńska, pow. Brzeski). Biblioteka XX. Cystersów zawierała w roku 1810 do 1000 tomów. Po zniesieniu klasztoru w r. 1832 wywieziona ztąd.

Witebsk: 1) Biblioteka Kollegium Jezuickiego w r. 1822 obrócona na gimnazyalną. 2) Biblioteka gimnazyalna, do któréj prócz biblioteki Jezuickiej Witebskiej, wcielono część Połockiej pojezuickiej i Witebska po-Bazyliańska zawiera obecnie do 15,000 tomów. 3) Biblioteka seminaryum prawosławnego przewieziona tu z Po-

łocka. 4) Biblioteki XX. Pijarów, Bernardynów i Trynitarzy były nieliczne. Archiwum centralne akt dawnych gubernii Witebskiej i Mohilewskiej.

Witów (gub. i pow. Piotrkowski). Biblioteka opactwa Norbertanów, wzbogacona pod koniec XVIII. wieku darem zbioru książek opata tutejszego X. Kraszewskiego, w roku 1829 przewieziona do Warszawy.

Włodawa (gub. Siedlecka): 1) Biblioteka Jędrzeja Węgierskiego, pastora kalwińskiego, zawierająca kilka tysięcy tomów, zniszczona w czasie najścia Kozaków w r. 1648. 2) Biblioteka XX. Paulinów, kiedyś dosyć liczna i zawierająca niektóre rzadkie dzieła; dziś liche pozostały szczątki.

Włocławek (gub. Warszawska): 1) Biblioteka seminaryum dyecezalnego. 2) Biblioteka i archiwum przy katedrze tutejszéj; akta kapituły tutejszéj zaczynają się od r. 1442. 3) Biblioteka XX. Reformatów.

Włodzimierz (gub. Wołyńska): 1) Biblioteka XX. Bazylianów, którzy tu do roku 1831 liczne utrzymywali szkoły. 2) Biblioteka XX. Dominikanów. 3) Archiwum akt dawnych powiatu Włodzimierskiego, przewiezione niedawnemi czasy do Kijowa.

Wojnicz (w Galicyi, obw. Bocheński). Biblioteka Dąbskich, dziedziców tego miejsca.

Wojtkuszki (gub. Kowieńska, pow. Wiłkomierski). Biblioteka hrabiów Kossakowskich, dziedziców tego miejsca, zawiera z górą 7000 tomów.

Wola Cygowska (gub. Warszawska, pow. Nowo-Miński). Biblioteka Lelewelów, dziedziców tego miejsca. Prócz innych rzeczy zawierała dosyć kompletny zbiór pism peryodycznych polskich, rękopisma J. Lelewela, jego korespondencye itd.

Wolsztyn (w W. Ks. Poznańskiem, pow. Babimostski). Biblioteka przy tutejszym kościele parafialnym zawiera do kilkuset tomów.

Wołodarka (gub. Kijowska, pow. Skwirski). Biblioteka Abramowiczów, dziedziców tego miejsca, zawiera liczny zbiór lepszych dzieł tak krajowych jako i zagranicznych.

Wołosowce (gub. Podolska, pow. Latyczowski). Biblioteka ks. Adama Czartoryskiego do 2000 tomów licząca, po r. 1832 wywieziona do Kijowa.

Wornie (gub. Kowieńska, pow. Rosieński). Biblioteki seminaryum dyecezalnego Żmudzkiego i kapitulna, dosyć liczne; ostatniemi

czasy wzbogacone darem licznego zbioru książek, kilkanaście tysięcy tomów wynoszącego, X. Gintyłły. Część kapitulnéj biblioteki spaliła się w r. 1784. Jest tu i archiwum katedry Żmudzkiej. Zbiory te obecnie przewiezione do Kowna, gdzie téż przeniesiona i katedra dyecezyi Żmudzkiej.

Woronczyn (gub. Wołyńska, powiat Włodzimierski). Biblioteka Ludwika Kropińskiego, znanego literata, zawierała przeszło 7000 t. Po śmierci Kropińskiego (r. 1844) dostała się jego zięciowi, księciu Kalikstowi Czetwertyńskiemu. Przewieziona obecnie do majątku ks. Czetwertyńskich Milanowa (gub. Siedlecka, powiat Radzyński). (Ob. *Gaz. Polską* 1875. Nr. 124.)

Woźniki (w W. Ks. Poznańskiem, pow. Grodziski). Biblioteka dosyć liczna XX. Reformatów, wzbogacona darem Michała Raczyńskiego, wojewody Poznańskiego.

Wronlawy (w W. Ks. Poznańskiem, pow. Babimostskim). Biblioteka hr. Platerów, dziedziców tego miejsca.

Wschowa (w W. Ks. Poznańskiem): 1) Biblioteka przy kościele protestanckim dosyć liczna i bogata w dzieła dyssydentskie 2) Biblioteka XX. Bernardynów, pochodząca z daru po Górkach.

Wysock (gub. Wołyńska, pow. Rowieński). Biblioteka Rulikowskich, b. dziedziców tego miejsca, zawiera do 1000 tomów; niegdyś była liczniejsza.

Wysokie Litewskie (gub. Grodzieńska, pow. Brzeski). Biblioteka książąt Sapiehów, dziedziców tego miejsca).

Wysokie Koło (gub. i powiat Radomski). Biblioteka klasztorna XX. Reformatów.

Z.

Zabłały (gub. Witebska, pow. Dryzieński). Biblioteka XX. Dominikanów zawierała do 3000 tomów. Po zniesieniu klasztoru wywieziona ztąd.

Żabików (pod Poznaniem). Biblioteka szkoły rolniczéj zawiera do 2000 dzieł, po większéj części mających związek z rolnictwem.

Zaborol (gub. Wołyńska, pod Łuckiem). Biblioteka Czarneckich. dziedziców tego miejsca, zebrana po większéj części staraniem Floryana Czarneckiego, żyjącego pod koniec XVIII. i na początku XIX. wieku.

Zagrobella (w Galicyi, obw. Tarnowski). Biblioteka dosyć liczna hr. Krosnowskich.

Zahajce (gub. Wołyńska, pow. Krzemieniecki). Biblioteka Bobrów, niegdyś dziedziców tego miejsca, zawierała przeszło 2000 t. Przy tutejszym monasterze znajduje się bogate archiwum.

Zahińce (gub. Podolską, pow. Latyczowski). Biblioteka Starzyńskich, dziedziców tego miejsca, zebrana staraniem A. Urbanowskiego i przewieziona tu niedawno z Horodca, zawiera przeszło 13,000 tomów i ciągle się powiększa.

Zakroczym (gubernia Płocka, pow. Płoński). Biblioteka klasztoru XX. Kapucynów.

Zalesie (gub. Wileńska, powiat Święciański). Biblioteka dosyć liczna Kublickich, dziedziców tego miejsca.

Zalesie (gub. Wileńska, powiat Oszmiański). Biblioteka książąt Ogińskich, przeważnie francuska, obecnie przewieziona do Retowa (na Żmudzi).

Zamość (gub. Lubelska): 1) Biblioteka akademii Zamojskiej już w połowie XVII. w. była dosyć liczna. Pomnożyli ją znacznie legowaniem swoich zbiorów profesorowie: Jan Ursyn, Błażej Zaremba, Albert Nowopolski, Jan Leonicen, Solski, Kołakowski i Foltynowicz. Laskaris reformując w r. 1746 akademię, przeznaczył na pomnożenie biblioteki dochód z kar pieniężnych, tak profesorów, jako i uczniów, dawniéj pomiędzy uczących podzielany. Na początku XIX. wieku biblioteka akademii Zamojskiej (jak świadczy uczony J. Lelewel) zawierała do 9000 tomów. Akademia Zamojska (już za rządów austryackich przemieniona na liceum) w r. 1820 przemieniona na gimnazyum i przeniesiona do Szczebrzeszyna i tamże przewieziono część biblioteki; reszta z dawnych i rzadkich dzieł składająca się, wcielona do biblioteki ordynatów Zamojskich w Warszawie. 2) Biblioteka gimnazyalna.

Zasław (gubernia Wołyńska): 1) Biblioteka XX. Missyonarzów. 2) Biblioteka XX. Bernardynów, zawiera do 5000 tomów, licząc w to bibliotekę XX. Bernardynów Dubieńskich, przywiezioną tu w roku 1854. 3) Archiwum familijne książąt Zasławskich i Sanguszków, jedno z najbogatszych i najdawniejszych na Wołyniu, zawiera akty od r. 1284—1793.

Zator (w Galicyi, obw. Wadowicki): 1) Biblioteka przy tutejszym parafialnym kościele, założona około r. 1705, liczyła do 5000 tomów; z tych część wzięto do biblioteki Ossolińskich we Lwowie,

a na miejscu pozostało do 2000 t. 2) Biblioteka hrabiów Potockich, dziedziców tego miejsca.

Zawadyńce (gub. Wołyńska, pow. Zasławski). Biblioteka i archiwum zebrane staraniem Zygmunta Radzimińskiego, dziedzica tego miejsca, obecnie przewieziona do Siwek, majętności tegoż Radzimińskiego w powiecie Ostrogskim.

Zawadyńce (na Podolu). Na początku XIX. w. była tu biblioteka Gadomskich, dziedziców tego miejsca.

Ziatkowce (gub. Podolska, pow. Hajsyński). Biblioteka hrabiów Chołoniewskich, dziedziców tego miejsca.

Złoczów (w Galicyi). Biblioteka XX. Pijarów, po skasowaniu ich za czasów cesarza Józefa II. przewieziona do Lwowa.

Złotopol (gub. Kijowska, pow. Czehryński). Biblioteka szkoły powiatowéj założona w r. 1832, w roku 1858 zawierała 505 dzieł w 1203 tomach.

Złoty Potok (gub. Kielecka, pow. Olkuski). Była tu biblioteka kilka tysięcy tomów zawierająca, zebrana staraniem hr. Wincentego Krasińskiego, zmarłego w r. 1858, następnie przewieziona do Warszawy i wcielona do biblioteki ordynackiej hr. Krasińskich.

Żmigród (w Galicyi, obw. Jasielski). Biblioteka hr. Stadnickich, dziedziców tego miejsca. Opis niektórych rzadszych dzieł polskich, znajdujących się w téj bibliotece, umieszczony jest w dziele Chłędowskiego: „Spis dzieł opuszczonych w historyi literatury polskiéj“ F. Bentkowskiego. 8vo. Lwów 1818 r.

Żodziszki (gub. Wileńska, pow. Święciański). Biblioteka kollegium Jezuickiego. Co się z nią stało po kassacie Jezuitów, niewiadomo.

Żółkiew (w Galicyi): 1) Biblioteka i archiwum XX. Dominikanów. 2) Biblioteka XX. Bazylianów; dawniejsza biblioteka XX. Bazylianów, obfitująca w rzadkie dzieła polskie, spaliła się w roku 1833.

Żukowce (gub. Wołyńska, pow. Krzemieniecki). Biblioteka hrabiów Rzyszczewskich, byłych dziedziców tego miejsca, zawierała do 5000 tomów, w téj liczbie wiele rzadkich dzieł polskich; niedawnemi czasy wywieziona ztąd.

Żułów (gub. Wileńska, pow. Święciański). Bogaty w rzadkie dzieła księgozbiór J. Piłsudzkiego, właściciela téj majętności, spalił się w r. 1875.

Żuromin (gub. Płocka, pow. Mławski). Biblioteka XX. Reformatów, którzy tu niegdyś szkoły utrzymywali, zawierała w r. 1830 do 1200 tomów.

Zwierzyniec (w gubernii Lubelskiej, pow. Zamojski). Biblioteka i archiwum hrabiów Zamojskich, dziedziców tego miejsca.

Żydyczyn (na Wołyniu blisko Łucka). Biblioteka tutejszego monasteru prawosławnego zawierała niegdyś ciekawe rękopisma.

Żyrowice (gubernia Grodzieńska, powiat Słonimski). Biblioteka XX. Bazylianów niegdyś liczna, w r. 1842 po większéj części przewieziona do Wilna i wcielona do biblioteki seminaryum prawosławnego. Część tylko téj biblioteki pozostawiona w Żyrowicach dla tamecznéj szkoły powiatowéj i duchownéj.

Żytomierz: 1) Biblioteka gimnazyalna, do któréj między innemi zbiorami przyłączoną została większa część biblioteki hr. Olizarów z Rafałówki, w r. 1866 zawierała 4534 dzieł w 9486 tomach; w téj liczbie w ruskim języku 4186 tomów, w polskim 1684 t., we francuskim 1705 t., niemieckim 578 t., łacińskim 1196 tomów, greckim 66 tomów i we włoskim 56 tomów. Pism peryodycznych 204 w 2459 tomach, w téj liczbie w ruskim języku 163 pism w 2026 tomach, we francuskim języku 13 pism w 117 tomach i w polskim języku 16 pism w 283 tomach. Ogółem w bibliotece znajdowało się 4738 dzieł w 11,946 tomach. Prócz tego znajdowało się atlasów 47 i map geograficznych 105. Oddzielna uczniowska biblioteka zawierała 1173 tomy. 2) Biblioteka seminaryum dyecezalnego rzymsko-katolickiego, utworzona z książek poklasztornych, jako: Łuckiej po-Trynitarskiej, Horodyskiej po-Karmelitańskiej, Międzyrzeckiej Pijarskiej i innych, oraz z nowszych dzieł polskich, zapisanych przez X. Newelskiego proboszcza Ilinieckiego, zawierała przeszło 10,000 t. Późniéj w r. 1867 przyłączono tu bibliotekę seminarską przewiezioną z Kamieńca Podolskiego, a w r 1874 wcielono do seminarskiej biblioteki zbiór ksiąg X. Brynka administratora dyecezyi Żytomierskiej. 3) Biblioteka publiczna fundowana przez nauczyciela Oszmiańca zawierała do 2000 tomów, w téj liczbie wiele pism peryodycznych. Ostatki jéj znajdują się obecnie przy kancelaryi naczelnika gubernii. 4) Biblioteka komitetu statystycznego w r. 1873 zawierała do 1500 dzieł w 5000 tomach. 5) Rossyjska publiczna biblioteka, otwarta 10 kwietnia 1866 r., zawierała w r. 1874 dzieł 2676 w 6223 tomach. 6) Biblioteki prywatne: *a)* Zbiór ksiąg po większéj części w przedmiocie nauk przyrodzonych liczący kilka ty-

sięcy tomów Dra E. Galli. *b)* Zbiór ksiąg J. Sobkiewicza. *c)* Biblioteka E. Węża. *d)* Biblioteka i cenny zbiór autografów Władysława Górskiego. *e)* Biblioteka K. J. Komornickiego, po jego śmierci wywieziona do majątku jego Uistce (pow. Ostrogski). *f)* Zbiór ksiąg X. biskupa Borowskiego. *g)* Biblioteka X. Brynka, zmarłego w r. 1874, zawierała do 2000 tomów i testamentem zapisana bibliotece seminaryjskiej. Archiwum konsystorza rzymsko-katolickiego, do którego w r. 1867 przyłączono archiwum dyecezalne, przewiezione z Kamieńca Podolskiego.

Żywiec (w Galicyi, w cyrkule Wadowickim). Biblioteka dekanalna.

Dopełnienia.

Ceków (gub. i pow. Kaliski). Biblioteka Józefa Celińskiego.

Gziki (Prusy Zachodnie). Biblioteka Wolańskich.

Jeżewo (gub. Łomżyńska, pow. Tykociński). Biblioteka Zygm. Glogiera.

Kowno: 1) Biblioteka Seminaryum rzymsko-katolickiego, zawiera do 7.000 dzieł. 2) Biblioteka kapitulna, obie przewiezione z Worń.

Kraków. 1) Biblioteka przy kościele archipresbiteryalnym Panny Maryi. 2) Biblioteka Pusłowskiego. 3) Biblioteka Popiela, zbiór rękopismów. 4) Zbiór ksiąg, rękopismów, dokumentów Ksawerego Masłowskiego (zm. 1868) w r. 1870 sprzedana z licytacyi. Katalog tego zbioru ogłoszono drukiem w Krakowie, 1870, 8vo, str. 115. 5) Zbiór książek Wincentego Kirchmayera, sprzedany z licytacyi w Krakowie 1870. Katalog ogłoszony drukiem w Krakowie, 1870, 8vo. str. 102. 6) Biblioteka Józefa Łepkowskiego, nieliczna, lecz znakomita pod względem archeologii, oraz historyi i starożytności Krakowa.

Krotoszyn (W. Ks. Poznańskie, pow. Krotoszyński). Biblioteka przy kościele XX. Trynitarzy, niedawnemi czasy powiększona zwiezieniem ksiąg z Lubieniec. W bardzo opłakanym stanie 8 kancyonałów pargaminowych. Wszystkie miniatury wycięte.

Lublin (W. Ks. Poznańskie, pow. Kościański). Była tu niegdyś liczna biblioteka przy klasztorze Benedyktyńskim; resztki jéj przed niedawnym czasem przewieziono do Krotoszyna.

Lwów. Biblioteka c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego. Katalog jéj ogłoszono drukiem w Rozprawach tegoż Towarzystwa. (Tomy V. — X,, XV. i XIX.) z lat 1848 — 1856. Odbitki z czterech pierwszych arkuszy wydano oddzielnie. Lwów. b. r. 8. str. 64.

Moglino (W. Ks. Poznańskie). Biblioteka wielka po Benedyktynach, utrzymywana w największym nieładzie.

Poznań Biblioteka Towarzystwa Naukowego. W r. 1875 wzbogacono ją biblioteką po Elżanowskim, zawierającą dzieła odnoszące się do nauk ścisłych, oraz biblioteką po arcybiskupie Przyłuskim, zapisaną Towarzystwu przez Haake.

Rzeszów (Galicya, pow. Rzeszowski). Biblioteka Wiktora hr. Baworowskiego.

Rozdrażew (W. Ks. Poznańskie, pow. Krotoszyński). Mała biblioteka kościelna.

Strzelno (W. Ks. Poznańskie). Duża biblioteka po Benedyktynach, znajdująca się w stanie opłakanym.

Ursynów (pod Warszawą). Przed r. 1830 była tu biblioteka i zbiór rękopismów Juliana Ursyna Niemcewicza, właściciela téj posiadłości. Zbiory te wywiezione za granicę, sprzedane zostały w Poznaniu w r. 1833 przez licytacyę publiczną. Katalog tego zbioru wydrukowano w Poznaniu 1833. 8vo, str. 168.

Warszawa. Zbiór ksiąg X. L. Topolskiego, zmarłego około 1863 r. Jest wylitografowany katalog tego zbioru. Warszawa. folio, 1863 str. 38.

Wilno. Zbiór ksiąg Umiastowskiego.

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

CANCELLED

MAY 4 '65

STALL STUDY

CHARGE

BOOK DUE-WID

JUL 11 1978

CANCELLED

MAY 11 1979

STALL STUDY

CHARGE

CANCELLED

CANCELLED

B 8828.5
Wiadomosc historyczno-statystyczn
Widener Library
006648663
3 2044 080 335 417